

תולדות רבינו

הגה"ק רבי הילל פולק זצ"ל

"גזע היחס"

רבינו הגה"ק זצ"ל בספרו "קודש הילולים" מביא פעמים רבות את מעלת היחוס אך זאת רק בתנאי שהולך בדרכי האבות, אבל אם ח"ו אינו הולך בדרכיהם הישרים הרי שהיחוס עלול להיות קיטרוג עליו שהיו לו אבות קדושים והי' לו ללמוד מדרכיהם, וכדפי' בשל"ה הק' (תורה שבכתב דרך חיים בחוקתי ד"ה וזכרתי) על הפסוק שבתוכחה "וזכרתי את בריתי יעקוב וגו'" (ויקרא כ"ו מ"ב), "וקבלתי כי אף זה הפסוק הוא מתוכחת מוסר, כי אינו דומה רשע בן רשע החוטא לרשע בן צדיק, כי הרשע בן צדיק עונשו מרובה שראה אביו מתנהג בחסידות והוא אין מנהג אבותיו בידו".

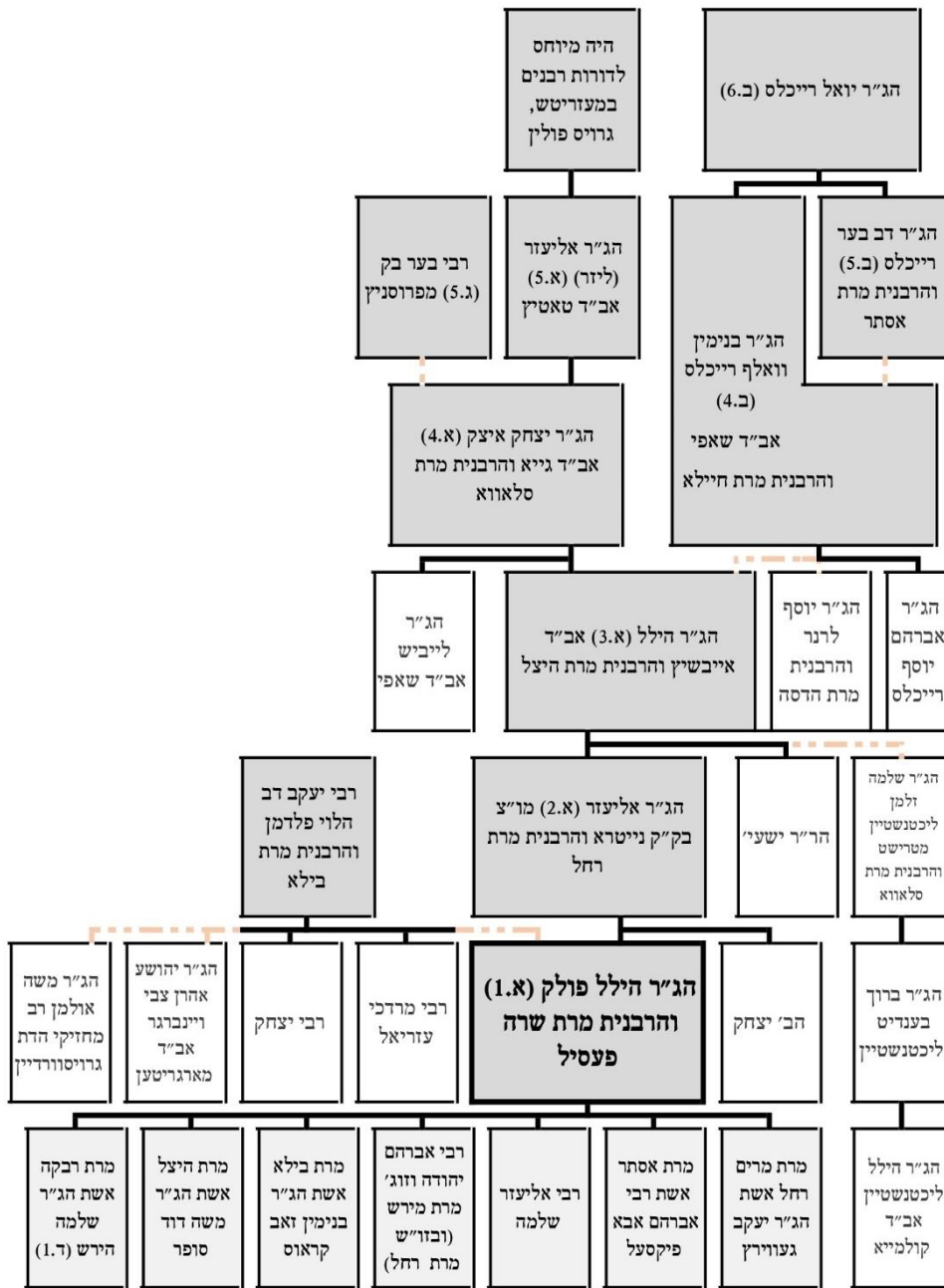
אולם אם הולך בדרכיהם הטובים, הרי שספרי היוחסין היו הסיבה לקבלת התורה שאמר הקב"ה לאומות העולם הביאו ספרי יחוסים כשם שבני מביאים. ובה מפרש רבינו הגה"ק זצ"ל (ח"ב ה):

כתיב (במדבר א' ב') "שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחותם לבית אבותם וגו'", ובמדרש (במדבר רבה א, יא), "רומם את ראש גדל את ראש לא נאמר אלא שאו את ראש, כאדם האומר לקוסמינר סב רישיה דפלן, כך נתן רמוז למה שאו את ראש שאם יזכו יעלו לגדולה, כמה דתימא (בראשית מ' י"ג) "ישא פרעה את ראשך והשיבך על כנך", אם לא יזכו ימותו כלם כמה דתימא "ישא פרעה את ראשך מעליך ותלה אותך על העיץ".

ונראה לפרש שבא לרמוז על ענין היחוס, שאם לא יזכו כלומר לא ילכו בדרכי האבות, אזי הזכרת היחוס "למשפחותם לבית אבותם" יגרום לבחינת "שאו את ראש" על דרך הכתוב "ישא ראשך מעליך", קטרוג כנ"ל. ורק אם יזכו כלומר שילכו בדרכי האבות, אזי הזכרת היחוס "למשפחותם לבית אבותם" יגרום לבחינת "שאו את ראש" על דרך הכתוב "ישא ראשך והשיבך על כנך", נשיאת ראש והרמת קרנם, עכת"ד.

"כי מראש צורים אראנו", רבינו הגה"ק זצ"ל מגזע היחס, אבותיו היו דורות רבים של רבנים ודיינים ומורים לעדותיהם, קדושים וטהורים זכותם תגן עלינו ועל כל ישראל. להלן מעט מזעיר שנשאר לנו לפליטה מדברי תולדותיהם.

אילן היוחסין של רבינו הגה"ק זצ"ל

פרי קודש הילולים

שכז

א.

רבינו הגה"ק רבי הילל פולק (א.א) זצ"ל, בן הג"ר אליעזר מנייטרא (א.א) זצ"ל, בן הג"ר הילל מאייבשיץ (א.א) זצ"ל, בן הג"ר יצחק איצק (א.א) זצ"ל, בן הג"ר אליעזר (א.א) זצ"ל, שהיה מיוחס לאבותיו שהיו יושבים על כס הרבנות.

(א.א) אביו הג"ר אליעזר זצ"ל.

ה' דיין ומורה צדק¹ בק"ק נייטרא (כיום בסלובקיה).

נולד לאביו הג"ר הילל זצ"ל אב"ד אייבשיץ ולאמו הרבנית מרת היצל ע"ה. בהגיעו לפרקו נשא את אשתו הרבנית מרת רחל ע"ה.²

בשנת תק"ע נולד להם רבינו הגה"ק ונקרא שמו בישראל הילל ע"ש אבי אביו. מלבד רבינו ידוע על עוד בן הב' יצחק, שהי' צעיר מרבנו כשנה, ובן י"ז שנים נלב"ע (ראה עוד אודותיו להלן "כך דרכה של תורה").

לא ידועה שנת פטירת הג"ר אליעזר ואשתו הרבנית, וההערכה שהי' זה לפני שנת תקפ"ה.

(א.א) אביו הג"ר הילל זצ"ל.

ה' אב"ד בק"ק אייבשיץ (כיום איוונצ'יצה שבצ'כיה).

נולד בשנת תצ"ט³, לאביו הג"ר יצחק איצק זצ"ל אב"ד גייא ולאמו הרבנית מרת סלאווא ע"ה. בהגיעו לפרקו נשא את אשתו הרבנית מרת היצל בת הג"ר בנימין וואלף רייכלס זצ"ל (ראה להלן ב.א), ונולדו להם⁴ הג"ר אליעזר הנ"ל (א.א), הר"ר ישעי' ז"ל שהו"ל את שו"ת הרשב"א, והרבנית מרת סלאווא שנישאה לג"ר שלמה זלמן ליכטנשטיין זצ"ל

1. הן אמת שאין אתנו יודע מאומה על תולדות חייו, ורווחה ההשערה אצל חוקרי מאורעות הדורות שהיה דומ"צ בק"ק נייטרא, ואפשר שזה על פי מה שמובא בספרי שו"ת תשובה לבי"ד נייטרא ביניהם למו"צ בשם רבי ליור פאללאק. אמנן יש שיחסו מו"צ זה עם אחד מזקניו של המחנה חיים והדבר צ"ב גדול.

2. לא ידוע לנו דבר על אודות משפחתה אך רבינו הגה"ק זצ"ל כותב בספרו (פר' נח בקטע השני) "ושמעתי מא"ז מה"ב זצוק"ל וכו'", והרי אבי אביו ה' רבינו הילל זצ"ל אב"ד אייבשיץ וגם אם נאמר שנפלה טעות ונחלף אוה ה' באות ב' אי אפשר לומר שכוונתו אליו, מפני שרבינו נקרא על שמו ונולד בשנה שנפטר ולא הי' יכול לשמוע ממנו, ואכן כשמביא ד"ת בשמו כותב (כגון בח"א רכו) "מה ששמעתי בשם א"ז זצ"ל מו"ה הילל פאללאק אב"ד אייבשיץ וכו'" ששמע בשמו וכאן כותב ששמע ממנו. ולכן יתכן שכוונתו לאבי אמו מרת רחל, ואולי נקרא בשם ברוך שהרי מצינו לבנו של רבינו הגה"ק זצ"ל מו"ה אברהם יהודה ז"ל שהי' לו בן בשם ברוך. ואם השערה זו נכונה הרי רבינו הגה"ק זצ"ל מכנה את זקינו בברכת הצדיקים "זכר צדיק וקדוש לברכה", שהי' צדיק וקדוש.

3. ברישום פטירתו של רבי הילל הזקן נכתב שנפטר בשנת תקס"ט (ולמניינם 1809) בגיל שבעים.

4. על פי הנראה בספר המוהל של החתם סופר (יו"ל ע"י הרב משה זושא קינסטליכער ז"ל) יש השערה על בן נוסף בשם רבי יעקב זעקיל שהתגורר בפרעשבורג. (הערת הרח"ז"א).

פרי קודש הילולים

מטריטש, שהם היו הורי הג"ר ברוך בענדיט⁵ זצ"ל אביו של הג"ר הילל ליכטנשטיין מקולמייא⁶.

הג"ר שלמה זלמן זצ"ל כתב בראש חודש אלול שנת תקפ"ה "מגילת יוחסין" (נדפס בקובץ 'צפונות' - טבת תשנ"ב, חוברת יד, עמ' צה-ק)⁷, וממנה למדו חוקרי מאורעי הדורות רבות על פרקי תולדות המשפחה.

רבינו הי' זקן ויושב בישיבה בה הרביץ תורה לתלמידים הרבה והי' נערץ על כל גדולי דורו. הג"ר מרדכי בנעט זצ"ל מעטרהו בדברי שבח והילול (בהסכמה לשו"ת הרשב"א שהו"ל בנו הר"ר ישעי' בשנת תקע"ב):

"אתא ישעי' לגבאי ה"ה התורני המופלג ומושלם הר"ר ישעי' יצ"ו בר אוריין ובר אבהן בנו של הלל הזקן המנוח הרב המאור הגדול המפורסם מורנו הלל זצ"ל"ה אשר היה אב"ד שנים רבות בק"ק אייבשיץ וכו"⁸.

גיסו הג"ר יוסף לרנר-ליכטנשטיין זצ"ל אב"ד ליכטנשטאט הו"ל את ספרו של חותנם (ראה להלן), שם כותב כי בחלק ב' מתעתד להביא את ההסכמה "ממר גיסי הרב המאור הגדול נר ישראל פטיש החזק עמוד הימיני כ"ק שם תורתו מוריני הרב רבי הלל נר"ו אב"ד וריש מתיבתא⁹ דק"ק אייבשיץ...". לדאבונו לא זכינו לאורו של חלק ב'.

5. רבינו הגה"ק זצ"ל מביא בספרו (ח"א קכא) ד"ת משאר בשרו הג"ר ברוך בענדיט, "ושמעתי בשם שאר בשרי המאור הגדול מוריני הרב ברוך בענדיט לכטנשטיין ז"ל פי' מה שאמר דוד ע"ה (תהילים קיט, לט) "העבר חרפתי אשר יגרת", היינו כי חרפה הוא לי אשר יגורתי, כי כל משפטיך טובים ומה היה מתאונן, כמו שאמר ירמי' (איכה ג, לט) "מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו וכו'".

עוד הביא בשמו (ח"ב רלח) על הפסוק (דברים לב, לד) "הלא הו"א כמוס עמדי חתום באוצרותי" שבא לרמוז על אותיות הו"א שנחסר מהשם והכסא כמו שכתוב (שמות יז, טז) "כי יד על כס י"ה וגו'", עיי"ש.

6. כן כתוב על מצבת הג"ר ברוך בענדיט בפראג. דלא כמו שיש מי שטעה וכתב שהג"ר ברוך בענדיט אבי הג"ר הילל קאלמייער הי' בנו של הג"ר הלל אב"ד אייבשיץ. וראה בספר 'לקוטי חבר בן חיים' (פרק יא דף פז, ב) שבהספד שנשא על רבינו כתב עליו שהי' "שני בשני להגאון מו"ה הלל בקאלאמעא ולמד ממדותיו והיו כשני אחים". והמגי' בספר קודש הילולים כתב (ח"ב רלח הערה יב) על הג"ר ברוך בענדיט ליכטנשטיין "הוא הי' דודו של רבינו ז"ל, כי אבי רבינו הר"ר אליעזר ז"ל והר"ר ברוך היו אחים וכו'" עיי"ש. וכאמור זהו טעות כי הר"ר ברוך הי' בנו של הגר"ש ז' דוד רבינו הגה"ק זצ"ל, ולכן כותב עליו "שאר בשרי" לא "דודי".

7. מגילת היוחסין הועתקה כלשונה בספרו [בשפה ההונגרית] של החוקר הנודע מונקאצ'י 'מגילות יוחסין של משפחות יהודיות-הונגריות' (בודפסט ת"ש). ובדורנו, בקובץ 'צפונות' (גליון יד; טבת תשנ"ב) ע"י הרב יו"ט ליפמאן ראקאווי שליט"א מלונדון, ובקונטרס 'גני שושנים' שבסוף הספר 'גבורות יצחק' (ירושלים תשנ"א).

8. וראה עוד להלן ב.4 בהסכמות שכתבו הגר"מ בנעט וכן בעל ה"אור חדש" על המשניות זצ"ל לספר "דברי התענוגים" של חותנו, שבתוך הדברים שיבחו את חתניו.

9. ממה שכתב עליו "ריש מתיבתא" למדו חוקרי מאורעי הדורות שהיתה לרבינו ישיבה באייבשיץ. ואכן גיסו הג"ר יוסף זה מביא בספרו ד"ת בשמעתתא בשמו ומציין "ושמעתי ממר גיסי הרב הגדול מורנו הרב הלל הנ"ל כאשר למדתי אצלו" (עונג נפש שבספר דברי התענוגים עמ' לג-לד).

פרי קודש הילולים

שכט

גם חותנו הגדול הגאון רבי בנימין וואלף רייכלס זצ"ל הי' משתבח בו ומביאו בספרו דברי התענוגים (דף ל"ד ע"ב) "נשאלתי מחתני הרב המופלג מורנו הרב רבי הילל בהרב הגאון מוהר"א¹⁰ אב"ד דק"ק גי"א ז"ל וכו' ודברי פי חכם חן".

רבינו הגה"ק זצ"ל מביא בספרו "קודש הילולים" ד"ת בשמו ושונה ומשלה (בפר'

תרומה ובפר' ויקהל, ועוד):

"מה ששמעתי בשם אדוני אבי זקני זצ"ל מוריני הרב הילל פאללאק אב"ד אייבעשיץ שבכאבו וצעריו על שאין שורת אחדות בין תלמידי חכמים, הי' מפרש את הפסוק בתהלים (קמ"ט, קנ) "קרבו רודפי זימה מתורתך רחוק", דהנה אמרו רז"ל (שבת לד, א) "זונות מפרכסות זו את זו תלמידי חכמים לא כל שכן", אך בעוונותינו הרבים אלה האפיקורסים והרשעים הם באחדות וקירבה - "קרבו רודפי זימה", היבור שרע להם ורע לעולם (סנהדרין ע"א, ב), ואילו "מתורתך" - אלו התלמידי חכמים, "רחקו" רחוקים זה מזה, במקום שיהיו באחדות שאז נאה להם ונאה לעולם...".

(עוד ד"ת שמביא רבינו הגה"ק זצ"ל בשמו, ראה בפר' וישב ד"ה וישמע ראובן).

נינו הג"ר הלל מקולמייא זצ"ל מביא בספרו "מקרי דרדקי" (פר' שמיני, אות רפב) ד"ת בשמו על הפסוק "ושעיר עזים אחד לחטאת" (במדבר כח, טו) וברש"י "ומדרשו באגדה אמר הקדוש ברוך הוא, הביאו כפרה עלי על שמיעטתי את הירח".

"ושמעתי מא"א מו"ר (הג"ר ברוך בענדיט ליכטענשטיין דיין בוועטש) זללה"ה שאמר משם אא"ז הגאון מו"ה הילל שהיה אב"ד דק"ק אייבישיץ זללה"ה, שאמר הכוונה, שהרי היה יכול ד' להעניש ולקנום את הלבנה באופן כזה שהיה מגדיל את החמה, ולמה לא עשה כן ורק מיעט את הירח, הלא מידת ד' היא להיות "מיהב יהיב משקיל לא שקיל" (חולין ס, א). אלא הכוונה כדפירש רש"י על פסוק (בראשית א, ד) 'ויבדל אלקים' שלא היה הדור כדאי להשתמש באור הראשון והוצרך לגונזו, אם כן מזה הטעם לא היה יכול להגדיל השמש. וזהו הביאו עלי כפרה, אתם במעשיכם גרמתם שהוצרכתי למעט הירח".

עוד מובא בספרו "משכיל אל דל" (ח"ג כלל ב' סוף פרט א') עובדא מזקיני רבינו זצ"ל,

וד"ל:

"ודכירנא עובדא מה שסיפר לי אאמו"ר זללה"ה בשם אבי זקני הגאון הצדיק מו"ה הילל אב"ד דק"ק אייבישיץ, שבא לפניו ראובן עם שמעון חתנו

10. הלא הוא הג"ר איצק, אביו של הג"ר הילל.

פרי קודש הילולים

שישפוט בדין ודברים שביניהם, ושאל אותם מי הוא התובע ואמר החתן אני תובע את חמי, שהבטיח לי בעת הנשואין להחזיקני על שולחנו ואני אחי' פנוי מטרדות העולם שאוכל להשלים את נפשי בחכמת התורה, ועתה חזר מדיבורו. ואחר כך אמר לראובן שישב על תביעתו, ואמר רצונו לעשות רצון ד' והלא תנן (באבות פ"ב מ"ב) "יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ".

ופסק הדין ואמר בלשונו הזהב [כמאמר חז"ל שיחת חולין של ת"ח צריכה לימוד] אמת הוא כדברך שדבר זה טוב תורה עם דרך ארץ משנה מפורשת היא ואין להשיב עליה, אבל עם כל זה יותר נכוחים ומוצדקים הן המה דברי חתנך שמעון מדברך, משום דמלתא דמסתבר הוא שטוב יותר שיהי' חתנך בקי וגמיר בכל הש"ס, ומשנה האחת הזאת תהי' לו בקושיא, ממה שיגמור ויבין המשנה האחת הזאת ועל ידי כן לא יהי' בקי וגמיר בכל הש"ס...".

בספר "עונג נפש" לגיסו הג"ר רבי יוסף לערנער ליכטנשטיין זצ"ל שכאמור הדפיס את הספר "דברי התענוגים" מחידושי חותנם זצ"ל, הביא בריש פרשת וישלח ד"ת בשם גיסו:

"בריש מסכת חולין (ב, א) שנינו, הכל שוחטין ושחיטתן כשרה חוץ מהרש שומה וקמן. וכתבו התוס' (ד"ה הכל שוחטין), כתוב בהלכות ארץ ישראל, דנשים לא ישחטו מפני שדעתן קלות. ואין נראה, דאפילו במוקדשין שוחטות לכתחילה. והא דלא קתני הכל שוחטין אחד אנשים ואחד נשים וכו', הכא אין חידוש באשה יותר מבאיש, עכ"ל.

ומר גיסי הרב הגאון מוהר"ר הלל נר"ו אב"ד דק"ק אייבשיץ יע"א היה אומר בפשיטות, דלא קשה מידי. דאם היה קתני, הכל שוחטין אחד אנשים ואחד נשים, הוי אמינא דגם בנשים רוב מומחין הם אצל שחיטה. ולא היא, כדמוכח מדברי הרא"ש, שפסק כלישנא בתרא דרבינא (חולין ג' ע"ב), הכל מוחזקין שוחטין, אף על פי שאין מומחין. ולגבי נשים, עם זאת שכתב בדברי התוס' שנשים שוחטות אפילו לכתחילה, סיים, וכן כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ד מהל' שחיטה ה"ד) דנשים ועבדים **אם** היו מומחין שוחטין".

רבינו נלב"ע ביום כ"ה תמוז תקס"ט כשימי שנותיו שבעים שנה. מנו"כ בבית החיים הישן בעיר אייבשיץ. נכדו ה"ה רבינו הגה"ק זצ"ל נולד בתוך השנה לפטירתו ונקרא הילל על שמו. (נינו הג"ר הילל קאלמייאער הי' צעיר מרבינו בה' שנים, שנולד בשנת תקע"ה וגם הוא נקרא על שמו).

במשך שנים רבות לא ידעו אודות מקום קבור ותו מלבד מה שנרשם בפנקס הקהילה שנשמר באייבשיץ במדינת מעהרן. לאחרונה מומחים מטעם מכון "אור הגנוז" בהשתדלות הרב ישכר בעריש וייס שליט"א, נכנסו לעובי הקורה למציאת מקום קבורתו ומצבתו, ובס"ד נמצאה המצבה ועלי הכיתוב "פ"נ... הלל... אב"ד דפה בן הרב הגאון משה יצחק אב"ד דק"ק... כ"ה תמוז".

גילוי המצבה מרגש במיוחד לאור העובדה שהרבה ממצבות בית החיים שם לא נותרו בשלימותן ובחלקן הכיתוב אינו קריא כלל, וזכינו שמצבת רבינו שלימה במקום קבורתו.

(4.א) אביו הג"ר יצחק איצק זצ"ל.

רבינו איצק¹¹ זצ"ל נולד לאביו הג"ר אליעזר אב"ד טאטיץ (דאשטיץ). בהגיעו לפרקו נשא את אשתו הרבנית מרת סלאווא בת רבי בער בעק מפראסטיניץ זצ"ל¹², ממנה נולדו לו בניו, רבינו הילל אב"ד אייבשיץ זצ"ל הנ"ל (3.א), ובן נוסף הג"ר לייביש זצ"ל (שהי' אב"ד בק"ק שאפי, ונלב"ע בלא זרע של קיימא והניח אחריו קרן קיימת בחברא קדישא דק"ק הנ"ל). מאשתו בזיווג שני נולדו לו שלושת בנותיו, סלאווא, פראדל ולוויאה.

הג"ר יצחק איצק זצ"ל כיהן כדיין בבית הדין דק"ק פרוסטיץ נויש שכינוה פרוסניץ, ובפי הגויים פרוסטיוב (שו"ת פנים מאירות ח"א סי' כא), וכך היא נקראת עד היום, ושוכנת בחבל מורביה שבצ'כיה]. בספר "לוחות העדות" (קובץ מכתבי תמיכה ברבי יונתן אייבשיץ זצ"ל) מובא העתק מהכרוז שנכתב על ידי הבית דין דק"ק פרוסניץ, עליו חתום גם רבינו, "הק' יצחק במוהר"ר ליזר פאלק דיין פ"ק יצ"ו". ואחר כך נתעלה לכהן כאב"ד גייא.

11. כך נחקק על מצבתו כדלהלן, ומצינו שהוא חתם עצמו (ראה להלן) "הק' יצחק במוהר"ר ליזר פאלק". יצוין שעל מצבת בנו רבי הילל אב"ד אייבשיץ, הוזכר שם אביו: הרב הגאון מו"ה משה יצחק.

12. כך כתב הג"ר שלמה זלמן ליכטנשטיין חתנו של רבינו הילל הזקן במגילת היוחסין הידועה, המהווה יסוד לתולדות משפחתנו: "מו"ה איציק היה חתן של הק' רבי בער בעק מפראסטיניץ". בזהווי אישיותו של "רבי ישכר בער בעק מפראסטיניץ" השתרשה לפני קצת למעלה מעשרים שנה ההשערה שמדובר בגאון רבי ישכר בער שהיה רבה של קהילה זו. אמנם ראה בנספח שבסוף התולדות (עמ' שסד) גילויים חדשים בנדון.

פרי קודש הילולים

על גדולתו אפשר ללמוד מהחקוק על מצבתו שבביה"ח הישן בפרעשבורג¹³:

בירח האיתנים, בעשור לחודש ביום הכיפורים,
 שנת תקכ"א לאלף השישי ליצירים,
 נצחו אראלים את המצוקים,
 ויגוע יצחק וימת מיתת נשיקים,
 ה"ה הרב מוהר"ר איצק אב"ד מק"ק גאיי
 בן הרב מוה"ר ליזר
 בו ביום נוטל העטרה כתר הילולים,
 אבדה עצה מפנים,
 שמו נודע בשערים,
 סיני ועוקר הרים,
 שר חמישים ונשוי פנים,
 דולה מים מבארות עמוקים,
 ומשקה מתורתו לאחרים,
 כל ימיו של אותו צדיק לא מש מתוך האוהל יושב אוהלים,
 צדקת ה' עשה עם ישראל תמימים וישרים,
 אב בחכמה ורך בשנים,
 הן בקדושו לא יאמין שומר אמונים,
 נשמתו בצרור החיים תהא צרורים.

יצויין כי נוסח המצבה נעתק בספר אבני בית היוצר (פאקש תר"ס, דף ט, ב), ומהנראה מנוסחאות המצבות המובאים שם, לא היתה דרכם לכתוב גוזמאות וכל תיבה במשורה נכתבה.

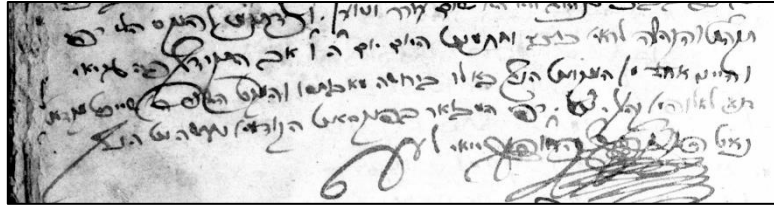
שריד מדברי תורתו, קושיא על דברי הש"ך (יו"ד סי' קפט ס"ק עב), הביא גיסו הג"ר יוסף לערנר-ליכטנשטיין זצ"ל בספרו 'מרפא לנפש' (על ספר אורחות חיים לרא"ש, דף עד, א): "ושמעתי ממ"ר גיסי הרב הגדול מהור"ר הלל נר"ו אבדק"ק אייבשיץ בשם אביו הגאון זצ"ל"ה שהקשה לפירוש הראב"ד..."¹⁴.

13. וכן על פטירתו בגיל צעיר, "אב בחכמה ורך בשנים, הן בקדושו לא יאמין", ראה חגיגה ה, א. כנראה שנפטר בפרעשבורג, כששהה שם עקב מחלתו, כדמשמע מהמילים "נצחו אראלים את המצוקים". את חתימותיו בפנקס גיאי מצאנו בין השנים תקי"ד-תקט"ז. בשנת תקי"ט כבר התמנה שם כאב"ד הג"ר זאב וואלף בנו של הג"ר יצחק בעל פני יצחק זוטא, מי שהיה אב"ד גיאי עד שנת תק"א (הערת הנ"ל).

ממה שכתוב במצבה "שר חמישים" אולי נרמז שנסתלק בשנתו החמישים, ולפי זה נולד בערך בשנת תע"א. וע"ע חגיגה יג, א.

14. תודתנו לד"ר ר. עינב על ההפניה למ"מ זה.

פרי קודש הילולים

חתימת יד קדשו בפנקס קהילת גייא (שבארכיון היהודי בספרייה הלאומית בירושלים) מיום ה' ו' אב התק"ד: "נאם הק' יצחק החופ"ק גייא ל"ע"

כאמור, נלב"ע ביום הקדוש דשנת תקכ"א, ונטמן בביה"ח הישן בפרעשבורג¹⁵ (כיום

ברטיסלביה שבסלובקיה).

(5.א) אביו הג"ר אליעזר (ליזור) זצ"ל.

הי' אב"ד בק"ק טאטיץ (דאשטיץ) (כיום טאטא שבצפון הונגריה). בקונטרס היוחסין של

הג"ר שלמה זלמן ליכטנשטיין זצ"ל (שכאמור הי' חתן הג"ר הילל מאייכשיץ זצ"ל) כתב:

"שמעתי ממו"ח הרב הנ"ל (הג"ר הילל מאייכשיץ) זצ"ל שזקני הרב מו"ח

ליזור היה בעל מקובל, וארבעה עשר דורות אב אב ובנו ובן בנו¹⁶ כולם היו

יושבים על כסא הרבנות במחוז גרוואספאלין הנקרא גראם מעזעריטש¹⁷."

בסוף ימיו "הלך לפליטה"¹⁸ לישוב יאלע באגאדע ושם נלב"ע ושם נטמן.

15. כידוע ערב השמדת הקהילה הועברו משם רוב הקברים - בלי המצבות לבית החיים החדש, למעט ציונו של מרן החת"ס ועוד אחדים מגדולי העיר.

16. הערת הרח"ז"א: דעת נכון לנקל שיש כאן משהו לא ברור. אבי ז"ל דרש וחקר וקיבל את רשימת הרבנים מעיר זו, ולא מצינו שם שושלת של אב ובנו ובן בנו. והמתבונן במגילת היוחסין של הגרש"ז מוצא שסגנונו חסר בהירות ורהיטות גם לגבי פרטים נוספים. אחרי שהתחבטתי הרבה מאד בענין, נלע"ד שהכוונה שהיו מעליו דורות של רבנים, (ואפשר באמת י"ד), אבל לא שכולם כיהנו ברבנות במעזריטש, אלא שביניהם היו גם מי שכיחנו שם, ודו"ק.

17. במחוז גרויס פולין יש עיירה בשם מעזריטש הנמצאת במורביה (מעהרן של אז).

18. כך כתב הג"ר שלמה זלמן בקונטרס היחוס הנ"ל. הערת הרח"ז"א: שמעתי מאבי ז"ל על איזו 'פליטה' מדובר כאן: כידוע שהמלכות במדינת מעהרן גזרו כל מיני גזירות משונות על היהודים. וגם הג"ר ליזור נאלץ ע"י המלכות [ואפשר שבעזרת 'מהרסיך ומחריביך' שאכלו קורצא בי מלכאן] לעזוב את מקום רבנות אל מחוץ לגבולות המדינה, לכן עבר לישוב הנ"ל שהיה בהונגריה.

פרי קודש הילולים

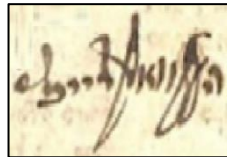
ב.

רבינו הגה"ק רבי הילל פולק (א.1) זצ"ל, בן הג"ר אליעזר (א.2) זצ"ל, בן הג"ר הילל מאייבשיץ (א.3) זצ"ל, חתן הג"ר בנימין וואלף רייכלס (ב.4) זצ"ל, חתן אחיו הג"ר דב בער רייכלס (ב.5) זצ"ל, בני הג"ר יואל רייכלס (ב.6) זצ"ל.

(ב.4) הג"ר בנימין וואלף רייכלס¹⁹ זצ"ל.

שער הספר "כבוד חכמים", עליו מתנוססת ח"ק של רבינו.

נולד בשנת תס"ג, לאביו הג"ר יואל רייכלס זצ"ל. בהגיעו לפרקו נשא את אשתו הרבנית מרת חיילא בת אחיו הג"ר דב בער רייכלס זצ"ל (ב.5) ואשתו הרבנית מרת אסתר ע"ה.

רבי בנימין וואלף זצ"ל זכה לחתנים לוקחי בנותיו שהיו צדיקים מפורסמים, ה"ה הג"ר הילל אב"ד אייבשיץ (א.3) זצ"ל והג"ר יוסף לרנר-ליכטנשטיין זצ"ל אב"ד ליכטנשטאט (אחיו הג"ר שלמה זלמן ליכטנשטיין זצ"ל נשא את הרבנית מרת סלאווא אחות הג"ר אליעזר (אבי רבינו זצ"ל) והם היו הורי ר' ברוך בענדיט אבי הג"ר הילל קאלמיייער), ובבן יחיד הג"ר אברהם יוסף, שהגאונים המסכימים על ספרו "דברי התענוגים" מפארים אותו. גם גיסו המו"ל מתארו "באהבה ויראת ד' מתנהג מעודו, האברך זרע ברך, הק' והרבני עדני ועצני, חד מיקירי ק"ק ניקלשבורג יע"א וכו'".

הג"ר בנימין וואלף הי' בצעירותו ראב"ד בבי"ד דק"ק ניקלשבורג, ולאחר מכן כיהן כאב בית דין ור"מ בקהילת שאפי שבמדינת מעהרען (כיום מורביה שבצ'כיה). בתקופות שונות נתבקש לכהן פאר ברבנות בכמה קהילות מפוארות ברחבי המדינה, אך בשנותיו האחרונות "לרוב ענוותנותו וגודל צדקתו חיבב אנשי ק"ק שאפי וז"ך שנים ישב הצדיק איתם" (לשון שער ספרו דברי התענוגים), עד לפטירתו.

19. בספרי חוקרי מאורעי הדורות יש שכתבו רייכליש ויש שכתבו רייכל'ש. אנו נקטנו כפי שחתם את שמו וכמופיע בתצלום המצורף: הק' וואלף רייכלס.

פרי קודש הילולים

שלה

בק"ק שאפי הקים ישיבה והי' זקן יושב בישיבה, והרבה תלמידים שנשתבחו מעלותיהם בתורה ויראת שמים בפי גדולי הדור, "והעמיד תלמידים הרבה גדולים חקרי לב וכו' וכל ימיו לא זזו תלמידים מתחת ידו וזכה לשיבה טובה..." (מתוך ההסכמות שעל ספרו).

חתנו הג"ר יוסף הנ"ל ערך והוציא לאור את חידושי חותנו בשם "דברי התענוגים" ובו דרושים ופילפולים מסודרים על סדר הפרשיות, וצירף אליהם את חידושו וביאוריו שלו עצמו בשם "עונג לנפש". בהקדמתו לספר הוא מתאר את גדלותו של חמיו:

"אדוני מורי חמי הרב הגאון המפורסם שהי' לנו למאור, פאר החכמה ועמוד היראה, מוהר"ר וואלף רייכלש זצ"ל"ה שהי' אב"ד ור"מ דק"ק שאפי ואגפי' יע"א עד בוא עת ערב שמש וכבה האור".

ואם אמרתי גודל צדקתו ומעלותיו להודיע – קצר המצע מהשתרע,
כי שבחו מי ימלא – עניו גדול כהלל,
חסיד הי' כשמואל הקטן – הקטן הוא בנימין כתולעת מקטין,
ומקשה את עצמו כעין בהוויות דרב ושמואל – לא אנים מיני' כל רז אשר הי' ממנו שואל,
סכינא הריפא במפסיק קראי – כרבן יוחנן בן זכאי – וכבן עזאי בשוקי טבריא,
הי' אחד מבני עלי' – הפליא עצה והגדיל תושי',
וכי שמו נודע בשערים – שהי' סיני ועוקר הרים,
ומגברא רבא דכוותי' – שמעתתין סלקין אליבא דהלכתא,
רוב ימיו היה אוכל חולין בטהרה – ולא מש כל היום מאהלה של תורה,
מדי הודש בחדשו סיים ש"ס משניות - טרה ויגע למאד בשי"ס ופוסקים והכריע ביניהם בראיות,
ירד ולן בעומקה של הלכה – אשרי העם שהי' שרוי בתוכה,
בשלום ובמישור הלך, ורבים השיב מעוון בדבריו דברי התענוגים.

הג"ר מרדכי בנעט זצ"ל, בהסכמתו לספר מפליא מאד במעלתו וכותב עליו בזה"ל:

"זכה הראנו את יקר תפארת עמרת עיטרו וכתרו בנימין הצדיק, ה"ה הרב המאור הגדול המפורסם המנוח כבור מוהר"ר וואלף רייכלש זצוקלה"ה, אשר כמה שנים הי' פה מיושבי מדין ולהורות לעם ה' אלה משפטים ישרים וחוקים, צרופות ככסף ובהונות כזהב שבעתיים מזוקקים, וגם אחרי כן כרסוין רמה שהוקם עול להיות אב"ד ור"מ דק"ק שאפי יע"א הפליא עצה ותושי' הגדיל תורה והאדירה בעיטור ועיטוף סופרים אשר עמל בו וגידלו גדול למראה, וגם עד זקנה ועד שיבה הרביץ תרביצא נאה והעמיד תולדות תלמידים רבים וכן שלימים וכן התמו בתורה ויראה. והו לי' בנו והתנין רבנן כי נתן מהודו עליהם, חופה ראו תלמיו הפיחו בשמיו

פרי קודש הילולים

טרפי דאסא אזל פלגינהו לחתנוותא יהיב לי' אלותא חדושי הלכות ואגדות אשר המה בכתובים וכו'".

גם הגר"א קאליר זצ"ל בעל ה"אור חדש" על המשניות, מפארו בהסכמה וכותב עליו וז"ל:

"ברום שכלו הוך וצלולה, אשר ירד לעמקי מצולה, ה"ה הרב הגאון המנוח מוהר"ר וואלף זצלה"ה אב"ד ור"מ שאפי יע"א, אשר הי' שמו נודע בישראל גדול שמו ר' וואלף רייכלס, וכל ימיו לא מש מתוך האוהל של תורה, תורת אמת הי' בפיו, בירר כל דבר כשמלה, והי' זקן עם איש שיבה והרביץ תורה בישיבה של מעלה. ותולדותיו כיוצא בו הניח בנו והתנין רבנן דפקיע שמייהו לתפארת ולתהלה, תהילת ה' ידבר ולשונו, אלה הדברים אשר הוננו המלמד דעה למען שפתותיו יהיו דוכבות בקבר נצה סלה...".

וראה שם עוד מגדולי הדור שהביעו הסכמתם על ספרו, ופיארו את גדולתו כמפורסם בתורה ועונה ובהעמדת תלמידים הרבה.

אחד מצאצאי רבינו ה"ה הג"ר יהודא (השני) ליכטנשטיין זצ"ל הרב דבעטלאהן (נינו של ר' יעקב קאפיל אחי הג"ר הלל קאלמייער זצ"ל שהי' נינו של הג"ר הלל מאייבשיץ חתן רבינו זצ"ל²⁰) הדפיס שוב את הספר "דברי התענוגים", ובהקדמתו מפליא ומפליג בזה"ל:

"הנה אא"ז הגאון הגדול המפורסם לשם ולתהלה בשני מאות הקדמות, הפליא והגדיל תושי' בהריפות ובקיאות בספרי דנא על פרשיות התורה בראשית שמות, אשר שקד כל ימיו על דלתות התורה, צדיק תמים ועניו מאוד שפל ברך שייף עייל שייף נפיק וגרים באורייתא תדירא ורבים השיב מעון בתוכתו ולא החזיק מיבותא לנפשיה, ועליו נאמר הי חסיד הי עניו מתלמידיו של הילל הזקן, ויצא עליו קלא דלא פסיק ומרגלא בפומא

20. ודלא כטעות שנכתבה שם בהקדמה למהדורה שהדפיס (מהדורת צילום), בדבר יחוס המו"ל למחבר. וכבר כתבנו מזה לעיל הערה 3.

פרי קודש הילולים

שלז

דאינשא שראוי להיות רוח קדושה וטהרה שורה עליו, אשר מרוב פרישותו וענותנותו זכה וזיכה את הרבים, וכל גדולי ישראל בימיו רוממוהו ויהללוהו פוק הזי הני אשלי רברבא אמרו וכתבו בהסכמותיהם שהי' גאון והסיד בדורו וכל ימיו הי' שוקד על דלתי התורה והעמיד תלמידים הרבה ולמד לאמיתה של תורה ולן בעומקה של הלכה...".

לפי המבואר בדברי ההקדמה מחתן המחבר, היו להם עוד כת"י מרבינו חי' על הש"ס ועל המשניות, ודינים ודרשות, והיו אצל גיסו (בן המחבר) וכותב כי חיבורו זה אינו אלא עשירית דעשירית אשר חידש בתדירות, וכי יש עוד חידושי תורה בידי גיסו בנו של המחבר ומסיבת מה ("גבה טורא בינינו...")²¹, לא יכול היה להוציא לאור כי אם את אשר נתן לו מכבר ימים כבירים ה"ה החידשים שבספר דברי התענוגים.

רבנו זצ"ל האריך ימים פ"ג שנים ונלב"ע ביום ו' אייר תקמ"ו. הרבנית חיילא ע"ה נלב"ע בכ"ה טבת תקס"ג.²²

ציון

יצאה נשמתה ביום ד' כ"ה טבת תקס"ג לפ"ק
פה טמונה האשה השוכה הצנועה
והרבנית
מרת **חיילא** בת אסתר
אשת הרב הגאון הגדול
מורנו וואלק רייכלש
אב"ד ור"מ דק"ק שאפע זצ"ל

אין לנו מידע ברור לגבי מקום משכבו וככל הנראה נטמן בביה"ח בשאפי, שם נשאר רק מצבות בודדות, ומצבתו איננה ביניהם. לעומת זאת, מצבת אחיו-חותנו רבי דב בער רייכלס וזוגתו הרבנית מרת אסתר ע"ה שמנו"כ בבית החיים בניקלשבורג, קיימות עדיין אם כי לא בשלימותן.

בימין המצבה כתוב "בער ירא ה'" ובשמאלה כתוב "עטרת בעלה", לפי מיספור המצבה אנו יודעים שהיא שלהם. תנצב"ה²³.

מצבת הרבנית מרת חיילא נמצאה שלימה, להלן פיענוח החקוק עליה (בפתיחת הר"ת):

21. אולי הכוונה לחלוקת הגבולות המדיניים שנעשו בזמנים ההם ומנעו אפשרות לעבור ממדינה למדינה.

22. ומן הענין לציין שלפי זה האריכה ימים י"ז שנים אחרי פטירתו, ונמצא שהפליגה באריכות ימים כמאה שנים. וככל הנראה היתה צעירה ממנו מאד שהרי היתה בת אחיו.

23. נמסר לנו באדיבות נו"נ רבינו הגה"ק זצ"ל הר"ר יוסי (יוסף חיים) כרמלי הי"ו.

פרי קודש הילולים

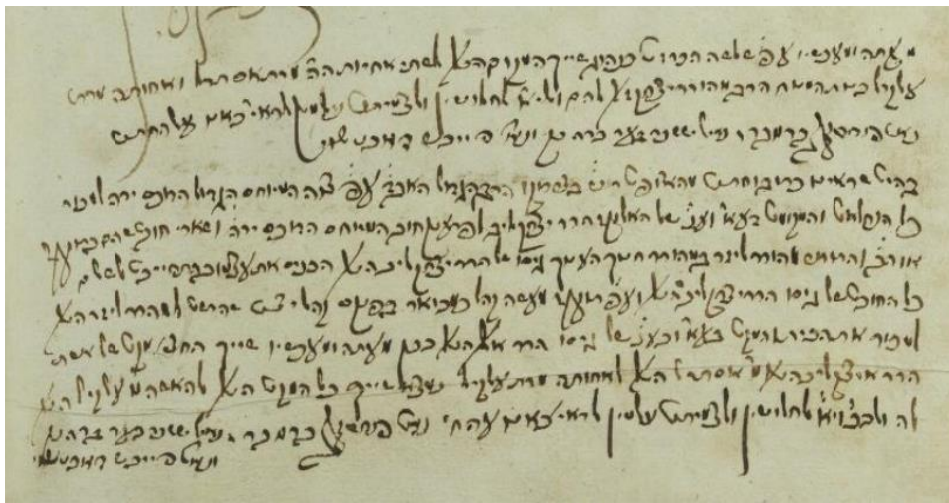
ג.

רבינו הגה"ק רבי הילל פולק (א.א) זצ"ל, בן הג"ר אליעזר (א.א) זצ"ל, בן הג"ר הילל מאייבשיץ (א.א) זצ"ל, בן הג"ר יצחק איצק (א.א) זצ"ל, חתן הק' בער בק מפרוסניץ (א.א) זצ"ל.

ג.ה) הק' 24 יששכר בער בק זצ"ל.

אין בידינו ידיעות מוסמכות בדבר זהות רבי יששכר בער בק, אך מהנראה בכמה מקומות בפנקסי הק"ק בפרוסטיץ (יש שכינה פרוסניץ וכיום נקראת פרוסטיוב בחבל מורביה שבצ'כיה), עולה שהי' מנכבדי הקהילה ומפרנסיה.

בעבר השתרשה ההשערה שהכוונה לרבי יששכר בער מהעלישוי אב"ד פרוסטיץ, וכחיום לאחר איתור מאגרי מידע חדשים מסתבר יותר שהכוונה להקצין רבי בער בק מנכבדי ק"ק פראסטיץ. ראה הרחבת הדברים בנספח שבסוף דברי התולדות (עמ' סד).

כתב בפנקס הקהילה עליה חתום "נאום יששכר בער ברה בק"

24. "הקצין". תואר כבוד שהיה מיוחד עבור נכבדי הקהל.

פרקי חייו של רבינו הגה"ק זצ"ל

כך דרכה של תורה

"תורה מחזרת על אכסניה שלה", ובבית ספוג בתורה ויראת שמים מגזע אראלים ותרשישים נולד רבינו הגה"ק זצ"ל. אולם לא ארכו לו הימים וכעלם צעיר²⁵ נתייתם מאב ואם ונשאר ללא משען, כפי שמתאר הוא עצמו בהקדמה לספרו "קודש הילולים":

"הן בעודני נער עזבוני אבי ואמי ע"ה והייתי כצאן בלי רועה, והייתי נע ונד ולא מצאתי מקום מנוחה להיות מיושבי בית המדרש זה כמה שנים. עד שהאיר ד' את עיני אחי הקטן ממני בשנים, והיה אברך רך בשנים וגדול בחכמה ממני, ונשא לבו המהור לילך לק"ק פרעשבורג, לטוב יזכר שמו ה' יצחק ע"ה, אשר היה מקיים דברי הו"ל (אבות פ"ו מ"ד) על הארץ תישן וכו', והוא היה מושכני אחריו לחסות תחת צל קדוש אמור"ר ז"ל".

על תקופת לימודו בבית מדרשו של החתם סופר כותב רבינו הגה"ק זצ"ל (בהקדמה

: שם)

"והיינו מקיימים חיי צער גדול תחיה בלי משען ומשענה, וכמה זמנים בלי למעום שום תבשיל, ולחם אכלתי במושקל וגם זאת לא בכל יום ויום. ואחי ה' נושא חן בעיני רבנו הקדוש, ונתן לו מכיסו להחיות את עצמו. וכאשר היה בן י"ז שנים לקח אותו אלקים ולא הגיע לח"י שנים, ומרוב גודל צערי נחלשתי בכל אברי ומאז והלאה לא הייתי בקו הבריאה בעוונותי הרבים...".

מתוך דחקות וצער עלה ונתעלה בבית הגדול שגידל וריבץ תלמידים גדולי עולם בתורה ובעבודה, עד שרכו החת"ס קרא עליו ועל ש"ב הג"ר הילל קאלמייער זצ"ל

25. לא ידוע לנו בן כמה הי' כשנתייתם. אך ניתן לשער, לפי שגיסו של רבינו הגה"ק זצ"ל, הג"ר יהושע אהרן צבי וויינבערגער זצ"ל מח"ס "שורת מהריא"ק" אב"ד מארגערעטן כותב בשו"ת שלו (יו"ד סי' קכ"ה) "זה לי ארבע שנים בבית חמי", והי' זה בחדש תמוז שנת ת"ר, ולפי זה נישא בשנת תקצ"ו. והרי הוא הי' צעיר מרבינו הגה"ק זצ"ל, ואפשר להניח שרבינו נישא לכל המאוחר בשנת תקצ"ו שאז הי' בן כ"ו שנים. וידוע לנו שלמד אצל החת"ס יותר מ' שנים (כפי שכתב נכד רבינו הג"ר ישראל פריינד זצ"ל הי"ד במכתב שנדפס בספר דורות ישרים ח"ב עמ' פ"א הו"ד להלן בפרק "רועה נאמן לעדתו – טהרת ישראל"), וא"כ הלך לישיבת החת"ס לכל המאוחר בהיותו כבן ט"ו שנים. והוא כותב שכמה שנים – משנתייתם ועד שהלך לישיבה, הי' נע ונד עד, נמצא שנתייתם כמה שנים קודם היותו בן ט"ו.

ובתולדות רבנו שבספר "דורות ישרים" (הערה יט) מציין שרבינו נישא לפני שנת תקצ"ד, ולפי"ז הזמן מתקצר עוד, שבא לישיבה כשהוא בן י"ג ונתייתם כמה שנים לפני כן. אך לפי"ז צ"ב בן כמה הי' אחיו הב' יצחק שהי' צעיר ממנו, וכן שהרי לא נתקבלו לישיבת החת"ס צעירים כל כך. ואלו מפני היותו ילד יתום קרבוהו. ואפשר שזה מסביר את מה שכתב רבינו "ואחי הי' נושא חן בעיני רבנו הקדוש, ונתן לו מכיסו להחיות את עצמו", שהחת"ס קרבוהו ביותר מפני שהגיע לישיבה כילד יתום ללא אב וללא אם והחת"ס לקחו אליו כבן. והכל בהשערה הצריכה עוד עיון.

פרי קודש הילולים

"קודש הילולים לד'" (ויקרא יט, כד), על שם שלשניהם קראו "הלל" ובלשון רבים הרי זה "הילולים".

קיימות מסורות שונות באיזו הזדמנות אמר עליהם זאת רבם ה"חתם סופר".²⁶ המייחסים זאת לברכה אשר ברח משה איש האלקים את תלמידיו בערב יום הכיפורים, כן היתה דרכו בקודש לברך את תלמידיו ואת משחרי פניו מבני העיר, בצהרי ערב היום הקדוש לאחר תפילת מנחה. לפי מסורת זו, "באחת מן השנים, בבוא תלמידיו הילל נייטרא והילל וועטש (התלמידים בישיבת החת"ס היו מכונים על שם ערי מוצאיהם, רבינו הגה"ק זצ"ל מעיר נייטרא ורבי הילל מקאלאמיה מעיר וועטש) להתברך מברכות פיו, קרא עליהם: "קודש הילולים לד'".

יש²⁷ המקשרים זאת עם מעשה אחר המסופר על תלמידי החת"ס, שישבו והגו בתורה בבית המדרש ולפתע נכנס איש דל מראה ובגדיו בלויים ומרוטים, והי' מתהלך בין הלומדים. היו מבין התלמידים שנתנו לו שלום והתעניינו בו ובצרכיו, אחרים המשיכו בתלמודם מתוך התעלמות מן האורח שחזותו העידה עליו שמדרך רחוקה בא, והיו גם כאלו שזלזלו בו.

והנה הופיע החת"ס בביהמ"ד וקיבל את האורח בחביבות ובחמימות, הכניסו לחדרו ושהה עמו שם שעה ארוכה. כשהלך האורח לדרכו, פנה החת"ס לתלמידיו ואמר: זכיתם לגילוי אליהו! אשרי מי שנתן לו שלום והחזיר לו שלום, הללו יהיו מורי הוראה בישראל. יתר התלמידים שזכו לראות את האורח אך לא התקרבו וקרבוהו, יזכו לישוב באהלה של תורה, גם אם לא יזכו להורות הוראה. אך אוי למי שזלזל בו ופגע בכבודו, כי הוא או זרעו עלולים לצאת לתרבות רעה. לפי מסורת זו, היו רבינו הגה"ק זצ"ל וש"ב הג"ר הלל קאלמייער זצ"ל בין נותני השלום, ואז קרא עליהם רבם אותה קריאה של חיבה "קודש הילולים לד'".²⁸

ויש²⁹ המחברים עובדא זו עם עובדא אחרת המסופרת על אודות רבינו הגה"ק זצ"ל, שאת תחילתה כתב ש"ב רבי הלל קאלמייער זצ"ל בהקדמת ספרו "אבקת רוכל" וזה לשונו:

26. כ"ה בהספר שנשא עליו בעל "ליקוטי חבר בן חיים" (חלק יא).

27. כן נמסר ע"י הרה"ח ר' אליעזר פולק ז"ל (ב"ר אברהם יהודא בן רבינו הגה"ק זצ"ל) שבילדותו עוד זכה להכיר את זקינו רבינו הגה"ק זצ"ל. גופא דעובדא של גילוי אליהו זה והנהגת התלמידים עמו, מובא בעוד ספרים ראה בשערי ספר עמ' קי"א.

28. עוד מבין נותני השלום היו הרבנים מורי הוראה ומנהיגי קהילות, הלא הם בעמח"ס "קול ארי", "מעגלי צדק", "תפארת יצחק". ואילו בין הרבנים שלא היו מורי הוראה ומנהיגי קהילה נמנו בעמח"ס "זכרון שמואל" ו"פרי העץ".

29. נשמע מפי הרה"ח ר' אליהו הירש ז"ל חתנו של בעל "מראה הבזק" חתנו של רבינו הגה"ק זצ"ל.

פרי קודש הילולים

שמה

"כשהייתי בן שבע עשרה שנה בשיבתנו של מורי זללה"ה, נחלתי בחולי החזה שבעה שבועות, שהיה לי קוצר נשימה כל כך שלא היה בכוחי להתפלל כל התפילה בחיתוך התיבות רק בהרהור. והלך עמי אז ש"ב וחברי הלל נייטרא נ"י לרופא פראפעסער מפורסם, ואמר לו שלא בפני כי אין ארוכה למחלתי ואני אצלו לאחר יאוש, ועם כל זה עזרני ד' גם אז להיות לי ארוכה למחלתי וכו'".

המשך המעשה אינו מסופר שם, ומקובל לספר כי בצדקתו ובתומת לכו של רבינו הגה"ק זצ"ל, גילה לרבי הלל קאלמייער זצ"ל את דברי הרופא כדי שיכין עצמו ליום אחרון. כשמעו כי ימיו ספורים רח"ל, נתיישב לעסוק בתורה ללא הרף מבלי להתחשב עם יסוריו שגברו עליו עד שהיה יורק דם. או אז נכמרו עליו רחמיו של רבינו הגה"ק זצ"ל והלך עמו יחדו לרבם החת"ס והתחנן לפניו שיפעל לו רפואה שלימה. החת"ס ברכו ובאריכות ימים ואז, לפי מסורת זו, גמר על שניהם את ההל"ל ואמר כי הם "קודש הילולים לד'".

נכד רבינו הגה"ק זצ"ל הג"ר ישראל פריינד זצ"ל הי"ד (שהי' ממשיך אבותיו ברבנות העיר סאסרעגען, אחרי חתנו הג"ר משה דוד סופר זצ"ל חתן רבינו הגה"ק זצ"ל וממשיך דרכו ברבנות) מתאר את "דמות התלמיד הדבוק ברבו" של רבינו הגה"ק זצ"ל (בנדון המקוה דק"ק סאסרעגען, ראה לקמן):

"...מוח"ז הגה"ק מו"ה הילל ז"ל אבדפ"ק, אשר הי' תלמיד מובהק למרן בעל התם סופר ז"ל ולמד אצלו יותר מעשר שנים רצופים, וכל פעם שהזכירו הי' עומד מכסאו כמלא קומתו, ודקדקתי אחריו ומצאתי שעשה הכל כמו שכתב רבו הגדול ז"ל בדיוק גדול ולא זו מכל החומרות הנזכרים שם אף בקוצו של י'...".

אמנם רבינו הגה"ק שעלה ונתעלה במדת הענוה כהלל הזקן, בענותנותו מתנצל הוא (בהקדמה לספרו קודש הילולים שם) על שלא זכה לקבל די הצורך מרבו ה"חתם סופר":

"ולא זכיתי לבא לקרסולי מתלמידי רבינו הקדוש מאור הגולה זצ"ל זי"ע, ...ומעט אשר לי ג"כ בזכות רבינו הקדוש אשר זכיתי לראות מאחוריו וכו' ואף אני אומר מתחילה לא ראיתי בעין שכל ולא זכיתי לראות רא"י פנימית מאורו של מאור הגולה אדמו"י זי"ע, וכאשר עזרני ד' בזכותו לפקוח עינים עיוורות עלה למרום...".

כל זאת למרות שאמרו עליו חבריו שהי' מגדולי תלמידיו של החת"ס וגם עשרות שנים לאחר פטירת רבו כשהזכירו היה נעמד וזוקף את גוו מלוא קומתו. והמעיין בספרו "קודש הילולים", מוצא שכל דבריו עולים בקנה אחד עם סגנונו של רבו ה"חתם סופר" ורובי תורותיו שגורים על לשונו, כשהוא מקדים "שמעתי מאדוני מורי מאור הגולה

פרי קודש הילולים

זי"ע, "שמעתי מרבנו הקדוש מאור הגולה חתם סופר זצוק"ל זי"ע, "פירש אמו"ר הקדוש" וכיצא באלו, ביטויים שנכתבו על ידי התלמיד קרוב ליובל שנים לאחר פטירתו של הרב.

כל ימיו אשר הי' בפרעשבורג, הרי מלבד ממה ששאב מים רבים ממעין טהור של רבו ה'חתם סופר', היתה לו ההזדמנות לדלות פנינים וחידושי תורה מכל גדולי ישראל שהיו שם, ויש כמה מהם שמעתי דבריהם בספרו "קודש הילולים". כגון מה שכתב בשם הג"ר מרדכי טאסק זצ"ל שהי' ראש בית דין הגדול דפרעשבורג (ח"א עמ' קכט עיי"ש). ועוד בספרו שם כותב מה שמע "מהמאור הגדול חריף ובקי הצדיק מוריני הרב פישל סופר ז"ל" (ח"א עמ' נח). ועוד: "ושמעתי מאהובי המאור הגדול חריף ובקי מוריני הרב דוד צבי חתנא דבי נשיאה ז"ל" (ח"א עמ' עא עיי"ש), וכוונתו להגאון רבי דוד צבי עהרענפעלד חתן מרן ה'חתם סופר' זי"ע ואבי הגה"ק בעל ה'חתן סופר' ממאטערסדארף זי"ע.

פרקו נאה

בהגיע רבינו הגה"ק זצ"ל לפרקו³⁰ נשא לאשה את הנערה שרה פעסיל³¹, בתו הבכירה של הגביר הצדיק רבי יעקב דב הלוי פעלדמאן זצ"ל וזוגתו הרבנית מרת בילא ע"ה, מהכפר פעטרא הסמוך לעיר מארגערעטן.

ראוי להביא בלשונם את דברי נכדי רבי יעקב דב זצ"ל, הלא הם בני הג"ר יהושע אהרן צבי וויינבערגער זצ"ל מח"ס "שו"ת מהריא"ץ" שהי' חתנו השני של רבי יעקב דב, ובהקדמה לספרו (מארגערעטן תרע"ג) כתבו בניו על אודות חמיו של רבינו - אביהם, וראויים הדברים גם לגבי חתנו הראשון רבינו הגה"ק זצ"ל:

"ויהי כאשר הגיע לפרק האיש מקדש שלח הקב"ה עזרו מקודש הרב הגביר הצדיק [עייין בשו"ת "אמרי אש" יו"ד סימן מ"ד ובסוף הספר "יריעות שלמה" שתארוהו "הגביר צדיק"] ת"ח מופלג מוכתר בנימוסין כקש"ת מו"ה יעקב בער פעלדמאן זצ"ל מכפר פעטרא סמוך ונראה לעירנו, אשר היה עתיר בנכסין וביתו היה פתוח לרוחה, עניים מרודים היו בביתו בכל

30. לא ברור באיזה שנה נישאו אך כפי הנראה בהיותו כבן כ"ב שנים הי' עדיין תלמיד אצל החת"ס, שהרי הג"ר הלל קאלמייער כותב (בעובדא שהובאה לעיל) שבהיותו בן י"ז שנים נחלה ורבינו הגה"ק זצ"ל הלך עמו לרופא וכו', והנה רבינו הי' גדול ממנו בה' שנים, הרי שבהיותו בן כ"ב שנים עדיין הי' בבית מדרשו של החת"ס. זאת ועוד, דלפי המבואר לעיל בהערה 15, גם אם בהיותו בן י"ג כבר הגיע לפרעשבורג, הרי הי' שם י' שנים דהיינו עד היותו בן כ"ג, וכפי המסתבר (וכמוכא שם בהערה) הגיע רבינו לישיבה רק בהיותו כבן ט"ו, וא"כ נשא את אשתו רק בשנת תקצ"ה בהיותו כבן כ"ה שנים. וכפי שהבאנו בהערה שם יש שכתבו שנישאו בשנת תקצ"ד.

ואכן יש להניח כי כחזור יתום מאב ואם ובודד, הי' זיווגו קשה יותר מקריעת ים סוף, עד שחתנו הגביר הצדיק פרש עליו כנפיו.

31. בקונטרס "בית הילל" מובא שהיתה לה אחות בשם שרה ריינא (א"ח הג"ר משה אולמן זצ"ל רב מחזיקי הדת דגרויסורדיין), וכפי הידוע לאחת מהן הוסיפו את השם "שרה" בעת חוליה. ויתכן כי הרבנית שרה פעסיל נקראה בלידתה רק "פעסיל" וכך יש שציינוה בכתבי חוקרי מאורעי הדורות, וכנראה כך נקראה בפי הכל.

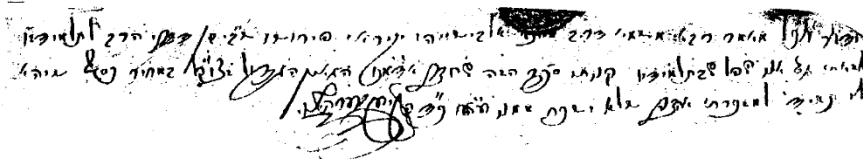
פרי קודש הילולים

שמג

עת ועונה, והחזיק אותם בטוב עין, והוא הי' תלמיד מובהק להגאון האמיתי מו"ה ר' וואלף באסקאוויטץ זצוקל"ה, וכל מגמתו וחפצו הי' שהתניו לוקחי בנותיו יהיו גדולים בתורה ומעשים טובים ופיזר על זה הון רב, ולא היה חפצו לשדך עם גביר עתיר בנכסין רק היה מחזיר אחר בחורים עניים שמהם תצא תורה וכו'.

וכאשר בא מרן אבינו ז"ל לבית חותנו זקנינו הצדיק ז"ל היה כל מחסורו עליו, ולא פסק פומיה מגירסא יומם ולילה לא שבת מעשות תנובה בסוגיות הש"ס ועומק ההלכה, ופנה דעתו מכל מקנה וקנין ורק תורתו היתה אומנתו, וכן אחר איזה שנים כאשר קבע דירתו בעירנו גם כן לא עשה מקנה וקנין רק חותנו זקנינו ז"ל סחר במעותיו בעבורו והוא ישב על התורה ועבודה יום ולילה, עכ"ל ההקדמה וע"ע שם.

כאמור, רבי יעקב בער זצ"ל הי' בר אוריין, תלמידו של הגאון רבי וואלף באסקאוויץ זצ"ל, בנו של בעל ה"מחצית השקל", אב"ד באניהאד ובעל "סדר משנה" על הרמב"ם³², וכמו כן הי' תלמיד הג"ר יעקב קאפל אלטנקונשטאט (חריף) זצ"ל אב"ד ווערבויעל בעל ה"חידושי יעבץ". תורה וגדולה במקום אחד התאגדו על שולחנו בהיותו גביר אדיר בעל אחוזה, רודף צדקה וחסד מעודו, ועל אף רווחתו הכלכלית היה מסתפק במועט לצרכי עצמו ומפזר את הונו לאביונים ונזקקים.

צילום כת"י רבי יעקב בער, ("עולמי" עמ' 221)

מסופר, כי אחיו שגם הוא הי' עשיר ובעל נכסים רבים, תמה בפניו על הרגלו לנסוע בעגלה פשוטה רתומה לסוס אחד, ואף ביקש ממנו להתחלף עמו ולתת לו את מרכבתו ההדורה, הנרתמת לשניים או שלושה סוסים. רבי יעקב בער הביע את הסכמתו, אך התנה שיורשה לו לעשות במתנה כטוב בעיניו. הבין האח, כי כוונתו למכור את המרכבה ולתת את תמורתה לנצרכים, ושוב לא הפציר בו...

בתקופת הרעב והמחסור בהונגריה (לאחר המרד בשנת תר"ח), הי' דרכו של רבי יעקב דב זצ"ל לערוך מדי יום ביומו שולחנות מלאים מטוב אוצרותיו ברשות הרבים לכל דכפין.

32. בשער הספר "סדר למשנה" שהי' ברשותו של רבי יעקב בער זצ"ל נמצא כתוב "זה הספר קיבלתי במקום ספר לחם הפנים בדורון דרשה מאת אדמו"ר הרב המאור הגדול חריף ובקי מופת הדור פ"ה ע"ה מו"ה יוסף יצ"ו ראב"ד דק"ק גרוו"ד".

פרי קודש הילולים

גם בזוגתו מרת בילא ע"ה, נתקיים "אשת חבר כחבר", והיתה בעלת חסד מפורסמת. בספר "מראה הבזק" לנכדה - חתן רבינו הגה"ק זצ"ל (הג"ר בנימין זאב קראוס זצ"ל אבדק"ק דעברצין) מביא מדברי ההספד שאמרו עלי' וז"ל (פרי וירא עמ' עט):

"שמעתי מפה קדוש ה"ה כבוד אדמו"ו וחותני הרב הגאון הצדיק קודש הילולים כש"ת מו"ה הילל פאלאק זצוק"ל בשם גיסו ה"ה דודי הרב הגאון הגדול הצדיק מו"ה יהושע אהרן צבי וויינבערגער זצוק"ל אבדק"ק מארגרעטן יע"א בעהמ"ח שו"ת מהריא"צ, שאמר בהספדו על חמותו ע"ה אַם אַם זוגתי תהי' ה"ה הצדיקה המפורסמת מרת בילא ז"ל אשת הרבני הצדיק הגביר המפורסם מו"ה יעקב בער הלוי פעלדמאנן זצ"ל, ידוע כי הוראת "בא בימים" (בראשית כד, א) שלא אבד יום אחד מימי חייו יען כי בכל יום עסק בתורה ועבודה ובמעשים טובים (עיי' של"ה פרשת היי שרה בתוכחה מוסר וע"ע זוה"ק ח"א רכד), אמנם הא תינח על האיש הלומד תורה ועוסק בעבודה ובמצוות ובמעשים טובים יש לומר כן שהוא זקן בא בימים עם כל ימיו בשלימות, אבל איך יאמרו כן על אשה, כי הנשים פטורות מתלמוד תורה ותפילה ומכל מצוות עשה שהזמן גרמא, ורוב נשים מבלות ימיהן בפטופטי לשון רכילות וליצנות וכדומה.

לכן אמר הכתוב (בראשית יח, יא) "ואברהם ושרה זקנים באים בימים", כי שניהם גם אברהם וגם שרה אמנו באו עם כל ימיהם בתמימות לא חסר מהם אחד, יען כי "חדל להיות לשרה אורח כנשים", כי שרה לא נהגה בדרך הנשים לבלות ימיה בפטופטי לשון אבל כל ימיה מלאה במצוות ומעשים טובים ובתחינות ותפילות ומקרא קודש של נשים.

וכן הצדיקה מרת בילא פעלדמאנן הנ"ל הרבתה צדקה וגמילות חסדים ומעשים טובים והלך לפני צידקה וכו'.

על אף שפיזור רבי יעקב בער זצ"ל ממון רב לצדקה, גולת הכותרת בפיזור הונו הרב הי' בהשאת בנותיו לת"ח מופלגים ובהחזקתם על שולחנו. על אהבת התורה של רבי יעקב בער זצ"ל, כמו גם על גדלותו בתורה של רבינו הגה"ק זצ"ל, ובכלל - על תמימות וישרות הצדיקים ואנשי הדורות הקודמים, ניתן ללמוד מעובדא שכתבו בני חתנו בעל "שו"ת מהריא"ק" בהקדמה הנ"ל בענין שידוכו של רבינו הגה"ק זצ"ל עם בתו הרבנית מרת שרה פעסיל ע"ה, וז"ל:

"ופעם אחת רצה לשדך איתו הצדיק המפורסם הנגיד ת"ח מובהק מוריניו הרב יהושע קראלער זצ"ל³³ אשר הי' איש נכבד ומפורסם בעת

33. יש מי שכתב לשער שהוא רבי יהושע פריינד זצ"ל מקראלי.

פרי קודש הלולים

שמה

הזאת, ונתרצה לדבריו, אמנם הבחור לא חי' חריף ומופלג כחפצו, והי' תוהה על הקשר והי' ממשיך זמן הנשואין. והרב הצדיק מו"ה יהושע הנ"ל הבין כי הוא חוזר על הראשונות, ולרוב צדקו נתרצה בדבר, באופן שיתן את בתו לת"ח גדול יותר מבנו. ולקח תחת הבחור הנ"ל לחתן את הרב הגאון הצדיק המפורסם מו"ה הלל נייטרא ז"ל אב"ד סאסרעגען אשר ה"חתם סופר" ז"ל קרא עליו ועל ש"ב הגאון הק' מו"ה הלל אבד"ק קאלעמעא ז"ל שהיו בעת אחד בפרשבורג, "קודש הלולים" ... עכ"ל.

אכן, זכה רבי יעקב בער זצ"ל לחתנים גדולי תורה וצדיקים, הלא הם רבינו הגה"ק זצ"ל לימים אבד"ק סאסרעגען, הג"ר יהושע אהרן צבי וויינבערגער זצ"ל מח"ס "שו"ת מהריא"ץ" לימים אבד"ק מארגערעטן (שנשא את בתו הרבנית מרת יוסא ע"ה), והג"ר משה אולמאן זצ"ל לימים ראש קהל מחזיקי הדת בק"ק גרוסווארדיין בנו של מח"ס "יריעות שלמה" ממאקאווא זצ"ל (שנשא את בתו הרבנית מרת שרה רינא ע"ה).

כאמור כל מחסורם היו עליו, ותנאי התנה עמהם כי ישבו על התורה והעבודה בלא שום עסק אחר לפרנסה אף לא ברבנות וכך יהיו פנויים להגות בתורה, ללא הפרעה ממשא עול הצבור. בשו"ת מהריא"ץ (חלק יו"ד סי' קכה) מובא מכתב שכתב המחבר חתן רבי יעקב בער זצ"ל, לרבו הגאון רבי בנימין וואלף לעוו אב"ד ווערבווי בעל 'שערי תורה', בו הוא מתאר את מסירות חותנו:

"...והנני אודיע את כבוד רבנו הגדול, כי תודה לא-ל הגדיל ד' תושיה והפליא לעשות עמדי, כי נחני ד' בדרך אמת והכין לי בזה מקום להיות לאל ידי אושר נפשי, כי זה לי ארבע שנים אשר אנכי יושב בבית חמי נ"י ולא אצא מקיר העיר להביא טרף לביתי, כי כל מחסורי עליו, וכל מגמתו לתמכני ולעזרני לבלות זמני על התורה ועל העבודה, כי איש כמותו, צדיק ונשגב רחים רבנן, באלף לא מצאתי..." עכ"ל.

ורבו הנ"ל בתשובתו שם, בשולי המכתב דורש בשלום חותנו הנכבד:

"דרישת שלום לכבוד חותנו התורני המופלג הקצין הנכבד ירא אלקים נ"י, אדמהו אכנהו ולא ידעתי רק את שמעו הטוב שמעתי, וביותר מכבוד חתנו החריף ובקי נ"י שתהילתו בפיו, לכן אברכהו ד' יתן לו אריכות ימים ושנים, ויזכה לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות".

גם רבו של מהריא"ץ, מרן ה'חתם סופר', פותח תשובתו אליו (יו"ד סי' ש"ג) מר"ח טבת תקצ"ח בדרישת שלום חותנו וז"ל:

"...והנאני שבשרני ממעמדו הטוב, אין טוב אלא תורה. יהי מכירו ברוך, הוא חותנו המחזיקו על התורה ועל העבודה, יהי כן ה' עמו ויעל..."

פרי קודש הילולים

כמו כן זכה רבי יעקב בער זצ"ל לבנים תלמידי חכמים יראים ושלמים, ה"ה הרבני ר' מרדכי עזריאל זצ"ל שהי' דר במיהאלי-פאלוונא, והרבני ר' יצחק זצ"ל שהי' דר בער-שעמיץ, תלמיד בעל "כתב סופר" שהיו עתירי נכסים אך כאביהם נמנעו מתענוגי עולם הזה ופזרו הון רב לנצרכים. היו מפורסמים במשא ומתן באמונה, בקביעת עיתים לתורה ובהקפדה על המצוות (בספר "מראה הבזק" ח"א לחתן רבינו הגה"ק זצ"ל מובא מדברי ההספד שנשא על דודיו אלו, בפר' מקץ עמ' קעז ובפ' שמות עמ' רמב).

כך מצא רבינו הגה"ק זצ"ל מנוח ומרגוע לנפשו בבית חמיו, שם שקד על התורה ועל העבודה ללא מחסור, כי כל מחסורו היה על צוארי חותנו. גם כשעברו לעיר מארגרעטען, המשיך לתמוך בחתניו וכל מחסורם היה עליו.

מן הענין לציין לד"ת שכתב רבינו (ח"ב עמ' כו) שעתה "אני מבין מה שלא הייתי יודע כמה שנים", ואולי אלה הם שנותיו בצל חמיו:

"...במה שאנו אומרים בברכת המזון 'ונא אל תצריכנו לידי מתנת בשר ודם' הלוא מי שאינו עוסק בשום משא ומתן, רק תורת ד' היא אומנותו, ומצפה בכל יום ויום ישועת ד' על ידי מתנת בשר ודם, והאיך יוכל לאמור את זאת...".

אלא שהשי"ת נתן לתומכי התורה את הממון השייך לאותו אדם העוסק בתורה, כדי שיהא להם חלק בתורתו, ואליבא דאמת העוסק בתורה מקבל את חלקו שלו עצמו ואיננו באמת מתנת התומך בו, אלא שהשי"ת ברוב חסדיו מחשיב לנותן כאילו נתן משלו במתנה, כדי שיוזקף לו זכות התורה של המקבל.

מכל מקום זהו דווקא באם המקבל עוסק בתורה באמת, אבל אם הוא מתרשל בלימודו ח"ו, הרי שמה שמקבל הוא אכן 'מתנת בשר ודם'. וזהו מה שאנו מבקשים, שתהא תורתנו אומנותנו וממילא לא נבוא לידי מתנת בשר ודם אלא יהא זה חלקנו, עכת"ד.

ר' יעקב בער זצ"ל נלב"ע בפר' וישלח שנת תר"כ (בין ח' ל"ד כסלו), ומנו"כ בבית החיים הישן בעיר פעטרא (בשנת תש"ל בערך, נחרש בית החיים וכל המצבות נאברו, והגויים חפרו שם באר נפט וגו'). רבינו הגה"ק זצ"ל בספרו "קודש הילולים" (ח"ב עמ' של"ה) מביא את דברי ההספד שאמר על חותנו אחרי שמבאר שגם מעניני עולם הזה נבראים מלאכים קדושים כמו מעשיית המצוות, אם כוונתו לשם שמים (ע"ע בפר' וישלח ד"ה וישלח יעקב), ומסיים בדברי שבח על חותנו "אשרי מי שזכה לכך שכל מעשיו יהיו לשם שמים".

ככל הנראה החזיק ר' יעקב בער זצ"ל על חשבוננו עוד ת"ח, וכפי הידוע הי' לו חברותא בסדר לימוד קבוע עם הצדיק הנסתר הג"ר אברהם כהן זצ"ל תלמיד החת"ס,

פרי קודש הילולים

שמז

שגם הוא הי' על חשבוננו, ולאחר פטירתו של רבי יעקב בער זצ"ל, פתחו לו בניו בית מזיגה שנוהל על ידי אשתו והוא המשיך לישב על התורה ועל העבודה.

ביתו אחריו

בצל חותנו הצדיק, הקים רבינו את ביתו עם הרבנית מרת שרה פעסיל ע"ה, ונולדו להם ילדיהם³⁴. בספר "ליקוטי חבר בן חיים" (סיגעט תרנ"ג חלק י"א עמ' פז) מספיד המחבר את רבינו הגה"ק זצ"ל: "...והצדיק זכה להשיא בנותיו לת"ח ולגדל בניו לת"ח וכו'".

ואלה שמות תולדותיו כיוצא בו:

א. בתו הבכורה מרת **מרים רחל** ע"ה.

נולדה בשנת תר"ט. בהגיעה לפירקה נישאה לרבי יעקב געווירץ זצ"ל מהעיר נאסאד אינטרדאם. נפטרה בצעירותה ביום ט' במרחשון תרמ"ו כשהיא בת ל"ז שנים. אביה רבינו הגה"ק זצ"ל מקונן על פטירתה בספרו 'קודש הילולים' פר' חיי שרה (ח"א עמ' נו):

"ובהיות בשנה זו תרמ"ו, בפרשה זו שעברה שבת קודש במוצאי מנוחה ביום לעת ערב, נלקח ממני בעונותי הרבים ראשית אוני בתי הגדולה הצנועה והחשובה מרת מרים רחל הכ"מ עלי' השלום ובאתי לספודה ולבכותה בחולשה גדולה וברוך הנותן ליעף כח ושבקה לנו בזכותה חיים של רחמים ושל בריאות..."

...על זה לבי דוי עלי עיני עיני ירדה מים על פטירת בתי החשובה בעת הזאת שחיתה ז"ל שנים ביסורים גדולים וקטנים וקבלה הכל באהבה והצדיקה את הדין. וביום הכיפורים לפני היותה בצום ובכי' להתפלל בוידוי, ואמרו ז"ל כל המת בוידוי זה בן עולם הבא, ובפרט ביסורין שממרקין כל גופו וקבלה עלי' המיתה. רק אבכה על בני'..."

ובהיות שאמרו ז"ל על ג' דברים נשים מתות בשעת לידה, והלא ידעתי בתי החשובה שהיתה נזהרת בזה כהדין עגלא תילתא, לזאת יחרד לבי אולי אני הגורם..."

ב. בתו מרת **אסתר** ע"ה.

34. כפי שהעלנו בהערות קודמות, לא ברור באיזו שנה נתייתם ובאיזה שנה הקים את ביתו, אך אם אכן נישאו לפי העולה שם לכל המאוחר בשנת תקצ"ו, הרי שיש כאן פרט מעניין בלתי מוכר אודות רבינו והוא, שבמשך י"ג שנים לא היו להם זש"ק, שהרי בתו הבכורה נלב"ע בט' חשון תרמ"ו בשנת ה'ל"ז לחייה, וא"כ הרי שנולדה בשנת תר"ט, ואם נישאו בתקצ"ו הרי י"ג שנים עד שנולדה.

פרי קודש הילולים

בהגיעה לפרקה בשנת תרכ"ו נישאה לרבי אברהם אבא פיקסעל זצ"ל שהי' תלמיד ה"כתב סופר", בישיבתו למד יחד עם הגאונים הגרי"ח זוננפלד זצ"ל והרה"ק בעמח"ס "ערוגת הבושם" זצ"ל.

מסופר שפעם כשחלה שלח להזכיר שמו אצל מרא דארעא דישראל הגרי"ח זצ"ל וזה השיב לו כי הוא עצמו זקוק לרחמי שמים ומזכיר את שמו אצלו לתפילה "כי גדולה תפילתו". הי' דר אצל חמיו בעיר סאסרעגען וסייע לימינו בהנהלת הציבור. הי' מו"צ לעדה אך סירב להתפרנס מהרבנות אף שקהילות רבות הציעו לו לכהן פאר בעדתם. לפרנסתו הי' מלמד דרדקי וגם לציבור הי' מגיד מישרים. רבי אברהם אבא נולד בשנת תר"ו ונלב"ע כבן שבעים שנה ביום י"ז במנחם אב תרע"ו, ומנו"כ בביה"ח בסאסרעגען. הרבנית מרת אסתר נלב"ע ביום י"ג אדר תרפ"ט. יום קודם מותה כתבה צוואה בה ביקשה שלא יאמרו עלי' שהיתה צדקנית. בהלויה קיים רבה של סאסרעגען (חתן אחותה הג"ר ישראל פריינד זצ"ל הי"ד) את צוואתה ואמר ש"באמת לא היתה צדקנית אלא הרבה יותר מזה..."

ג. בנו רבי אליעזר שלמה זצ"ל.

נולד בשנת תרי"ב. הוא הי' זה שבזכות בקשותיו החזרות ונשנות החל אביו רבינו הגה"ק זצ"ל לכתוב חידושים ורעיונות למזכרת הלא הוא ספרו "קודש הילולים". בהגיעו לפרקו נשא את מרת מירש ע"ה בת הג"ר ישראל יונתן בנימין כהנא זצ"ל מקלויזנבורג (הי' ת"ח מופלג, רבו מזכירו לכבוד בשו"ת "שערי צדק" או"ח סי' קלה-ו (ובעוד מקומות רבים), והי' מגיד מישרים שם ובסוף ימיו עלה לירושלים, ראה לקמן בפרק "אחרית צדיק" ההספד שנשא על רבינו הגה"ק זצ"ל). הי' דר בעיר קלויזנבורג בצל חותנו ושם נלב"ע בכ"ד שבט תרפ"ה כשהוא בן ע"ג שנים, ולמחרת הובא לקבורה אצל אביו בסאסרעגען. עפ"י החקוק על מצבתו היה בעל יסורים גדול.

ד. בנו רבי אברהם יודא זצ"ל.

נולד בשנת תרי"ז-ח. למד בישיבה בעיר סיקס שבהונגריה (אפשר היה זה אצל ה"חתן סופר" שהרביץ תורה שם). בהגיעו לפרקו נשא את מרת מירש בת ר' שלמה. הי' דר בעיר אינטער סאָטש סמוך למאדיאר לאפוש, ועמד לימין הרב דלאפוש (הג"ר משה דוד טייטלבוים זצ"ל) בניהול הישיבה ובהרבצת תורה לתלמידים. נלב"ע כשהוא בן ע"ו-ז שנים, בכ"ו כסלו תרצ"ד ומנו"כ בלאפוש. ניניו זכו להו"ל בשנת תשנ"ח את ספרו של רבינו הגה"ק זצ"ל "קודש הילולים" שהי' ספון בכתי"י עד אז.

ה. בתו מרת בילא ע"ה.

נולדה ביום ו' כסלו תרי"ט. בהגיעה לפרקה נישאה לג"ר בנימין זאב קראוס זצ"ל שהי' תלמיד ה"כתב סופר" ונשלח על ידי רבו לסאסרעגען לסייע לרבינו הגה"ק זצ"ל בהקמת בתי חינוך לילדי העיר (ראה לקמן "רועה נאמן לעדתו", "חנוך לנער"), ולעת

פרי קודש הילולים

שמט

מצוא, בשנת תרל"ז, לקחו רבינו הגה"ק לחתן לבתו. אחרי חתונתו נתקבל לרב בעירה האלאש (רבינו הגה"ק זצ"ל מזכירו בספרו לחג השבועות "שמעתי מחתני אהובי הרב אב"ד האלאש מו"ה בנימין זאב נ"י"). לימים נעשה רב בעיר דעברעצין. נלב"ע ביום כ"ו שבט תרפ"א, ומנו"כ בדעברעצין. ספרו "מראה הבזק" יצא לאור בשנת תשס"ב. הרבנית מרת בילא נלב"ע כשהיא בת ע"ו שנים מיום ליום, ביום ו' כסלו שנת תרצ"ה.

ו. בתו מרת רבקה ע"ה.

בהגיעה לפרקה נישאה לרבי שלמה הירש זצ"ל ממעזאשעג, שהי' תלמיד המהר"ם שיק זצ"ל. מקום מגורם היה בדעעש. נפטרה ביום ז' אדר ראשון תרס"ח ומנו"כ בביה"ח בדעעש, בהשאירה את בעלה אלמן עם י"א יתומים (ח' בנות וג' בנים) שחלקם לא היו עדיין נשואים. לאחר פטירת הרבנית רבקה ע"ה חזר רבי שלמה לעיר מגורי הוריו (שכבר נפטרו מכבר) פראטא, ושם ישב על התורה ועל העבודה מתוך הדחק במשך כ"א שנים, עד שנלב"ע בי' אלול תרפ"ט ומנו"כ בפראטא.

ז. בתו מרת היצל ע"ה.

בהגיעה לפרקה נישאה לג"ר משה דוד סופר זצ"ל בנו של ה"מחנה חיים" ממונקאטש, שהי' מופלג מאד בתורה ויר"ש מתוך צער ויסורים קשים, ואחרי פטירת רבינו הגה"ק זצ"ל הי' הוא ממלא מקומו ברבנות העיר במשך י"ג שנים. נלב"ע ביום השבת קודש כ"ז אדר תרס"ו, והוא בן מ"ה שנים בלבד. מנו"כ שם

בבית החיים בסאסרעגען. חתנו הג"ר ישראל פריינד זצ"ל המשיך את רבנות העיר כארבעים שנה עד י' לחודש אייר תש"ד, אז נשלחו בני הקהילה לאוישוויץ הי"ד. הרבנית מרת היצל נשארה אלמנה עם ט' ילדיה (ב' בנים וז' בנות), האריכה ימים ונעקד"ה באושוויץ בסיון תש"ד בהיותה מעל גיל שמונים.

ח. בתו מרת ריזל ע"ה.

מרשימת החברא קדישא דסאסרעגען עולה כי היתה לרבינו הגה"ק זצ"ל בת נוספת שנקראה ריזל, ונלב"ע בי' בטבת תרל"ו.

לאור התגלית שנתגלתה בפנקס החברא קדישא הנ"ל, נמצאה, לאחר חיפוש מחודש, המצבה של בת זו, עליה נחקק:

ר'כה בשנים וענוגה
 י'לדת בשושנים סוגה
 ז'מורת נטע קדש הללים
 ל'פניה תלך צדקת פעלים

מנוסח המצבה אנו למדים, שעוד בחיי חיותו של אביה רבינו הגה"ק זצ"ל, כבר השתמשו עליו בתואר 'קודש הילולים' לאור הברכה של רבו ה'חתם סופר' זי"ע (כמסופר לעיל בפרק "כך דרכה של תורה").

רועה נאמן לעדתו

בדרכי הנהגת המנהיג עם עדתו, מבאר מבאר רבינו הגה"ק זצ"ל פר' פנחס (על פי דבריו

בח"ב עמ' קג):

"ישנם ב' סוגי רועי צאן, יש שרועה את צאן עצמו ויש שעוסק בשכר ורועה צאנם של אחרים. הרועה שת צאן עצמו מקפיד ביותר על טובתם ונוחותם מה שאין כן הרועה בשכר פחות איכפת לו מהם בין כך ובין כך יקבל שכרו.

וכן הוא ברועי צאן קדשים צאנו של הקב"ה, יש מנהיגים שנוהגים בצאן מרעיתם כצאנו ודואגים לטובתם ולא כותם רועים שאין דעתם אלא על שכרם. וזהו שאמר משה רבינו ע"ה (במדבר כ"ז ט"ז-י"ז) "יפקד ד' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה", ויהיה מאלו שאיכפת להם מהצאן- "אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם ואשר יוציאם ואשר יביאם" ובוה ירווחו "ולא תהיה עדת ד' כצאן אשר אין להם רעה", להם דייקא שאיכפת לו מהם". עכת"ד.

כזה הי' רבינו הגה"ק זצ"ל רועה נאמן לעדתו והנהיג את צאן מרעיתו בחמלה ודאגה רבה. אך את ההנהגה החל רק בערוב ימיו, כי כפי שכבר סופר, תנאי התנה ר' יעקב בער עם חתניו לכל ישמשו ברבנות כל עוד תהיה היכולת בידו לשאת בעול פרנסתם, וכך יהיו פנויים להגות בתורה ללא הפרעה ממשא עול הצבור.

ואכן כל ימיו אשר חי לא היו חתניו רבנים, ורק כשבאה שמשו של החותן הצדיק בשנת תר"כ, זרחה שמשם של חתניו והאירה את שמי קהילות ישראל, ובהשתדלות ש"ב הג"ר הילל מקאלאמייא זצ"ל נקרא רבינו הגה"ק זצ"ל לכהן פאר ביישוב באדאטש (או "בודוש", עיירה על יד סאסרעגען), והוא בן חמישים שנה.

העובדה שהחל נוהג ברבנות רק בהיותו כבן חמישים לעצה, יחד עם העובדה שהי' רבינו הגה"ק זצ"ל ענוותן עצום ההולך בצדי דרכים ומואס בפירסום, גרמו לכך שלא

פרי קודש הילולים

שנא

ידוע הרבה על רב פעלו בהעמדת הדת על תילה. כמה גרגרים עולים לנו מספרי הזמן וממה שסיפרו מעט בספרי דברי הימים.

בשנת תרכ"ו, עם התבססות הקהילה היהודית בסארעגען (מספר שנים לאחר מתן ההיתר ליהודים להתיישב בעיר), התקבל רבינו הגה"ק זצ"ל כרבה הראשון.

במשך כל השנים עד השנים שבין ת"ר לתר"י לערך, לא ניתן רשות ליהודים להתגורר בה אלא בכפרים ובעיירות שמסביבותיה, אבל בעיר עצמה לא הורשו לגור כי אם משפחות בודדות. אבל מאותה שנה ואילך החלו עוברים יותר יהודים לגור בעיר עד שבשנת תרכ"ו כבר גרו שם קרוב לג' מאות נפשות מישראל.

מבנה בית הכנסת בסארעגען - כיום

באותה שנה החליטו העסקנים להקים מוסדות עבור הקהילה ואזי נתקבל רבינו הגה"ק זצ"ל לרב אב"ד העיר. בפיקוחו והנהגתו נבנתה מקוה טהרה, בית עלמין, נוסדה חברה קדישא, נבנה בית הכנסת הראשון, נוסד בית חינוך לבנים וכך כל שאר צרכי העיר.

לקהילת סארעגען היו מסונפים עשרות ישובים וכפרים, בהם התגוררו למעלה מאלף

נפשות ישראל. הישובים הנ"ל היו כפופים לסמכות הרבנים שביהנו בסארעגען והשתתפו בהוצאות הקהילה ובהחזקת הרב. מספר הנפשות מישראל בעיר סארעגען עצמה הלך וגדל משנה לשנה, עד שבשנת תר"ן כבר גרו שם ארבע מאות נפשות מישראל. (במפקד שנערך ע"י השלטונות בשנת תר"פ, (אחרי פטירת רבינו הגה"ק זצ"ל) נמנו כאלף וארבע מאות נפשות מישראל ובשנת ת"ש ערב החורבן הגדול כבר התגוררו בה כאלף ושבע מאות נפשות מישראל).

החותם שהטביע רבינו הגה"ק זצ"ל על העיר נותר בה שנים רבות אחרי הסתלקותו. נינו הג"ר יעקב שלום פריינד זצ"ל (שהי' ממשיך אבותיו ברבנות העיר סארעגען, אחרי אביו הג"ר ישראל פריינד זצ"ל הי"ד שנהג ברבנות העיר אחרי חותנו הג"ר משה דוד סופר זצ"ל חתן רבינו הגה"ק זצ"ל וממשיך דרכו ברבנות) מזכירו בספרו בדרשה שנשא בעיר תחת הכותרת "דברי חיזוק והתעוררות לשארית הפליטה אודים מוצלים", ביום ב' דר"ח אדר תש"ז יומא דהילולא של רבינו הגה"ק זצ"ל (נדפס בספר דורות ישרים ח"א עמ' שפב):

"על עת הזאת, יומא דהילולא של אותו קדוש עליון זי"ע המנהיג הראשון בעדתינו רבי הילל פאללאק זצ"ל, אשר הניח היסוד ישראלי ונמע מראות אלקים באותו העיר למען נלך בעקבותיו, הנני להזכיר לכם מדרש נעים ומתאים וכו".

פרי קודש הילולים

בכתב העת "קול מחזיקי הדת" (שיצא לאור בלבוב, יום ה' ז' אדר תרנ"ג עמוד 10) נכתב על רבנותו של רבינו הגה"ק זצ"ל על ידי מחותנו מו"ה ישראל יונתן בנימין כהנא ע"ה מקלויזנבורג (חותן בנו רבי אליעזר שלמה) "היה דרשן גדול באגדה ובאמרותיו הטהורות רבים השיב מעין", מה שיכול ללמד אותנו מעט על פעולותיו בעירו ללמד אנשי העיר תורה ומצוות.

ז"ך שנים שפט את בני עירו, גדר גדר ועמד בפרץ, הוכיחם והדריכם בדרכי יושר. כאמור, מעט מאד ידוע על רב פעלו בעירו והסביבה אך מספרי הרבנים הגאונים שבדורו נוכל לקבל הצצה זעירה לעולם העשייה של רבינו הגה"ק זצ"ל.

חומת הדת

בתקופת רבנותו של רבינו הגה"ק זצ"ל עברו קהילות ישראל שבאירופה תקופה מטלטלת של הפרדת הקהילות החרדים מהרפורמים, המכונה "די טיילונג אין אונגארן" ("החלוקה בהונגריה"). בשנים שקדמו לה, החל נגע ההשכלה לפשות בקרב קהילות ישראל. במקומות שלא הי' שם לוחם מלחמות ד' בעזות דקדושה נפל הנוער כקרבן לדרך ארורה זו שאיבדה אלפי רבבות מעם ישראל.

ש"ב של רבינו הגה"ק זצ"ל ה"ה הג"ר הלל קאלמייער זצ"ל, הי' ממנהיגי ההפרדות מהקהילות והאיסור המוחלט על כל שינוי ממנהגי ישראל. בי' כסלו תרכ"ו התכנסה אסיפה בעיר מיהאלוביץ לדון בענין ולפרסם פסק דין. למחרת יצאה הכרזה עליה חתמו גדולי הרבנים ביניהם גם רבינו שחתם "הק' הילל פאלאק חוב"ק סאסרעגען והגליל" (כך מעתיק בספר לב העיברי ח"ב עמ' סב ובשורת "תפארת יצחק" (פרידמן) סי' י' ובקונטרס "חומת הדת").

לא ברור מדוע לא השתתף רבינו הגה"ק זצ"ל באסיפה עצמה, ויש שרצו ללמוד מכאן שלא הי' בדעה שלימה עם ההפרדה, אך בספרו (ח"א עמ' רמו) כתב בפירוש שאם האחדות עם הרשעים עלולה ח"ו להשפיע לרעה יש להפרד מהם. וזה תוכן דבריו שם:

אמרו חז"ל (מגילה יג, ב) "גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המון לשקול שקלים על ישראל לפיכך הקדים שקליהן לשקליו והיינו דתנן באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים",

אפשר לפרש כי הנה המון הרשע אמר על ישראל (אסתר ג, ה) "ישנו עם אחד מפוזר ומפורד וגו'" והיינו שאינם באחדות ביניהם, אשר על כן אין להתיירא מהם ומאלקיהם ח"ו, והתיקון לזה הי' כמאמר אסתר (שם ד, טו) "לך כנום את כל היהודים", שיהיו באחדות. והנה ענין אחדות מרומז גם במחצית השקל, דכתיב (שמות ל, טו) "העשיר לא ירבה והדל לא ימעוט", להורות שכל אחד ואחד אינו שלם רק על ידי זולתו.

פרי קודש הילולים

אמנם אמרו חז"ל (סנהדרין ע"א, ב) "כינזם לצדיקים הנאה להם והנאה לעולם" ואילו לרשעים "פיוזום הנאה להם והנאה לעולם", ורק אם נראה שה"חלבנה" יקבל ריה טוב מסממני הקטורת אזי יצורף החלבנה אבל אם ח"ו הרשעים משפיעים על הצדיקים אין לצרפם.

וזהו שהקדים השי"ת את מצות מחצית השקל לשקלי המון, לרמוז שעל ידה ינצלו ישראל מגזירת המון, וזהו שאמרו חז"ל "והיינו דתנן באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים", כלומר שמצד אחד יש לכנס את כולם באחדות אך מאידך יש לעקור את הכלאים והיינו את הרשעים המזיקים לצדיקים, ואז הנאה להם והנאה לעולם, עכת"ד.

גם בשנת תרכ"ט בחודש אדר א', התאגדו שוב כל גדולי הרבנים בממלכה האוסטרו-הונגרית במכתב אל השלטונות בגילוי דעת על ההפרדות מקהילות הנאולוגים והרפורמים, וחתמו על גילוי דעת זה כמאתיים וארבעים רבני קהילות. גם שם מתנוססת ח"ק של רבנו הגה"ק (כל הגילוי דעת נכתב בשפת הגר כמו גם החתימות. חתימת רבנו שם: Pollák Henrik k. rabbi Szász-Régen, צילום הגילוי דעת מובא בספר "זכור ימות עולם" סוף ח"ב "קונטרס הצילומים" 48-49).

רבנות קהילות ישראל

בזמנים טרופים אלו היתה חשיבות מיוחדת למינוי הרבנים לקהילות ישראל, שימשיכו את שלשלת הרבנות הטהורה לבל יכנסו שינויים בהנהגת הקהילה, שאחריתה עלולה להיות ח"ו חרבן הקהילה.

לעיתים אחרי פטירת רב בקהילה, היו מתגלעים חילוקי דעות באשר מינוי הרב הממשיך אחריו, וגדולי רבני הדור היו נחלצים להביע דעתם למען העמדת חומת הדת על תילה ושמירת טהרת הרבנות.

בעיר בודאפעסט כיהן פאר מחותנו של רבינו הגה"ק זצ"ל ה"ה הג"ר חיים סופר זצ"ל בעמח"ס "מחנה חיים" (אבי חתן רבינו הג"ר משה דוד סופר זצ"ל שלימים הי' ממשיך הרבנות אחרי פטירת רבינו הגה"ק זצ"ל) ואחר פטירת ה"מחנה חיים" התמהמהו קהל בודאפעסט מלמנות את בנו הגדול רבי יעקב שלום זצ"ל (בעמח"ס "תורת חיים") למלאות מקומו.

או אז יצא רבינו הגה"ק זצ"ל בקן קולמסו לברר הענין להלכה. מכתבו זה נדפס בסוף ספר "ישבב סופר" (על מסכת סנהדרין, עמ' קצ"א) וז"ל:

"מנחם ציון וירושלים, ינחם עמו בכפלים, ובתוכם את כבוד מחותני יקירי וחביבי הרב המאור הגדול מעוז ומגדול חריף ובקי בעל פיפיות ה"ה

פרי קודש הילולים

העומד לתלפיות בנש"ק שלשלת היוחסין כקש"ת מו"ה יעקב שלום סופר נ"י.

על דבר שאלתו הכתובה לעיל, הנה שאלת חכם תשובה שלימה, כי כל הדברים הנאמרים הם אמת וצדק ומהם אין לגרוע. אבל יש להוסיף, נקטינן עיקר כשיטת הרמ"א על פי הר"מ דלכל מינוים הבן קודם וה"ה במינוי הרבנות, וכל שכן אם הוא ראוי לכך כמו בנדון דנן. ובפרט כי עיקר הראי' שהביא הרשד"ם וכו' (כאן האריך הרב הגאון המשיב נ"י על דברי מהרשד"ם והת"ם בס"י י"ב)³⁵.

ועוד, לפי מסקנת דברי הי"מ שהביאם מההש"ק וגם הזכירם מעכ"ת לעיל וז"ל "ואפשר כיון שקלקלו עבדי השמונאי בבית שני ועמד הורדם וכו' התקינו ב"ד שיהא כתר תורה משלים לכתר מלכות להושיב הבן על כסא אביו" עכ"ל, אם כן לפי זה כל שכן בדורינו, אשר גם לענין הרבנות יש לירא מפני השועלים מחבלים כרמים שאינם ראויים, ומתפרצים לבוא וליטול את השם. לכן הנני אומר, חכמים ראו וגדרו גדר והנהיגו שיהא בן צדיק ממלא מקום אביו, כדי לנעול דלת מפני אינם ראויים המתפרצים, ולכן יש להחזיק במנהגן של ישראל תורה הוא, שיהא בן צדיק ממלא מקום אביו הצדיק ולא ינחלו אחרים את כבודו ודי להכימא.

על זאת אני אומר כי הדין עם מעכ"ת ולו משפט קדימה, וצפיתי כי שארית ישראל לא יעשו עולה ויעשו חסד עם המת אשר חי בגבוהים, ועל כסאו לא ישב זר, וזכות הגאון הצדיק המנוח זי"ע יעמוד להם וימליץ טוב בעדם ע"ע.

דברי הכותב וחותרם למען האמת והצדק, פה סאסרגען יע"א

ד' פ' נחמו נחמו עמי תרמ"ו לפ"ק

הק' הילל פאלאק הונה פה ס"ר והגליל יע"א

חנוך לנער

בקהילת סאסרעגען כמו ברבות מהקהילות באותם הימים חינוכו רבים מנכבדי היהודים עשירים ונגידים את בניהם ובנותיהם בבתי הספר העממיים שבעיר. בבתי ספר אלו למדו נערי ישראל בצוותא עם שכניהם הגויים, תחת ניהולם ופיקוחם של הכמרים

35. א"ה. ראה כי רצון יראיו יעשה, וגם כאן לא נשאר לנו לפליטה דברי פלפולו של רבינו הגה"ק זצ"ל בהלכה כמו שלא רצה להשאיר שאר כתביו, כי לא העתיק המעתיק לכאן את תו"ד פילפולא דאורייתא, ואולי יש מקום בו אפשר להעתיק הדברים, ועוד חזון למועד.

פרי קודש הילולים

שנה

והנזירות הנוצריים. הם אמנם רכשו שם השכלה כללית, אבל כל יהדותם הועמדה בסכנה, בפרט בני אותן המשפחות שתודעתם היהודית היתה דלה.

כשעלה רבינו הגה"ק זצ"ל על כס הרבנות, החל מוכיחם על כך שילדיהם עלולים לאבד כל זיקה ליהדות ולהתבולל בין העמים ח"ו. רבינו הגה"ק זצ"ל לא נח ולא שקט עד שהסכימו הללו להזמין לעירם תלמיד ישיבה שיפקח על לימודיהם של בני הדור הצעיר. משלחת נכבדים יצאה לפרעשבורג אל בעל 'שבט סופר' זצ"ל, שיואל לשלוח את אחד מתלמידיו כדי שיעמוד לימין רב העיר בכל עניני החינוך.

הרב מפרעשבורג שלח את אחד מבחירי תלמידיו הלא הוא הג"ר בנימין זאב קראוס זצ"ל מח"ס "מראה הבזק", מי שהי' לימים חתנו של רבינו הגה"ק זצ"ל ולימים אבדק"ק דעברצין. יחד עם רב העיר רבינו הגה"ק זצ"ל ביססו את יסודות החינוך של בני הדור הצעיר.

הם הקימו מערכת חינוך לילדי העיר על טהרת הקודש בו ילמדו תורה ויראת שמים והגם שהיו מחויבים לדינא דמלכותא ללמוד בבתי הספר שלהם, מכל מקום יכלו להקנות להם את יסודות הדת והאמונה, שגם כי יזקינו לא יסוקרו ממנו.

טהרת ישראל

רבינו הגה"ק זצ"ל בנה את המקוה טהרה של קהילת סארעגען על פי שיטת רבו ה"חתם סופר", על ידי השקה בלבד, ולא חשו לעשות המקוה ממעינות דוקא כי לא החמיר החתם סופר לחוש לשיטת הרמב"ם והראב"ד שהחמירו בזה מדין נתן סאה ונטל סאה, ובאופן זה היו עושים את כל המקוואות בכל הקהילות שבגליל העליון אויבערלאנד מחוזות תלמידי ה"חתם סופר".

עם השנים נתפשטה ההוראה להחמיר כהוראת בעל ה"דברי חיים" דס"ל להלכה להחמיר כשיטת הרמב"ם והראב"ד. על כן עשרות שנים לאחר פטירת רבינו הגה"ק זצ"ל, בשנת תר"צ, בעת שהנהלת הקהילה בנו והרחיבו המקוה הגדולה הנ"ל, רצה הרב אב"ד של העיר, ה"ה נכד רבינו הגה"ק זצ"ל הג"ר ישראל פריינד זצ"ל הי"ד, שהי' ממשיך אבותיו ברבנות העיר סארעגען (אחרי חותנו הג"ר משה דוד סופר זצ"ל חתן רבינו הגה"ק זצ"ל) שיחמירו כשיטה הנ"ל ויעשו מקוה חדשה ממי מעינות.

הדבר הי' לו חשוב מאד וכמו שהוא מעיד על עצמו "כמו עשרה פעמים דרשתי ברבים בפומבי לעשות מקוה החדשה דווקא ממי מעיינות והוא גלוי וידוע לכל באי שערי עירי וכבר עשינו מעשה ובנו הבנין החדש בהוצאות גדולות וכבר חפרו הבור להיות המקוה ממי מעיינות וכו'". אולם על אף רצונו של הרב וההשקעה שכבר בנו ועשו, לא איסתייעא מילתא כי היוקר האמיר ובני הקהלה נתדלדלו, ושבתה המלאכה, ונשארה

פרי קודש הילולים

עדיין המקוה הישנה שבנה רבינו הגה"ק זצ"ל. כל זאת למרות שכל המקואות החדשות שבנה הרב בכל עיירות הסביבה היו כשיטת הדברי חיים.

הדבר גרם לתרעומת אצל כמה מרבני הזמן שדווקא המקוה דק"ק סאסרעגען איננה כדעת הדברי חיים, והג"ר אברהם יהושע פריינד זצ"ל אבד"ק נאסויד (מה"ס שו"ת "מאור יהושע" ועו"ס) מחזה עליו בתקיפות והוכיחו על כך. הרב בתשובה הגיב בהכנעה והערכה אך מנגד הגין בעוז שלא להוציא פקפוק ולעז על המקוה שבנה רבינו הגה"ק זצ"ל, ואף שבדעתו ורצונו לסיים המקוה החדשה שהיא כשרה לכו"ע, מ"מ "מעולם לא יצא אפי' איזהו נידנוד חשש על המקוה ולענ"ד שבאמת אין חשש לדינא של אותו זקן זצוקללה"ה". להלן המכתב במלואו (נדפס בספר דורות ישרים ח"ב עמ' פא) ממנו ניתן ללמוד על עז רצונו לבנות מקוה הכשרה לכו"ע אך מנגד בשום פנים שלא לערער ולהרהר על כשרות המקוה שבנה רבינו הגה"ק זצ"ל:

"ב"ה אסרו חג הסוכות תרצ"ב. אסרו חג בעבותות אהבה לאיש דגול מרבבה גברא רבה ויקרא ה"נ כבוד הרב הגאון הגדול המפורסם בעולם עמודא דנהורא מאיר עיני חכמים בגולה בו"ק חו"פ כקש"ת מו"ה אברהם יהושע פריינד שליט"א אבד"ק נאסאד והגליל יצ"ו אחדשה"ט ושת"ה נר"י.

בהמשך למכתבי ממחרת יוה"כ העל"ט הנני בזה לקיים מוצא שפתי ולפרש שיהתי הנאמר שם בקצירת האומר, אלא כך רשמתי לי למזכרת בעת אשר זכיתי לקבל מהדר"ג נ"י על איזה זמן בדרך שאלה מעת אשר באתי לכאן, וזכיתי בעזה"ת לתקן כמו עשר מקואות חדשות בגליל שלי עשינו כולם ממי מעיינות.

והנוגע למקוה טהרה דפה היא נעשה מאז על ידי מוה"ז הגאון הקדוש מורנו הרב הילל ז"ל אבדפ"ק, אשר הי' תלמיד מובהק למרן בעל התם סופר ז"ל ולמד אצלו יותר מעשר שנים רצופים וכל פעם שהזכירו הי' עומד מכסאו כמלא קומתו, ודקדקתי אחריו ומצאתי שעשה הכל כמו שכתב רבו הגדול ז"ל בדיוק גדול ולא זו מכל החומרות הנזכרים שם אף כקוצו של י', ואם כן בודאי אין להרהר ח"ו על מקוה כזו הנעשה על ידי גדול הדור חד מקדמאי ז"ל ולא נשתנה בה מאז אף זיו כל שהוא, ורק בנין הבית נתקן לפרקים ברבות הימים. ועם כל זה כשהגיע לחשוב מחשבות לבנות מקוה חדשה אם כי מעולם לא יצא אפי' איזהו נידנוד חשש על המקוה ולענ"ד שבאמת אין חשש לדינא של אותו זקן זצוקללה"ה שמרתי פי ולשוני בזה וכמובן מאליו.

ועם כל זאת, לא פעם א' ולא ב' פעמים אלא כמו עשרה פעמים דרשתי ברבים בפומבי לעשות מקוה החדשה דוקא ממי מעיינות והוא גלוי

וידוע לכל באי שערי עירי וכבר עשינו מעשה ובנו הבנין החדש בהוצאות גדולות וכבר חפרו הבור להיות המקוה ממי מעיינות, אולם הזמן בגד גם בזה בנו כי בנתיים היוקר האמיר ובני הקהלה נתדלדלו בעוה"ר ושבתה המלאכה כעת, אבל כמאליו מובן לא שדי אינש זוזי בכדי וכל שכן קהל שעשו כבר הוצאות למאות אלפים והבנין כבר עומד, כי ירחיב ה' לנו מעט מזעיר בודאי נברך על המוגמר לטובה בחסדיו הגדולים כי לא תמו, ואם לא ישלימו כל המלאכה נעשה ונגמר אפס קצהו במקוה ממי מעיינות דייקא וכמו שכתבתי מאז כי כן דעתי הפעוטה להלכה למעשה לעשות מקוה חדשה אליבא דכו"ע וכן עשיתי כמה פעמים בגלילי וכדכתיבנא לעיל.

כתבתי כל זה להראות להדר"ג נ"י כי כבודו רב מאוד בעיני וידעתי כי כמים פנים אל פנים שעצתו אמונה ופעולתו אמת ונאמנים עלי פצעי אוהב, מה גם כי דעתי כמו דעתו הרמה ואין שום נפקותא בינותנו בדבר זה, ויושיע ה' את שארית ישראל שישאבו ממעייני הישועה ברחבה ובודאי

נחי' מן הזריזין המקדימין למצוה גם בזו כראוי וכנכון אליבא דכו"ע. והנני בזה ידידו ואוה"נ המוקירו ומכבדו כערכו הרם ונשא דושה"ט כה"י בלונ"ה והותם באה"ע אה"ר. ישראל פריינד.

שער ספר "אהל יצחק", עליו מתנוססת ח"י"ק של רבינו הגה"ק זצ"ל וחתנו הג"ר משה דוד סופר זצ"ל. נראית גם חותמת הכשרות של העיר "כשר סאסרעגען".

טהרת השלחן

אחד הענינים שהיו על עול רבני הקהילות באותה תקופה הוא ענין הכשרות, בדגש על שחיטת הבשר. על הרב הי' לדאוג שהשוחטים ובעלי האטליזים יהיו כפופים אליו וינהגו על פי ההלכה והמסורה. כמו כן הי' על הקהל להסדיר את ענין פרנסת השוחט ואחת התקנות שהותקנו לשם כך הי' "מס השחיטה" שהי' סעיף נכבד

פרי קודש הילולים

בתקציב הקהילה והכנסותיה. כדי להגן על הכנסה זו התקינו ברוב הקהילות איסור על "שחטי חוץ" כלומר לנהוג איסור בבהמות ובעופות שנשחטו מחוץ לקהילה.

מלבד ענין "חושן משפט" שבדבר, שהמביא בשר מחוץ לקהילה יורד לחייו וגוזל את השוחט דמתא ופוגע בהכנסת הקהל, יש בזה גם ענין של "יורה דעה", כי אזי אין השוחט ובעל האטליז כפופים לרב הישוב ואינם מחוייבים לשמוע לו ואין עליו אימת רבו אם יתפס ח"ו פועל שלא כדין.

מידי פעם נאלצו הרבנים לפעול בתקיפות לשמירת התקנות ואכיפתן. כך הי' לרבינו הגה"ק זצ"ל בעירו סארעגען, שאחד מתושבי העיר פתח חנות בשר והי' מוכר ללא תשלום ה"גאבעללע" ה"ה המס המשולם לקהילה. למרות אזהרות חוזרות ונשנות של רבינו הגה"ק זצ"ל, לא שמע אליו בעל האטליז ועמד במרדו.

רבינו הגה"ק זצ"ל פנה לגדולי הדור הרבנים שבערי האיזור כדי לגייס דעת תורה רחבה שתאיים עליו ועל השוחטים המוכרים לחנות זו. אנו מוצאים בענין זה תשובה ממחותנו בעמח"ס שו"ת "מחנה חיים" שהי' אז רב במונקאטש (נדפס בספר "קן סופרים" ו"תולדות סופרים" סי' נד) משנת תרל"ג, ובו כותב לו ה"מחנה חיים":

"רב שלום ושלוה לידיד נפשי מנעורי הרב הגאון הצדיק המהולל כבוד הרב ר' הילל נ"י אבדק"ק סארעגען יע"א.

"...אני לא אוכל להאמין אם ימצא איש יוכל בדין להעזי כנגד זה וכו' (ומאריך בתוקף התקנה ואיסורה, וממשיך) "ודעתי שעוד פעם יזהיר בהם שלא ליקח בשר מהאיש הזה וכו' וגם להזהיר השוחט, ואם לא ישמעו, יכתוב לכמה גדולים מי המה האנשים נקובים בשמותם ויאסרו בתיהם בפרהסיא והשוחט ילך שמו בעלי "שומרי הדת" (שמו של שבועון חרדי שהי' נפוץ בהונגרי באותה עת) שהוא חצוף מעזי ברבו ומסייע העוברי עבירה, שיכירו וידעו אותו כל היראים במדינה וילך מחוסר לחם בהעולם אם ח"ו יתן עוד כתף סוררת, ואם ישמע מהיום יקרבהו הדר"ג נ"י בימין צדקו ורעה לא יאונה לו אם שב בכל לבבו. ואקוה שבני ישראל כשרים המה וישובו אל ד' בלב שלם ויחוסו על נפש עוללים ויונקים שלהם".

כנראה שלאחר כמה שנים שוב נפרצה הפרצה, ותשובות נוספת בענין מצינו משנת תרל"ט מאת שני גדולי הדור ה"ה ש"ב ידידו מנוער הרה"ק רבי הילל זצ"ל מקאלאמיא,

פרי קודש הילולים

שנט

והרה"ק רבי מנחם מענדיל פאנעט זצ"ל מדעעש (בנו של ה"מראה יחזקאל") בהן נדרשו מרבינו הגה"ק זצ"ל על אודות רינון כמה מת"ח שבעיר, וז"ל תשובות בית הילל (סי' י"ב):

"בע"ה יום ב' טו"ב שבט תרל"ט לפ"ק קאלאמיא יע"א.

לריע כאח לי ש"ב ה"ה הרב המאור הגדול צדיק כביר כבוד קדושת שם תורתו מורנו הרב הילל נ"י, רב ומורה בק"ק סאם-רענגן והגליל יאמר שלם.

על דבר אשר כתבת כי יש מהתורניים שאומרים בפני המון עם ד' שזה לא נזכר בפוסקים שיש כח במארי' דאתרי ובאקרו"ט (= אלופי קהל ראשי' וטובי', כעין ועד הקהל שהי' נהוג בזמניהם) לאסור המותר ועל ידי כן נסתבב שיש מהם מזלזלים באיסור שנכרו בבהכנ"ס. ותמה אני עליהם איך מלאם לבם לומר כן הלא מבואר וכו'. (ומאריך בתוקף התקנה ואיסורה, וממשיך) ...וכל המזלזל קולר תלוי בצוארו ועתיד ליתן את הדין, הן כל יושבי העיר והן בני כפרים היוצאים ובאים בהוראות הרב והם תחת דגלו דגל הרבנות, ואין מן הצריכות לראיה אחרת לחזק התקנה והאיסור ורק כדי להתלמד במקום אחר אמינא וכו'... מעתה אין לך מוגדר מלתא יותר מזה ובכל כהאי גוונא כולי עלמא מודו דתקנת הרב וקהל בתקפו ואיסורם איסור.

ואתה תוסיף בתורה ועבודה לקיים בזמן הזקנה ואספת דגנך ואו ממילא כלים מאליהם, ולא ה"ו בדרך קללה אלא ברצות ד' אויביו ישלים איתו, ואדרוש בשלום התנך יהי'.

דברי אוהבך הנאמן הק' הילל ל"ש מוועטש.

בשולי הגליון מוסיף הרה"ק הנ"ל לבני סאסרענגען וכותב:

"ולכם עם ד' עם קדוש אני אומר, אל נא אחי תרעו, יש לנו ד' אחד ותורה אחת, תהיו לעם אחד ולא תאבו לעצת מחרהרי ריב. הלא בהגיע תור ימי הדין אז אנו בתפילתנו 'אנו בניך ואתה אבינו אנו צאנך ואתה רועינו' עיין פירוש רש"י שמות סימן כ"ב פסוק ל' וז"ל 'אם אתם קדושים ופרושים משיקוצי נבילות ומריפות הרי אתם שלי ואם לאו אינכם שלי', לכן תתאחדו עם הרב ואקרו"ט שלכם להיותכם עין אחד, והאמת והשלום אהבו דברי אוהבכם, הק' הילל ל"ש מוועטש".

וז"ל הרה"ק מדעעש בספרו שו"ת "שערי צדק" (חלק יו"ד סי' ל"ד):

36. עוד שם בסי' קיח הזכיר רבינו הגה"ק לטובה אצל ש"ב הרה"ק מקאלאמיא את אחד הגבירים שבעירו שהי' לו משפט, עיי"ש.

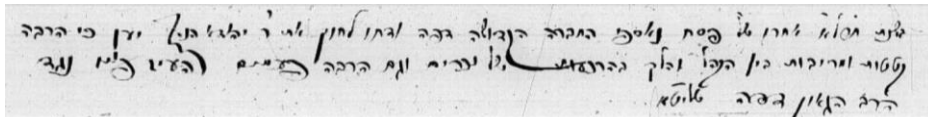
פרי קודש הילולים

ב"ה יום ד' בשלח מחנ' ישראל לפ"ק.

לכבוד הרב המאור הגדול כבוד שם תורתו מורנו הרב הילל אבד"ק סאסרעגען.

מכתבו מיום א' לנכון הגיעני אודות המעשה אשר לא יעשה כי איש אחד עשה שם חנות בשר ומוכר לאחרים בלי תשלום הגאבעללע וכבר הוכרו שם על פי דברי מעכ"ת לאסור כל הבשר המובא מחוץ וכו' והאיש הנ"ל לא שם לבו לכלל זה וכו', הנה האיש הלזה בכלל מזיק הוא שגורם היוק לקהל וגם מזיק חזקת הקהל בכל עניני הדת כמוכן וכו'.

ומאריך לחזק את רבינו הגה"ק זצ"ל לעמוד על משמר יסודי הדת.

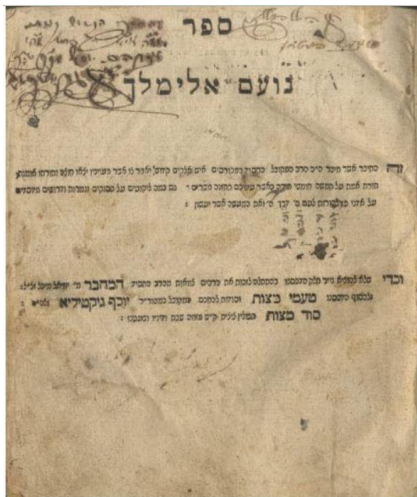

צילום מ"ספר החיים" פנקס החברה קדישא דק"ק סאסרעגען (עמ' 34):
 בשנת חרל"א אחרון של פסח נאספו החברה הקדושה דפה ודחו לחוץ את ר' יהודא הנ"ל יען כי הרבה קטטות ומריבות בין הקהל והלך בערכאות של נכרים וגם הרבה פעמים העזי פנים נגד הרב הגאון דפה שליט"א

אורחות צדיק

מעט מאד זכינו להכיר הליכותיו בקודש של רבינו הגה"ק זצ"ל. הצצה מועטת יש לנו לאורחות צדיק ממה שנמצא בכתובים ובדברי יוצ"ח, ומזה לנו ללמוד ללכת בדרך טובים בבחינת "מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי" כדפירשו בספה"ק 'יגיעו' מל' 'נגיעה' שתהא לנו נגיעה משהו בדרכי אבות.

א. לימוד מוסר ותיקון המדות. רבינו הגה"ק זצ"ל הי' ידוע ומפורסם מאד במעלות המדות טובות שלו. בהספד שנשא עליו הג"ר חזקי' פייבל בן חיים פלויט זצ"ל אבד"ק שוראן³⁷ כתב עליו ("ליקוטי חבר בן חיים" ח"א עמ' פד):

שער ספר "נועם אלימלך", עליו מתנוססת ח"י"ק של רבינו הגה"ק זצ"ל

37. הגאון בעל לקוטי חבר בן חיים היה צעיר מרבינו הגה"ק זצ"ל בכתשע שנים, ולכאורה כשהגיע ללמוד בישיבת ה"חתם סופר", הי' זה אחרי שרבינו הגה"ק זצ"ל כבר עזבה והקים את ביתו, ובכל זאת רישומו היה ניכר זמן רב ושמעו נדף כשמן הטוב וידע להעריך את גודל ערכו.

פרי קודש הילולים

"הגאון מו"ה הילל פאללאק היה שני בשני להגאון מו"ה הלל מקאלאמעא ולמד ממדותיו והיו כשני אחים וכו' ובבואם פעם אחת בערב יוה"כ למרן הגאון ה'התם סופר' ציול"ה לקבל ברכה קרא עליהם קודש הילולים לה' וכו' והיה ענותן מנעוריו ונתקיים בו ולעננים יתן חן".

רבינו הגה"ק זצ"ל קבע לימודו בספרי מוסר, ומספרו רואים אנו את בקיאותו העצומה בספה"ק של"ה הק', אוהל יעקב, ועוד כמה ספרי מוסר. בהקדמת ספרו (למהדורא בתרא) כותב:

"ושמעתי מפה קדוש עליון המאור הגדול וכו' אדוננו ורבנו הקדוש זצוק"ל זי"ע שאמר לתלמידים בהיותו בק"ק יערגען לשאוף רוח הבריות וכה אמר: "בני תלמידי למען השם ללמוד בכל יום ויום בספרי יראים ובראשם מנורת המאור, כי זה היום אשר אני לא מעין בתוכם לית דין בר נש" וד"ל, אם כמותו ירכו בישראל אשר הכל גלוי וידוע לפניו אמר כך ומה נאמר כמותו בעוונותינו הרבים וד"ל בקצירת האומר".

ומציין שם למה שכתב בהקדמה לספרו (למהדורא קמא) מעין "צוואה" לבניו ובנותיו בה מזהירם לקבוע שיעור בלימוד ספרי מוסר "לבל יישן עד שילמד מתוכם איזה דפים":

"...וספרי יראים בכל יום ויום, לבל יישן עד שילמד מתוכם איזה דפים, ובראשם מנורת המאור אשר יכלול כל מכל, ובשל"ה הקדוש שער אותיות האלף בית ועד לסוף, ולכל הסדרים התוכחת מוסר אשר מביא לסוף כל פרשה ופרשה... ולבנותי מה אומר ומה אדבר... וללמוד בספרים הנצרכים לנשים... וללמוד בכל שבת דיימש חומש ומנורת המאור..." (הדברים במלואם מובאים להלן בפרק "אחרית צדיק").

מעניין לציין שגם את הספר "קודש הילולים" שכתב והוא היחיד שהסכים להשאיר לנו לפליטה מכל כתביו (ע"ע לקמן בפרק "הספר קודש הילולים") היה זה לאחר שבנו רבי אליעזר שלמה זצ"ל הכביר עליו דברים שבכך יהא לבניו אחריו "איזה דברי אגדה ותוכחת מוסר", ולכן למרות התנגדותו הנחרצת להשאיר שום דבר מכל כתביו הרבים בשמעתתא ואגדתא והלכה, את זה הסכים לכתוב לעת זקנתו כדי שיהא ליוצ"ח דברי מוסר וחיזוק.

ב. מדה הענוה. באופן מיוחד נודע רבינו הגה"ק זצ"ל במדת הענוה, וכתואר הגמ' על הלל הזקן (שבת ל, ב). כל מי שכתב עליו ואליו ואודותיו ציין אותו כענוותן. גם בספרו "קודש הילולים" כתב הרבה בענין מדת הענוה.

קילורין לעינים פירושו ("קודש הילולים" ח"ב עמ' קמ) על הפסוק (דברים א, ו) "ד' אלקינו דבר אלינו בחורב לאמר רב לכם שבת בהר הזה":

פרי קודש הילולים

נראה לפרש על פי מה שאנו אומרים בהגדה של פסח "אלו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו", דלכאורה מה התועלת במה שקרבנו לפני הר סיני בלתי קבלת התורה. אלא שמוזה שנבחר הר סיני יותר מכל ההרים מפני שהשפיל רוחו, זהו מלמדינו על מעלת מדת הענוה וההכנעה. ואילו לא באנו אלא ללמוד מעלה זו דיינו.

ובזה אפשר לפרש "ד' אלקינו דבר אלינו בחורב", שנתן לנו את התורה על הר סיני דווקא, מפני שהשפיל רוחו, "לאמור", ללמדנו מזה, ש"רב לכם שבת בהר הזה", מדה זו שתלמדו מההר הזה היא המדה טובה שאין למעלה ממנה, עכת"ד.

ועוד רבים בכל ספרו על דרך זה דברי מוסרו במעלת הענוה. ובאחד המקומות בספרו כותב (ח"ב עמ' קעג) שסופי תיבות של הפסוק א'ל תבואני רג'ל גא'יה, ס"ת שמו היל"ל.

ג. מדת הקדושה. בהספד הנ"ל שבספר "ליקוטי חבר בן חיים" ציין גם את מעלת קדושתו שרבו ה'חתם סופר' קרא עליו "קודש הילולים לד'" (ראה על כך לעיל בפרק "כך דרכה של תורה"). ביטוי נדיר לקדושתו מצינו על מצבת חתנו בעמח"ס "מראה הבזק" בה כתוב: "חתן המלך הקדוש רבי הילל זצוק"ל שהי' אבדק"ק סאסרעגען...". (וראה עוד בסמוך בפרק "בקרוב קדושים יתהלל"). בדרושים רבים מאריך רבינו הגה"ק זצ"ל בקדושת ישראל בעניני הגשמיות לעשותם לשם שמים שאז הם מתעלים כקדושת התורה והמצוות.

נציין אחד מני רבים מה שכתב ("קודש הילולים" ח"ב עמ' קמג) על הפסוק "אורח חיים למעלה למשכיל" (משלי טו, כד):

דהנה האדם מורכב מגוף ונשמה, הגוף עפר מן האדמה ועניני הגוף מושכים את האדם למטה. לעומת זאת עניני הנשמה שהיא מן העליונים מושכים את האדם למעלה. והצדיקים שאינם נהנים מעולם הזה אלא כדי צרכם ולשם שמים הרי שהנשמה נהנית אף מעניני הגוף ומושכו למעלה.

וזה הרמוז "אורח חיים" עניני עולם הזה כמו אכילה ושתי' וכו', "למעלה למשכיל" אצל הצדיק איש המשכיל גם הם למעלה כמו עניני הנשמה, עכת"ד.

ועוד רבים בכל ספרו על דרך זה דברי מוסרו במעלת הקדושה. ובמיוחד יש לציין מה שבפר' קדושים מזכיר רבינו הגה"ק זצ"ל את דברי הרמב"ן על הפסוק "קדושים תהיו", ותו"ד, כי אחרי שהזהיר הכתוב על איסורי מאכלות אסורות ואיסור העריות, מוסיף ואומר "קדושים תהיו" שלא יהי' האדם "נבל ברשות התורה", אוכל רק מה שמותר אבל בדרך תאוה וכן בכל הענינים. ומעיקר הדין יש לו לאדם לקדש עצמו גם במותר לו. אלא לפי שאין כל בני האדם שוים לכן לא כתבו בפירוש אלא כל אחד ואחד

פרי קודש הילולים

שסג

צריך לגדור עצמו ולקדש את עצמו לפי דרגתו ודעתו, עכת"ד הרמב"ן. ומתלהב רבינו וכותב על דברי הרמב"ן האלו (ח"א עמ' שסח) :

"עיינן שם ברמב"ן כי מצוה גדולה והיב כל אחד לראות דברי הרמב"ן הנ"ל כי כל אחד ואחד נצרך את דברי קדשו דברי אלקים חיים"...

ד. **מורא רבו.** כבר נזכר לעיל (בסוף פרק "כך דרכה של תורה") הכבוד והמורא הנוראים שהי' לו למרן ה"חתם סופר" זצ"ל. בכל מקום שמזכירו בספרו כותב עליו התארים "המאור הגדול" "אדוני מורי ורבי זי"ע". ידוע גם שתמיד בעת שהי' מזכירו בסילודין הי' קם מלא קומתו כפי שהובא לעיל ("רועה נאמן לעדתו", "טהרת ישראל") מה שכתב עליו נכדו "...אשר הי' תלמיד מובהק למרן בעל חתם סופר ז"ל ולמד אצלו יותר מעשר שנים רצופים וכל פעם שהזכירו הי' עומד מכסאו כמלא קומתו", וזאת עשרות שנים אחרי הסתלקותו לשמי מרום.

ה. **דרך הלימוד.** הצצה קלה על דרך לימודו ניתן ממה שכתב בספרו (ח"א עמ' סח) :

"ושמעתי מאדוני מורי ורבי המאור הגדול ז"ל זי"ע כי צריך ללמוד בכל יום לחדודי' וגם כן לחזור תמיד על לימודו לבל ישכח, לא כדרך אנשים אם הם בשמחה עוסקים בחריפות ואם לאו חוזרים על לימודם" עיי"ש.

ו. **התמדה.** מחותנו של רבינו הגה"ק זצ"ל הרב מו"ה ישראל יונתן בנימין כהנא ע"ה מקלויזנבורג (חותן בנו רבי אליעזר שלמה) כתב עליו בכתב העת "קול מחזיקי הדת" (שיצא לאור בלבוב, יום ה' ד' אדר תרנ"ג מס' 10 עמ' 5) שפעם בהיות מחותנו רבינו הגה"ק זצ"ל עובר אורח בעיר קלויזנבורג בדק אחריו וראה שם דרכו בקודש שלא שח שיחה בטילה ולא הלך ד' אמות בלא תורה והלכה.

ז. רבינו הגה"ק זצ"ל נהג לכתוב את שמו הילל מלא ביו"ד כפי שהובא בשו"ע (אהע"ז סי' קכ"ט סעי' כ"ח) וכן היא דעת הבית שמואל והט"ז (שם בקונטרס השמות), דלא כדעת הב"י בבדק הבית והגר"א שם. ומטו לה משמ"י דש"ב הג"ר הילל מקאלאמייע זצ"ל, אשר היל"ל הוא ס"ת של סיום התורה הק' מש'ה לעיני כ"ל ישראל. ונאים הדברים לגבי רבינו הגה"ק זצ"ל שהי' מפורסם מאד בענוות הילל, ששמו הוא ס"ת של סיום התורה, לרמז על סוף דסוף - מדת הענוה.

בקרב קדושים יתהלל

מעט מה שניתן לנו ללמוד על אודות תוקף גדולת רבינו הגה"ק זצ"ל, הוא מדברי גדולי הזמן והדורות שדברו מתפארת גדולתו, כולם פותחים את פיהם באימה ויראה

פרי קודש הילולים

ומהללים את גדלותו וצדקותו. להלן ליקטנו ממה שמצאנו בדברי הגדולים אשר בארץ המה, למען דעת כי בקרב קדושים יתהלל.

"הרב הגאון הצדיק המפורסם מו"ה הלל נייטרא ז"ל אב"ד סאסרענגען אשר ה"חתם סופר" ז"ל קרא עליו ועל ש"ב הגאון הק' מו"ה הלל אבד"ק קאלעמעא ז"ל שהיו בעת אחד בפרשבורג, "קודש הילולים" וכו'" (גיסו בהקדמה לשו"ת מהריא"ץ).

"גיסו ידיד נפשי הרב הגאון המובהק, המאור הגדול, הריף ובקי, מעוז ומגדול, צדיק כביר ונשגב, כבוד שם תורתו מורנו הרב הלל נ"י אבד"ק ס' רענגען יע"א" (הנ"ל או"ח סי' יח, פא, יו"ד סי' יד, פה, צב, קכב).

"לריע כאח לי ש"ב ה"ה הרב המאור הגדול צדיק כביר כבוד קדושת שם תורתו מורנו הרב וכו'" (הג"ר הילל מקאלאמיא, שו"ת בית הילל סי' י הו"ד לעיל). "ש"ב הרב המאור הגדול צדיק מפורסם וכו' כבוד שם תורתו מורנו הרב וכו'" (הנ"ל שם סי' קיח).

"ידיד נפשי מנעורי הרב הגאון הצדיק המהולל כבוד הרב ר' הילל נ"י אבד"ק סאסרענגען יע"א" (הג"ר חיים סופר בעל ה"מחנה חיים" ממונקאטש, הו"ד לעיל בפרקים "רועה נאמן לעדתו", "טהרת השולחן").

"...והיה ענותן מנעוריו ונתקיים בו ולעננים יתן הן וכו'" (הספד בעל ליקוטי חבר בן חיים ח"א דף פז, ב הו"ד לעיל). "הרב המאור הגדול כבוד שם תורתו מורנו הרב וכו'" (שו"ת "שערי צדק" חלק יו"ד סי' לד). "הרב הגדול הצדיק וכו'" (שו"ת תפארת יצחק (פרידמן) סי' י' אות סב).

"היה ממש כהילל הזקן שכל מעשיו היו לשם שמים, צדיק נשגב, וגרם באורייתא תדירא וכו'" ("תולדות סופרים" עמ' קס). "גאון וקדוש ד' מוכבד" ("מליצי אש" א' אדר אות יג). "רב גדול וצדיק תמים וכו'" (שם הגדולים מארץ הגר (תרע"ד), פארי חכמי מדינתנו (תר"ע) וכן נזכר בעוד ספרים המביאים את שמות הגדולים אשר בארץ המה).

"שמעתי מפה קדוש ה"ה כבוד אדוני מורי ורבי הותני הרב הגאון הצדיק קודש הילולים כבוד שם תורתו מורנו הרב וכו'" ("מראה הבזק" פר' וירא עמ' עט) "שמעתי דבר נחמד ונעים מפני אדוני מורי וחמי הרב הגאון הצדיק האמיתי קודש הילולים לד' כקש"ת מורינו הרב הילל פאללאק זכר צדיק וקדוש לברכה אבד"ק סאסרענגען יע"א וכו'" (שם ריש פר' וישלח הו"ד בספה"ק בקודש הילולים ח"א עמ' פא). "...המלך הקדוש רבי הילל זצוק"ל שהי' אבד"ק סאסרענגען..." (מצבת חתנו בעמח"ס "מראה הבזק").

"...רבינו הגאון הקדוש האי סבא קדישא ר' הילל זצ"ל לה"ה..." (מצבת חתנו הג"ר משה דוד סופר זצ"ל). "גדול הדור חד מקדמאי ז"ל" (הג"ר ישראל פריינד זצ"ל מסאסרענגען).

פרי קודש הילולים

שסה

"אחד מגדולי דור הקודש ה"ה הגאון הצדיק כבוד שם תורתו מורנו הרב רבי הילל פאללאק זצ"ל אבד"ק סאסרענגן, תלמיד חביב מרבן של ישראל מרן הגה"ק בעל החתם סופר זי"ע וכו'" (הסכמת כ"ק ה"ברך משה" מסאטמר זצ"ל לספר "קודש הילולים").

"רב האי גאון וצדיק מגדולי תלמידי החת"ם ז"ל זי"ע ועכ"א ה"ה הגאון הקדוש רבי הלל פאללאק וכו' וידוע בשער בת רבים גדולתו וצדקותו של האי גברא רבה ז"ל וכו' (הסכמת הג"ר משה ארי' פריינד זצ"ל גאב"ד העדה החרדית לספר "קודש הילולים").

"היו היו שני בני דודים בין גדולי התלמידים של מרן החתם סופר זי"ע, האחד הגאון הצדיק המפורסם רבי הילל מקאלאמאי זצוק"ל, והשני בדומה לו הגאון הצדיק רבי הילל זצוק"ל אב"ד ק"ק סאסרענגען, אשר מרן החת"ם זי"ע המליץ עליהם את המקרא "קודש הילולים תהיו לה'", ורבינו הילל זה השני הי' באמת ענותן ושפל ברכך כהלל אשר למרות גדולתו וצדקותו אך מחמת רוב ענותנותו לא רצה לכתוב הדושי תורתו וכו' (הסכמת הג"ר יצחק שלמה אונגר זצ"ל לספר "קודש הילולים").

"כבוד קדושת הגאון הצדיק המפורסם מתלמידי החתם סופר זי"ע הידועים וכו' והי' שמו מפורסם מאד לאיש צדיק יסוד עולם וכו'" (הסכמת בעל ה"שבט הלוי" זצ"ל לספר "קודש הילולים").

"האי גברא רבה דפקיע שמייה, נודע בשערים המצויינים, מחשובי תלמידי ה"התם סופר" זי"ע כבוד קדושת הגאון הצדיק וכו'" (הסכמת כ"ק ה"באר יעקב" מנדבורנא זצ"ל לספר "קודש הילולים").

"הגאון הקדוש מורנו הרב הלל פולק זצ"ל אבד"ק סאסרענגען מחשובי תלמידי קדושת זקני מרן החתם סופר זצ"ל וכו'" (הסכמת כ"ק ה"אמרי סופר" מערלוי זצ"ל לספר "קודש הילולים").

"הגאון צדיק יסוד עולם המפורסם מורנו הרב רבי הלל פאללאק זצ"ל אבד"ק סאסרענגען מגדולי תלמידי זקני בעל החתם סופר זצ"ל וכו' יוצאים מלב טהור וכו' וכבר נודע אשר רבינו החת"ם קרא על הגאון הצדיק המחבר ועל שארו הגה"צ מוה"ר הלל מקאלאמייא זצוק"ל "קודש הילולים לה'" וכו' (הסכמת בעל "להורות נתן" זצ"ל לספר "קודש הילולים").

הספר "קודש הילולים"

רבינו הגה"ק זצ"ל ישב כל ימיו על התורה והעבודה, וכפי שכבר נכתב, עד שנת החמישים שנה אפילו לא נהג ברבנות ורק עסק בתורה בצל חותנו. חידושים רבים חידש בתורה הן בסוגיות הש"ס והן בהלכה ואגדה. חלק מחידושו העלה על הכתב, אך מרוב ענותנותו סבר שאין הם ראויים להדפיסם ולהפיצם בישראל.

לרוב ענותנותו כי רבה, גמר אומר לשרוף את כל כתביו מפני שסבר שאינם ראויים כמו שכותב בהקדמה לספרו "קודש הילולים", אחרי שמאריך במיעוט ערכו והשגתו:

"לזאת גם מה שחנן ד' לי הן בשמעתתא או באגדה לא נחשב בעיני לכתבם בדקדוק כראוי רק אולי אזכה לראות עוד ללקט איזה ליקוטים, לזאת כמה וכמה קונטרסים דנתי בשרפה וגם הנשארים רצוני לשרוף אח"כ... וכל שארי כתבים בדעתי להיות דן בשריפה מפני נ' טעמים..."

"את הכל דנתי בשריפת אש מפני טעם כמום..."

לעת זקנתו בשנת תרמ"ו כשהוא בן ע"ו שנים, החל בנו רבי אליעזר שלמה זצ"ל להפציר בו מאד (כלשון רבינו הגה"ק זצ"ל (בהקדמה) "בכה ויתחנן לפני") שיאות לרשום "איזה דברי אגדה ותוכחת מוסר על כל סדרים" וגם שלח לו פנקס מכורך כד' מאות דפים גדולים כמו כרך גמרא גדולה, שירשום בו את חידושיו.

אחרי הפצרותיו הרבים ניאות לו רבינו הגה"ק זצ"ל וגם זה בענווה גדולה וכמו שכתב (בהקדמה שם):

"הרשתי לעצמי להתפלל לד' שיהי' בעזרי בזכות הוריי³⁸ ומורי לכתוב איזה אגדה ותוכחת מוסר ואולי ירחם ואזכה גם כן מקצת שמעתתא, ואחת שאלתי מאת בניי וחתני האהובים כבניי, המופלגים בתורה וביראה, וד' יאריך ימיהם ושנותיהם הם ונשיהם ובני בניהם בנעימים כנפשם ונפש אביכם, אולי אזכה להבנות מכם כידוע לכם ולהתפלל עבורי לעת מצוא וד' ישלם [לכם כגמולכם] כי זה חסד של אמת אשר אין למעלה מזה וכו'".

בדבר המניע אותו להסכים לכתוב חיבורו זה, ניתן ללמוד מהדברים הנ"ל, שהסכים שיהי' בזה חיזוק ומוסר לבניו ויוצ"ח, ובנוסף יהי' זה לו לזכרון ולעילוי נשמה. בהמשך ההקדמה כתב במפורש:

"ולחתני האהובים הכרורים בתורה וביראת ד', להזכירני לטובה על ידי לימודכם, ואולי אם המצא תמצא איזה דברי אגדה אשר ראוי לאמרם בשבילי אולי אבנה גם אני בעבורכם וזהו חסד של אמת שעושים עם מי שאין לאל ידו לבקש לו תרופה להעלות ארוכה, לנפש אביכם הנשבר והנדכה. וד' ישלם לכם במדה שלמה כנפשכם בעולם הזה ובעולם הבא ובזה תקיימו לילך בדרכי ד' כמ"ש ה'רופא ל'שבורי ל'ב ר"ת שמי...".

38. מעניין לציין כי כאן תולה את כתיבת ספריו "בזכות הורי ומורי", ובכת"י הספר ציין בריש הספר "בראשית בר"ה ר"ת הילל בין ר'חל, בזכות אמי רחל הצדקת ע"ה".

פרי קודש הילולים

שסז

(ובהמשך) "בקשתי מזהתניי אהוביי כנפשי ומבניי לקיים בי למען דובב שפתי ישנים וכו".

באחד המקומות בתוך הספר כותב רבינו הגה"ק זצ"ל במפורש (ח"א עמ' ז) :

"...בהיות שקיצרתי לעיל, וזאת באתי לרשום איזה ליקוטים למען ירוץ הקורא ולאמר בשבילי איזה דבר בכל שבוע..."

עוד כתב בענין זה (ח"ב עמ' רפח) כמתנצל על שלא הסכים להשאיר כלום מכל חידושי וכתביו :

"...ובהיות שאני כל מה שכתבתי הן אגדה ושמעתתא הכל שרפתי באש עבור כמה טעמים, ואם שנגנתי ימחל לי בעל המחילות, ורק זאת עשיתי למלאות רצון אהובי בני רחימי להיות לו לזכרון, ואולי אבנה גם אנכי ממנו לזכרון טוב, אם המצא ימצא בזה איזה דבר טוב להזכיר את שמו שיהי' לי לחיי יחי' כ"ש ז"ל".

דבר הכתיבה עלה לו בקושי גדול כמו שכותב (בהקדמה שם), שכן לעת זקנותו התעוור בשתי עיניו, אך כעבור שנים אחדות חזרה הראי' לעין אחת באורח פלא, או אז לקח את עט הסופרים בידו, וכתב את דרושיו וחידושיו על התורה מתוך הזכרון, וכך לאור עין יחידה כתב רבינו הגה"ק זצ"ל מאות עמודים בכתב יד קדשו, ובלבד שצאצאיו יהגו בדברי תורה אלו וידובבו את שפתותיו בעולם העליון, אשר כדבריו זהו "חסד של אמת, חסד שעושיין עם המתים".

על הקושי לכתוב מפאת חולשתו מתאונן רבינו הגה"ק זצ"ל וכותב :

"וצריך אני להודיע לאהובי בני שהדבר המבוקש קשה עלי מאוד מאוד, ראשית כי בעוונותי הרבים אני אדם חלוש, וגם כן הזמן בגד בי כי אני טרוד, וביותר קשה עלי מאוד מלאכת הכתיבה כידוע, וה' יהי' בעזרי למלאות רצון בניי אהוביי סלה וכו".

"מוודה אני לפניך בקידה אפיים ארצה אשר גמלני טוב וחסד בזכות אבותי הזקנים הקדושים אשר מנוחתם בארץ החיים ובזכות מורי ורבי מאור הגולה זצ"ל. כי זה כמה שנים אשר ישבתי בצד ואור עיני לא היה אתי, נדמיתי שאני נגזרתי משני עולמות, בהיות מיום שעמדתי על דעתי לא הייתי בריא אולם וזה היה בעוכרי ולא היה לאל ידי ללמוד ביגיעה כראוי, ובזכותם האיר ה' את עיני אחת..."

כך, זקן חלוש ועיור באחת מעיניו ישב וכתב בקושי עצום כד' מאות דפים עמוסים חידו"ת ומוסר בדרך אגדה עה"ת, וכמו שכתב על כך שכתבם "בחפזון רב כי יראתי פן

תטרוף השעה חו"ש" וכן כתב באיזה מקומות בספר "וקיצרתי מפני חולשתי" (כגון בח"ב עמ' רב) ולכן מבקש מבנו להעתיק הדברים כסדר ולתקן הטעויות. ובהקדמה השני' חזר שוב על הדברים:

"והנה צריך אני להודיעך שכל הדברים האלה כתבתי בחיפזון כי יראתי פן, לזאת אל תתמה שאין הדברים מסודרים כנכון, וגם כן כמה וכמה טעותים, וד' יאריך לי ימי חיי ושנותיי שאוכל לתקן אשר שהתתי לרשום עוד איזה ליקוטים ואיזה דרשות ואיזה חידושי תורה בשמעתתא וכו'".

רבינו הגה"ק זצ"ל כתב ספרו בשתי מהדורות, ככל הנראה לאורך שתי שנים לפי סדר פרשיות התורה והימים טובים, וגם כתב הקדמה לפני כל מהדורא. ברבים מד"ת של מהדורא בתרא חוזר ומזכיר את שנכתב במהדורא קמא "ומפני איזה תוספת דברים וחידוש" חוזר שוב על דברי תורתו ומוסיף בהם טעם וביאור.

"הכל תלוי במזל ואפי' ספר תורה שבהיכל" (זוה"ק ח"ג קלד, א), ושנים רבות הי' הקונטרס הזה מונח וספון ולא זכה לראות אור הדפוס, ובחסדי ד' כי לא תמנו שרד את המלחמה הנוראה וצאצאי רבינו הגה"ק זצ"ל העלו את הקונטרס לאה"ק, אך גם כאן הי' מונח בקרן זוית וכמעט שח"ו הלך לאיבוד.

בחסדי ד' זכו הני שלשה יקרים מיוצ"ח רבינו הגה"ק זצ"ל, ה"ה הרה"ח ר' הלל דב גאנץ הי"ו, הרה"ח ר' ישראל מרדכי ביקסנשפנר הי"ו והרה"ח ר' אברהם אליעזר הוס הי"ו, ובשנת תשנ"ח העלו את הספר על מכבש הדפוס בשני כרכים עבי כרס, אחרי שהזילו הון רב לפענח את הכת"י ולפארו במראי מקומות ומפתחות לשם ולתפארת.

את כתב היד קבלו מאת הג"ר יעקב שלום פריינד זצ"ל שקבלו מאחיו הג"ר דוד יהודא פריינד זצ"ל שהציל את הכת"י והעלהו לארה"ק. וזכות זקנם רבינו הגה"ק זצ"ל בודאי תגן בעדם.

בדפוס איחדו את מהדורא קמא עם מהדורא בתרא, ושילבום יחד. דבר המסייע מאד להבנת הענינים שעניינם במקום אחד ועשירים במקום אחר.

מלבד אי אלו פלפולים בשמעתתא, רוב הספר מלא בדרושים בביאור הפסוקים ומדרשי חז"ל בדרך המוסר כדרך הדרשנים באותו הזמן. הדברים מתובלים ברעיונות מחודשים ונפלאים.

העניינים עליהם מעורר רבינו הגה"ק זצ"ל, רבים ומגוונים. ישנם כמה דברים שמרבה לעורר עליהם, ככל הנראה הם מהעניינים שהרבה לדרוש ולהוכיח את צאן מרעיתו, כגון הענין לדעת שאנו כגרים בעולם הזה, על זה מביא מדברי השל"ה הק' (שער

פרי קודש הילולים

שסט

האותיות אות ג' ערך גרות, וע"ע תורה אור פר' לך ד"ה יב, הכלל, ופר' קדושים ד"ה לו, וספרת) על הפסוק (ויקרא כה, כג) "כי גרים ותושבים אתם עמדי", כי מי שהוא כגר בעולם הזה שיודע שכאן עולם חולף, זוכה להיות תושב בעולם הבא, ולהפך מי שמתנהג כאילו הוא תושב בעולם הזה הרי שבעולם הבא יהי' כגר, עכת"ד.

עוד מרבה לעורר בענין חובת התוכחה ושחורבן הבית הי' כי לא הוכיחו זה את זה כדבעי, ושיש להוכיח אפי' שעלול לקבל בזיונות. לעומת זאת להתווכח ולהוכיח את הרשעים אינו יכול אלא מי שגדל בין הרשעים ולא למד מהם.

ענין נוסף עליו מרבה רבינו הגה"ק זצ"ל לעורר, הוא שיש לקיים את המצוות מפני חוק המלך ולא רק מפני הבנת הטעמים כי עלול לטעות שמצוה זו לא שייכת כיום וכו'. אף שאכן צריך לדעת ולחקור טעמי המצוות מ"מ אחרי כל החקירות יקיימן מפני מצות המלך.

עניינים נוספים שראו לנכון להרבות ולעורר עליהם: שעל האדם לקדש את העניינים הגשמיים, שעל ידי שמתגברים על היצר הרע מתעלים יותר מהמלאכים, האמונה ובטחון בשי"ת שהכל לטובה ואף הנראה לעת עתה דין וצער הכל הוא לטובה.

במיוחד הרחיב ועסק במדת הענוה, שכפי שכבר הארכנו היא היתה מדתו ובה הלך כל ימי חייו. בענין זה מזכיר כמה פעמים את דברי רבו ה"חתם סופר" זצ"ל (חי' כתובות קג, ב ד"ה זרוק) שלימוד התורה וקיום המצוות צריכים להיות לשמה כי כן צוה השי"ת, אך לענין מדת הענוה מי שמקיימה לשמה כי כן צוה השי"ת זהו דרגה נחותה, שיודע בעצמו מעלותיו אך מכיון שהשי"ת ציוה להיות ענו לכן הוא משפיל דעתו. ודווקא "ענוה שלא לשם שמים" אלא שענותותו היא באמת מפני שיודע מיעוט ערכו ושפלות עצמו באמת, היא המדרגה האמיתית. עיי"ש.

דבר פלא כתב בפר' ויחי, ואף שאינו ענין לשם אלא כתבו שם "מפני טעם כמוס" כלשונו, והוא נוגע כנראה לענין שהי' עומד על הפרק בקהילות ישראל, שבאותה עת החלה להתפשט דרך החסידות בהונגריה (וכן ב"רומניה ההונגרית") אשר מקדם רוב תושביה נהגו מנהגי אשכנז בדרך ה"חתם סופר", וז"ל (ח"א עמ' קכו):

וארשום כאן מה דאיתא בשל"ה (פר' ויחי וכו' בפר' נשא) עבור טעם כמוס, בשם האר"י הקדוש, בשרשי המנהגים בישראל [ישנם] ד' נוסחים, אשכנז וספרד וקטלוניא ואיטליא וכיוצא בהם, שהם מנהג קדמונים על פי רוח הקודש מיעקב אבינו, שזה הד' דגלים שהם מכוונים עם השערים של מעלה הנזכר בשלהי יהזקאל. וכל א' משונה מחבירו, וכל אחד ואחד צריך להתחזק כמנהג תפילתו כי מי יודע מאיזה שבט הוא, ואין תפילתו עולה

פרי קודש הילולים

אלא על הסדר ההוא, ומה שנוגע בדינים צריך להחזיק על פי גמרא וש"ע ע"ש, וזה שווה בכל השבטים עכ"ל מהאר"י הקדוש".

בדרושי הספר מביא רבנו הגה"ק זצ"ל מדברי התורה ששמע מרבו הגדול ה"חתם סופר" זי"ע, חלקם חידו"ת שנשמרו רק בשמועותיו, ומלקטי דברי תורתו של ה"חתם ס" הביאוהו בספרי ליקוטי חידושי ה"חתם ס" בשמו. יצויין שאת ספרו כתב בשנת תרמ"ו, כחמישים שנים אחרי ששמע את הדברים בהיותו יושב בישיבה לפני רבו ה"חתם סופר"...

הצד השווה שבכל דרושי הספר הקדוש הזה, שתוכם רצוף אהבה ויראה לעבודת ד' בקדושה, מתוך ענוה והכנעה כעבדא קמי מארי', ובאהבה כבן לפני אביו, בקבלת יסורין באמונה, ובבטחון וצפיה לישועת ד' במהרה.

אחרית צדיק

בפר' וישלח ד"ה ויגוע (בספרו ח"א עמ' צה) מקשה רבינו הגה"ק זצ"ל למה אצל אברהם אבינו ע"ה נאמר (בראשית כ"ה ח') רק "זקן ושבע" ואילו "שבע ימים" לא נאמר, ולעומתו אצל יצחק אבינו ע"ה נאמר (שם ל"ה כ"ט) "ויאסף אל עמיו זקן ושבע ימים". ומתוך, כי הצדיקים מתאווים תמיד לחיות עוד כי יראים תמיד שמא לא השלימו עדיין חסרונם, ולכן אברהם אבינו ע"ה אעפ"י שהי' זקן מכל מקום לא היה "שבע ימים" כי נתאוה לעוד ימים. אך יצחק שהי' "עולה תמימה" (רש"י שם כו, ב) על ידי שמסר את נפשו בעקידה והגיע לשלימות ושובע ימים, ושוב לא נתאוה לעוד ימים ולכן רק בו נאמר "שבע ימים".

ואכן רבינו הגה"ק זצ"ל זכה להאריך ימים על ממלכתו, ונסתלק לחיי עולם "זקן ואינו שבע ימים" (ראה בדבריו שבהקדמה שהובאה לעיל "וד' יאריך לי ימי חיי ושנותיי שאוכל וכו'"), בערב שבת קודש פר' תרומה, ב' דר"ח יום א' אדר שנת תרנ"ג, כשהוא בן פ"ג שנים.

מפני כבוד התורה וחפץ צאן מרעיתו לעשות לו מספד כראוי לו, נדחתה הלוייה ליום ראשון. אבל גדול הי' זה ליהודים ומספד גדול מאד עשו לו, ורבים מאד נהרו ללויתו מכל העיר וגלילותיה, גם רבני הקהילות שבכל האזור באו ללו' וגם נשאו הספדים, כמתואר בעיתוני הזמן דברי קינה והספד להסתלקותו.

להלן אחת הכתבות שנכתבו אחרי מטתו בעתון "המגיד החדש" שיצא לאור

בקראקא (גליון י"א, כט אדר תרנ"ג):

"אוהעלי (אוונגריה). אבדה גדולה אבדה לכנסת ישראל בארצנו בהלקח ממנה צבי תפארתה הרב הגאון מו"ה הלל פולאק זצ"ל אבדק"ק סאסרינגן

פרי קודש הילולים

שעא

(במדינת זיבנבירנג), אשר ביום ו' א' אדר עלתה נשמתו לחסות בגנזי מרומים. חיש מהר נפצה השמועה על פני ארצנו, והמונים המונים נהרו ובאו מכל פנות ארצנו לחלק להרב המנוח את הכבוד האחרון.

ככבוד גדול ובהמון עם רב כאשר יאות לאיש קדוש ומורם מעמו כמוהו, הובל לבית מועד לכל חי. בראשונה קשר עליו מספד מר חתן הרב המנוח הרב הגאון מו"ה בנימין זאב קרויז אבדק"ק דברציץ ויתאר לפני השומעים את פרשת גדולת צבי ישראל ואת האבדה אשר אבדה ליהדות בארצנו בכלל ולמשפחת הרב המנוח בפרט. אחר כך נשאוהו מביתו לבית הכנסת ושם הספידוהו הרבנים הגאונים דק"ק קלויזנבורג, מ. וואשארעהלי, מ. לודש, ביסטריץ, טקנדרף ועוד, וכלם כאחד תארו גודל תורתו וענותנותו בצבעים בהירים. מפה נשאוהו לבית מועד לכל חי, שם הספידוהו אחד מהתניו.

הרב המנוח נולד על ברכי הורים תמימים וישרים אשר גדלוהו בדרכי התורה והיראה. בימי בהרותו למד בשיבת הרה"ג "חתם סופר" זצ"ל, ועוד בימי עלומיו שמעו הלך למרחוק והיה חבר נאמן להרב הגאון מו"ה הלל ל"ש זצ"ל אבדק"ק קולימאי. שלשים ושלוש שנים הרביץ תורה בישראל בתוך עדתו וכל דבר הקשה בעניני דת ודין הביאו אליו, והיה לפה לכל עניני היהדות פנימה והוצה להשיב תשובות בכל דבר הנוגע לדתנו ואמונתנו.

ישלם ד' נחומים למשפחת הרב המנוח ולמכבדיו ומוקיריו הרבים ככל תפוצות ישראל אשר בתוכם אמנה גם אני, חיים גרשון הכהן גאטסדיענער".

החתום על כתבה זו הי' אבדק"ק טאליא, "רב גדול וצדיק" כמופיע ב"אוצר הרבנים" (ערך 6277), ובשו"ת "אמרי אש" (יו"ד סי' קז) "הרב החרוץ ושנון וכו'".

ההספד של חתן רבינו הגה"ק זצ"ל הג"ר בנימין זאב קרויס זצ"ל הנזכר בתוך הכתבה כראשון המספידים, מובא בספרו "מראה הבזק" (ח"ב עמ' שצד). להלן קיצור מתוך דבריו:

"...הנה ידוע מה שאמרו חז"ל (מסכת כלה פ"ו, שבת לג, ב) "צדיק נתפס לכפר על עוון הדור", אמנם אם הגאון הצדיק שנסתלק הוא כבר שָׁב וישיש יותר מגבורות שמונים שנה רגילים בני אדם לומר הרי כבר מילא ימיו ושנותיו, כבר השלים עצמו וכבר הגיע קצו להיות מובל לקבר כי תש כחו ועץ חייו הגיע ליבול וליפול לארץ, אין הצדיק הזקן הישיש נתפס לכפר על

פרי קודש הילולים

עוונותינו אכן בא לקבר כעלות גדיש בעתו (על פי איוב ה, כו) זקן ושבע ימים, כן רגילים בני אדם לומר במיתת צדיק זקן וישיש מופלג.

אמנם אין הדבר כן, כי הצדיק אשר לא רק עצמו הוא משלים בשלמות התורה והיראה, אלא הוא מדריך גם אחרים ומלמדם תורה ויראת שמים ומנהל אותם בדרכי המוסר והמצוות, צדיק כזה גם אם כבר השלים עצמו בתכלית השלמות, וגם אם כבר בא בימים בגבורות השנים בכל זאת יוסיף להיות עוד חיים ארוכים למען יוכל להוסיף תת כוחו להדריך אחרים ללמדם תורה ומוסר.

כמו שאמר דוד המלך ע"ה (תהילים צב, יג) "צדיק כתמר יפרח" הצדיק שכבר השלים עצמו בתורה ובמצוות, "כארז בלבנון ישגה" עד שהוא כארז לבנון אדיר התורה וגם הוא רב בשנים כארז שהוא עומד שנים רבות מאוד. "שתולים בבית ה'", "ר"ל אותם הצדיקים היושבים בבתי כנסיות ובתי מדרשויות על התורה ועל העבודה, "בחצרות אלקינו יפריחו", לא רק לעצמם הם לומדים תורה ועובדים עבודת השם אבל הם משתדלים מדריכים ומלמדים תורה ומצוה לאחרים העומדים הוצה עד שגם כל העומדים בחצרות אלקים בחצרות בית המדרש ובית הכנסת יפריחו בתורה ומצוות, והיינו לשון "יפריחו" לשון הפעיל שהם עושים כי גם אחרים בכל הצרות ה' סביב יפריחו בתורה ומצוות.

הצדיקים האלה "עוד ינובון בשיבה" ויאריכו ימים "דשנים ורעננים יהיו", "להגיד כי ישר ה' צורי ולא עולתה בו", "ר"ל למען יוסיפו להגיד תהילות ה' ללמד ולהדריך אחרים ביראה ואמונה מהורה בה' צורנו הצור תמים פעלו א-ל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא (דברים ל"ב ד'), וכו'.

וזה שאמר הכתוב "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'" (ויקרא א, ב) "ר"ל האדם השלם המורה ומדריך לאחרים נתפס לקרבן לה', הרי זה בא לכפר על עוון הדור כמו "מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם", כמו שאמרו חז"ל (מוכא ברש"י במדבר כ, א) כשם שקרבנות מכפרים כך מיתת צדיקים מכפרת. אוי נא לנו כי רבו עוונותינו וגדלו למעלה ראש שנצרכנו למיתת צדיקים רבים להיות קרבנות לכפר עלינו.

והארכתו במוסר וסיימתי בנהמה אם אנו מקשיבים לקול צדיקינו מאורינו ונמטה אזנינו לתורתם שיעלה בידם לקרב אותנו להקב"ה ולתורתו, "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'" אם האדם השלם הצדיק יעלה בידו לקרב אתכם קריבות לה' שתשובו אליו ולתורתו, אז לא יהיה צורך לסלק הצדיקים לכפר עליכם ותזכו לבנין בית המקדש ושם "מן הבהמה מן הבקר

פרי קודש הילולים

שעג

ומן הצאן תקריבו את קרבנכם, "זבחי צדק עולה וכליל או יעלו על מזבחה פרים" (תהילים נא, כא) ובא לציון גואל במהרה בימינו אמן".

להלן כתבה נוספת שנתפרסמה בעיתון "אללגעמיינע יידישע צייטונג" (שיצא לאור בבודאפעסט יום רביעי ו' אדר תרנ"ג) במקור נדפס המאמר ביידיש-דייטש וכאן בתרגום ללה"ק (כפי שנכתב בספר "דורות ישרים"). במאמר מתואר מעמד ההלויה מאחד מהמשתתפים שם תחת הכותרת: "הרב הגאון מו"ה הילל פאללאק איננו":

"מסאסרעגען כותבים לנו אודות זה מיום שלשים ג' אדר תרנ"ג וז"ל, לא איש בשורה אנכי היום, גם כיום יש לי בשורה רעה להודיע, הרב הגאון והצדיק מו"ה הילל פאללאק אב"ד דפה ז"ל נלקח מאתנו ביום עש"ק פר' תרומה, בגיל שמונים ושלוש הלך לעולם שכולו טוב.

ההוכחה לראות את גודל הצער הוא ממה שראינו את כבוד האחרון שקיבל בעת שנקבצו כאן אתמול, מקרוב ומרחוק זרמו ונהרו קהל אנשים לכאן כדי לחלוק להאי גאון וצדיק את כבודו האחרון. בבית הנפטר נשאו דברי הספד שני התניו (כנראה הכונה על התניו הנזכרים להלן ה"ה ממלא מקומו הגה"צ רבי משה דוד סופר זצ"ל והגה"צ ר' אבא פיקסל זצ"ל).

בבית הכנסת ערכו את ההקפות, ונשאו אחר כך דברי הספד הרבנים: מקלויזנבורג (הג"ר משה שמואל גלאזנער זצ"ל מח"ס שו"ת "דור רביעי" ועו"ם), ערדא ס' דזארדש (הג"ר ישכר בער קאהן זצ"ל אב"ד סענזשארץ מח"ס "בינת יששכר"), ווארשעהעלי (הג"ר משה אהרן מאנדלבוים זצ"ל), טעקע (הג"ר אהרן צבי קעלער זצ"ל) וביסטריץ (הג"ר יונתן בנימין הורוביץ זצ"ל) אשר נשאו דברי הספד נרגשים מעוררים הלב, אשר עשו רושם אדיר על קהל הנאספים, ובמילים מרגשים מאוד תיארו הרבנים הנכבדים בדברי הספד את גודל האכידה שנהיה לבית ישראל מפטירתו של האי חסיד ועניו, משיירי כנסת הגדולה תלמידי הגאון התם סופר זצ"ל.

הרבנים המספידים העלו על נס את קהילת סאסרעגען אשר החזיקו בכבוד גדול את רבם בכדי שיוכל לחיות את שנותיו בכבוד, והם ימי חייו משך של שלש ושמונים שנים, והקהילה היא לדוגמא בזה. בד בבד מבקשים הם גם כן את הקהילה לקבל עליהם את חתן הנפטר זצ"ל הרב החריף מו"ה משה דוד נ"י בהגאון ר' חיים סופר זצ"ל בתור דיין ומו"ץ וכמו"כ חתן הנפטר הרב החריף מו"ה אבא פיקסל נ"י לנהל את המאטריקל, כי כך ביקש הגאון הנפטר בצוואתו, וזה הי' רצונו ומאווייו.

פרי קודש הילולים

כן נשאו דברי הספד הרב הדיין מביסמריץ הג"ר דוד יצחק קופמיייל זצ"ל והרב מלודאש הג"ר גרשון שטערן זצ"ל (מה"ם "ילקוט הגרשוני"). בבית החיים נשא אחד מהתנאים דברי הספד נרגשים מעומק הלב.

השי"ת ינחם את כל המשפחה קהל האבלים יקבלו תנחומין ומחה ה' דמעה מעל כל פנים".

בבטאון "קול מחזיקי הדת" (שיצא לאור בלבוש יום ה' ז' אדר תרנ"ג) כתב מחותנו של רבינו הגה"ק זצ"ל ה"ה רבי ישראל יונתן בנימין כהנא מקלויזנבורג (חותנו של בנו רבי אליעזר שלמה) מספד גדול:

לא איש בשורה טובה אנכי היום, כי קול נהי נשמע בחוצות עיר ס'רעגען ואבל כבד לכל יושבי ארצינו זיבענברגען, גדול כים שברינו נפלה עטרת ראשינו אוי נא אמרה שני ארצות אונגארן וזיבענברגען כי אבדה כלי חמדתה, ביום השישי עש"ק תרומה, אמר הש"י ויקחו לי תרומה נשמת קדשו מחותני הרב הגאון והקדוש צדיק יסוד עולם רבינו הלל פאללאק זצ"ל, אשר הי' אב"ד ור"מ בק"ק ס'רעגען יותר משלשים שנה.

ועתה אהה תפשו אראלים ומצוקים בארון הקודש ונצחו אראלים את המצוקים ונלקח ארון הקודש, עליו נוכל לקונן באמת כי הורמה המצנפת והוסרה העטרה יעבור יקרא דשכבי אשר רבים רצו לספוד ולתנות על האבידה גדולה מכל הערים הקרובים והרחוקים נהרו שמה על כן נשאר מהרת נשמתו הקדושה על יום א' תצוה.

המתעסקים ונושאי המטה הטהרו במקוה ונשאוהו לבית הכנסת ועשו איתו הקפות שבע פעמים וספדו עליו כמה רבנים ובתוכם חתניו היקרים.

עיני עיני נגרה מים מאין הפוגות ראשי ולבי כל עמי לתאר המחיגה ולארוג המליצה לספר תהילותיו ותהלכותיו בקודש וגם בצוואת קדשו ביקש שלא להרבות בשבחיו על כן באתי בקצירת אמרים, כי הוא זה רבינו הלל זצ"ל ש"ב של אדמו"ר הגאון והקדוש מקאלאמעא זצ"ל, הן המה היו חברים מקשיבים תלמידי רשכבה"ג בעל הח"ס זצ"ל אשר אמר עליהם קודש הילולים לה'.

ומעת אשר זכיתי להיות מחותנו ואיש קדוש הלזה עבר דרך עירנו זכיתי לאכסניא שלו וראיתי דרכו בקודש שלא שח שיחה במילה רק תורה ויראה מרגלא בפומי' עד שלא הלך ד' אמות בלא הלכה אבל עוד מנעוריו לא פסק פומי' מגירסא, וזכה לזקנה ושיבה טובה קרוב לשמונים שנה.

פרי קודש הילולים

ש"ם ופוסקים היו שגורים בפיו ויותר מזה הי' דרשן גדול באגדה ובאמרותיו המהורות רבים השיב מעון. מה אומר ומה אדבר אם אמנם האי סבא קדישא נסע למנוחות אבל אותנו עזב לאנחות אולם זכרון מעשיו הקדושים וזכות תורתו יעמדו לעד לנצח נצחים יבוא שלום ינוח על משכבו, והש"י ישלח נחומים לבניו היקרים ולמשפחתו ולכל מכיריו ומוקיריו ובתוכם גם אנכי מחותנו הכותב בלב מר הדואג ונאנח על פגעי הזמן. ישראל יונתן בנימין כהנא מקלויזנבורג

רבנו הגה"ק נטמן בבית החיים שבעירו. להלן הנוסח שנחקק על מצבת קבורתו:

ציון
 אדוננו מורנו ורבנו הרב
 מו"ה הילל בן מו"ה אליעזר זצוק"ל
 שהיה רועה נאמן לעדתנו
 עדת סארעגען והגליל ז"ך שנים
 ובן פ"ג שנים ביום ב' דר"ח אדר תרנ"ג עלה למרום
 נפלה עמרת ראשנו גלה כבודנו
 בענוות רבנו ענוות הלל
 צווה שלא להזכיר לו על המצבה תוארים
 השאיר אחריו הרבה חד"ת בכת"י
 ת.נ.צ.ב.ה.

הציון בשנת תשמ"ב כפי שהי' קודם ליציאת הבטון,

ביום ז' אדר, נשא הג"ר חזקי' פייבל פלויט זצ"ל אבדק"ק שוראן מספד מר (וכבר נזכר לעיל כמה פעמים), בו העלה על נס את גדלו ופעלו הטוב, עם מדותיו התרומיות. ההספד נדפס בספרו "ליקוטי חבר בן חיים" (חי"א עמ' פ"ז).

אחרי פטירתו הוקם אוהל על קברו (העומד שם עד

היום), ומקום קבורתו הי' ידוע בכל הסביבה כמקום שהיו באים להתפלל להשי"ת במקום קדוש, להיפקד שם בדבר ישועה ורחמים.

פרי קודש הילולים

בכל שנה ושנה ביומא דהילולא דילי' התאספו בבית המדרש כל בני העיר ועשו סעודת סיום, בראשות חתנו ממלא מקומו הג"ר רבי משה דוד סופר זצ"ל, ולאחר פטירתו נמשך מנהג זה בראשות חתנו של הרמ"ד ה"ה הג"ר ישראל פריינד זצ"ל הי"ד עד שנת תש"ד כאשר נהרג על קידוש השם יחד עם רוב בני קהילתו. אחר החורבן הנורא חזרו הנשארם אודים מוצלים מאש וחזר מנהג זה בראשות בניו ה"ה הג"ר דוד יהודה פריינד זצ"ל האב"ד ואחיו הג"ר יעקב שלו' פריינד זצ"ל (הספדו משנת תש"ז נזכר לעיל בפרק "רועה נאמן לעדתו"), ונמשך המנהג עד שעזבו בני קהילה את המקום והשתקעו בארץ ישראל.

נפלאים הם דברי צוואתו לבניו ולבנותיו, הכתובים גם הם בהקדמתו למהדורא קמא של ספרו:

"...ולבני ד' יאריך ימיכם ושנותיכם בנעימים עם כל אשר לכם להזכירני לטובה לקבוע עיתים לתורה בכל יום ויום, ובראשם ללמוד ספרי מוסר בכל יום ויום להדבק בדרכי ד' לילך אחרי מדותיו כמ"ש ז"ל (מוטף י"ד ע"א) "ללכת בכל דרכיו וכו' מה הוא רחום וכו'" ובראשם ספר מנורת המאור אשר שווה לכל נפש החיים. וכו'.

"ולחתניי האהובים הברורים בתורה וביראת ד', להזכירני לטובה ע"י לימודכם ואולי אם המצא תמצא איזה דברי אנדה אשר ראוי לאמרם בשבילי אולי אבנה גם אני בעבורכם, וזהו חסד של אמת שעושים עם מי שאין לאל ידו לבקש לו תרופה להעלות ארוכה, וד' ישלם לכם במדה שלמה כנפשכם בעולם הזה ובעולם הבא וכנפש אביכם הנשבר והנזכה ובזה תקיים לילך בדרכי ד' כמו שכתוב ה'רופא ל'שבורי ל'ב ר"ת שמי. וכו'.

...ולבנותי מה אומר ומה אדבר, הלוא ידעתי אתכם שכולם ב"ה יראי ד' ובטוח אני בכם, בזכות אבותינו הזקנים אשר בארצות החיים יעמוד לכם לבל תסורו מיראת ד'. וללמוד בספרים הנצרכים לנשים, ולהתרחק מדרכי הנשים אשר בעוונותינו הרבים פרקו עול שמים מעליהם. וללמוד בכל שבת דייטש חומש ומנורת המאור, בזכות זה תזכה לבנים ובני בנים שמאירים בתורה ומעשים טובים, כי זה כל מדה. ולהיות זהיר לקדש את השבת כאשר צוכם ד' ותזכו לברכה אשר ברכו לנו הנביאים עבדי ד', כנפשכם וכנפש אביכם.

אחת שאלתי מאת בניי וחתניי האהובים, לבל יאמרו עלי שבחים אשר קדמונינו היו נזהרים מזה כמ"ש ז"ל (בבא בתרא קס"ד ע"ב) מתוך שבחו בא לגנותו, וכפרט אם אמרו שבחים מה שאינו אמת, וטוב מכל השתיקה וכו'.

פרי קודש הילולים

שעז

...בקשתי מחדתניי אהוביי כנפשי ומבניי לקיים בי למען דובב שפתי
ישנים בדברים הראויים לאהרים ולעשות איזה תקונים עבורי בלימוד
המשניות וגם בצדקה ומעשים טובים...".

בהקדמה למהדורא בתרא חוזר רבינו הגה"ק זצ"ל על הדברים ומוסיף עליהם :

"ד' יברך אותך וכל אשר לך בעושר וכבוד וביראת ד' ותורתו, תראה
ללמוד תמיד ללמוד בכל שבוע לכל הפחות פרשת הסדרה עם רש"י שנים
מקרא ואחד תרגום, וקיצור שו"ע וספרי יראים בכל יום ויום, לבל יישן עד
שילמד מתוכם איזה דפים, ובראשם מנורת המאור אשר יכלול כל וכל,
ובשל"ה הקדוש שער אותיות האלף בית ועד לסוף, ולכל הסדרים התוכחת
מוסר אשר מובא לסוף כל פרשיה ופרשיה כמו שנאמר "נר מצוה ותורה
אור ודרך חיים תוכחת מוסר".

ושמעתי מפה קדוש עליון המאור הגדול וכו' אדוננו ורבנו הקדוש
זצוק"ל זי"ע שאמר לתלמידים בהיותו בק"ק יערגען לשאוף רוח הבריות
וכה אמר: "בניי תלמידי למען השם ללמוד בכל יום ויום בספרי יראים
ובראשם מנורת המאור כי זה היום אשר אני לא מעין בתוכם לית דין בר
נש" וד"ל, אם כמותו ירבו בישראל אשר הכל גלוי וידוע לפניו אמר כך
ומה נאמר כמותו בעוונותינו הרבים וד"ל בקצירת האומר וכו'.

אהובי בני, לכבד את אמך לצוות לך אך למחסור, כי ידעתי לבבך לב
טוב לכל, על אחת כמה וכמה לאמך, רק עיקר כיבוד אב ואם לעשות רצון
אבינו שבשמים כי זה נחשב לאבות כאילו המה עושים וד"ל, וגם כל מה
שכתבתי לך לכתוב ולהודיע את כל לאחיד לבני אהובי רחימי אברהם
יודא נ"י, ועיקר לקבוע בכל יום ויום עיתים לתורה ולשו"ע, לכל הפחות
הקיצור שו"ע ומנורת המאור...".

אלמנתו הרבנית מרת שרה פעסיל ע"ה האריכה ימים אחרי פטירתו עוד ט"ו שנים
ונלב"ע ביום כ"ז ניסן תרס"ח. גם היא נטמנה בסארעגעען. להלן הנוסח שחקוק על

מצבתה:

פ"נ
האשה הרבנית
אשת חיל עמרת בעלה
תפארת בניה ובני בניה
והדרת נשים צדקניות
מרת שרה פעסיל נ"ע
בת הנגיד הצדיק
מו"ה יעקב דוב הלוי ז"ל ואלמנת
הרב הגאון הצדיק מו"ה הילל זצוק"ל
שהיה אב"ד בעירנו יצ"ו
נפטרה ביום כ"ז ניסן תרס"ח לפ"ק
ת.נ.צ.ב.ה.

נספח

גילויים חדשים בענין יחוס משפחת רבינו הגה"ק בעל ה"קודש הילולים" זי"ע
מאת הרב חי"ז אורן הי"ו והרב יוסף חיים כרמלי הי"ו

רבי הילל הזקן פאללאק אב"ד אייבשיץ

בירור ההשערות שנקשרו ביחוסו

רבינו הילל "הזקן" אב"ד אייבשיץ היה בנו של הג"ר יצחק איצק, שכיהן לימים כאב"ד גאייא, בנו של הג"ר ליזר פאללאק אב"ד טאטיץ. אמו הצ' מרת סלאווע היתה בתו של רבי יששכר בער בעק מפראסטניץ. אחריו נולד להוריו עוד בן, רבי יהודא ליבוש, לימים דיין בק"ק שאפי.

בהגיעו לפרקו נשא רבי הילל את מרת היצל, בתו של הגה"ק רבי בנימין וואלף רייכליס, בעל 'דברי התענוגים', שהיה ראב"ד דק"ק ניקלשבורג, ומשם עלה לכהן כאב"ד דק"ק שאפי וקהילות נוספות במדינת מעהרן [מורביה].

רבי הילל הזקן כיהן במשך שנים רבות כאב"ד אייבשיץ, הוא נפטר בכ"ה תמוז תקס"ט, בהיותו בן שבעים, ומנוחתו כבוד בבית החיים "הישן" של קהילת אייבשיץ.

בניו הידועים לנו הם: רבי אליעזר³⁹, רבי ישעיה, [רבי יעקב זעקיל⁴⁰]. בתו: סלאווע אשת רבי שלמה זלמן ליכטנשטיין [- להלן רש"ז], שכתב את מגילת הייחוס הידועה, שממנה פינה ויתד לידיעות רבות אודות ייחוסן של משפחות ליכטנשטיין ופאללאק⁴¹.

1. ההשערה בדבר ייחוסו של רבי הילל הזקן לרבינו מרדכי יפה בעל הלבוש.

בשנים האחרונות התפשטה ההשערה, שרבי הילל הזקן היה מצאצאי רבינו מרדכי יפה בעל ה'לבוש'. בשורות הבאות נעמוד על מקורה של השערה זו והתפתחותה.

א. המקור היחיד הקושר את רבי הילל הזקן לבעל הלבוש הוא הכיתוב על קברו של הגאון רבי ברוך בענדיט ליכטנשטיין [בנו של רבי שלמה זלמן הנ"ל, חתנו של רבי הילל הזקן], הקבור בפראג בסמיכות למקום מנוחתו של בעל הנודע ביהודה. על המצבה חקוק לאמר:

"...גבאי צדקה ודיין בק"ק וועמט במדינת הגר

נכד הגאון מו"ה הילל ז"ל אב"ד דק"ק אייבשיץ מגזע הלבוש...".

³⁹ אביו של זקנו רבי הילל פאללאק אב"ד סארענגן זצוק"ל, בעמח"ס 'קודש הילולים'.

⁴⁰ לפי השערתו של הרב מא"ז קינסטליכער בספרו 'פנקס המוהל חתם סופר' (עמ' קנז).

⁴¹ מגילת הייחוסין הועתקה כלשונה בספרו [בשפה ההונגרית] של החוקר הנודע מונקאצ'י 'מגילות ייחוסין של משפחות יהודיות-הונגריות' (בודפשט ת"ש). ובדורנו, בקובץ צפונות (גליון יד; טבת תשנ"ב) ע"י הרב יו"ט ליפמאן ראקאו שליט"א מלונדון, ובקונטרס 'גני שושנים' שבסוף הספר 'גבורות יצחק' (ירושלים תשנ"א).

פרי קודש הילולים

שעט

וכאן הבן שואל, מה היתה כוונת "המחוקק" - האם הכוונה שרבי הילל אייבשיץ הוא מגזע הלבוש, או שמא המשמעות היא שרבי ברוך בענדיט הוא נכד רבי הילל, שהיה אבי אמו, מרת סלאווע. והוא גם זכה להיות מגזע הלבוש, מצד אביו רבי שלמה זלמן [וכביכול נכתב פסיק בין התוארים - אב"ד דק"ק אייבשיץ, מגזע הלבוש].

מדרך העולם, האחראים לנוסח מצבה הם צאצאיו ומשפחתו של המנוח. ואכן מוצאים אנו שבנו של רבי ברוך בענדיט הלוא הוא הגה"ק המפורסם רבי הילל ליכטנשטיין אב"ד קאלמייא זצוק"ל מעיד על עצמו בהקדמת ספרו 'משכיל אל דל' בזה הלשון:

"יעמוד לי זכות הקדושים אשר בארץ המה, גאוני המפורסמים, הקדוש רבינו ישעי' האראוויטץ זללה"ה בעל מחבר שלי"ה, ונר ישראל רבינו מרדכי יפה זללה"ה בעל הלבושים, שאני מבני בניהם".

הוא אינו מפרט כיצד הוא מתייחס לבעל הלבוש, אך סביר להניח כי מסורת זו מבוססת על מה שכתב אביו של רבי ברוך בענדיט, הלוא הוא רבי שלמה זלמן ליכטנשטיין במגילתו:

"ואמי מורתי בשמה מרים, בת הקצין המפורסם מו"ה איצק שפיטץ הלוי, בן הנדיב מו"ה אברהם שפיטץ זצ"ל, והוא היה חתן של הרב הגאון המפורסם מרדכי יפה הנקרא לבוש".

ולפי זה, רבי שלמה זלמן, בנו רבי ברוך בענדיט, ונכדו רבי הלל קאלאמייער, הם אכן צאצאים של הלבוש, אבל לא דרך רבי הילל אב"ד אייבשיץ.

ב. החוקר הנודע דובער [ברנהרד] וואכשטיין מוכיח בספרו [בגרמנית] 'מצבות וינה' (נדפס בווינה 1917 תרע"ז), כי רבי אברהם שפיץ היה חותנו של רבי מרדכי יפה-שלזינגר (תמ"ד-תקט"ו 1684-1755), נכדו של רבי מרדכי יפה-שלזינגר הי"ד, שנהרג בשנת תמ"ג (1683), שהיה נינו של בעל הלבוש⁴². והעולה מדבריו, כי רש"ז שגה בכותבו שר' אברהם שפיטץ היה חתנו של רבי מרדכי יפה בעל הלבוש⁴³.

בשנת תשנ"א יצא לאור הספר גבורות יצחק (חלק דרוש וחידוש) מהג"ר יצחק רוזנברג זצ"ל הי"ד, חתן-בנו של רבי הילל מקאלמייא. המו"ל הר"ר יחזקאל אפרתי ז"ל [נכדו של רבי יצחק רוזנברג], צירף לספר פרקי תולדות בשם 'גני שושנים', שם העתיק את מגילת

42. ראה בקונטרס 'תולדות האבות' (עמ' 567; דף רפד) שבסוף שו"ת 'מילי דאבות' (להגרמ"ל צילץ). סלובקיה תרפ"ה; תל אביב תשל"ב). וראה עוד במאמרו של הרב ראקאו בגליון צפונות הנ"ל.

43. בספרו העתיק וואכשטיין את החקוק על מצבת רבי אברהם שפיץ. תאריך פטירתו הוא א' דר"ח אייר תק"א (1741). דהיינו, קרוב למאה ושלושים שנה אחר פטירת בעל הלבוש, שנפטר בג' אדר שע"ב (1612). ואם כן, וודאי שהוא לא היה חתנו.

היוחסין של רש"ז, כשהוא משמיט את הקטע "הבעייתי", המגדיר את רבי אברהם שפיטץ כחתנו של בעל הלבוש⁴⁴.

הפירוכות של וואכשטיין, ובעקבותיהן השמטת הקטע ע"י אפרתי, פתחו פתח לנסות למצוא את קשר הייחוס בין רבי ברוך בענדיט ליכטנשטיין לבעל הלבוש בדרכים אחרות. טעות בהצגת הנתונים בפניו של ד"ר פאול יעקבי, נשיא החברה העולמית לגנאלוגיה יהודית [חקר יוחסין], כביכול שהכיתוב 'מגזע הלבוש' נחקק על מצבתו של רבי הילל הזקן עצמו⁴⁵, גרמה לכך שד"ר יעקבי העלה את ההשערה - ללא סימוכין והוכחות - שאבי-אמו של רבי הילל הזקן, רבי בער בעק מפראסטניץ⁴⁶, היה מצאצאי הלבוש⁴⁷.

ג. כמו מאליה עולה השאלה, אם אכן טעה רש"ז בייחסו את משפחתו לבעל הלבוש, האם התחליף לטעות זו הוא הישענות על השערה נוספת, שגם היא בטעות ייסודה?!

רבים מבני משפחתנו, בארץ ובחו"ל, העוסקים בכתיבת תולדות המשפחה ובבניית אילנות הייחוס שלה, קיבלו את ההשערה הזו כדעה מוסמכת ומקובלת. אך כיון שבימינו ישנם אמצעים ומקורות מידע, שהיה קשה להגיע אליהם לפני קרוב לשלושים שנה, מן הראוי לבדוק שוב את מקורות הדברים.

לדוגמה: בכמה פרסומים של אילנות המשפחה נכתב, כי רבי יששכר בער בעק-יפה⁴⁸ [אב"ד פרוסטיץ], היה בנו של רבי אברהם יפה, בן רבי פרץ יפה, בנו של רבי מרדכי יפה בעל הלבוש.

מידעתם של כותבי אילנות אלו נעלם כי על מצבתו של רבי אברהם ב"ר פרץ יפה הקבור בניקלשבורג נחקקה שנת פטירתו, תי"ז (1657). ואילו רבי יששכר בער אב"ד פרוסטיץ, שאותו הם מציינים כבנו של רבי אברהם יפה, נפטר בשנת תקכ"ה (1765), מאה ושמונה שנים אחרי פטירת "אביו", ואם כן, להציגם כאב ובנו הוא דבר שאינו מתקבל על הדעת.

ד. את השאלה שעוררנו לעיל, כיצד לקרוא את נוסח מצבתו של רבי ברוך בענדיט, האם "נכד רבי הילל [שהיה] מגזע הלבוש" או שמא "נכד רבי הלל, [וגם] מגזע הלבוש",

44. בדברים שבע"פ הביע אפרתי את דעתו בשלילה נחרצת על פענוח הקשר לבעל הלבוש דרך רבי הילל הזקן.

45. בקיץ תשפ"א התפרסמה תמונת מצבתו של רבי הילל הזקן, העומדת עד היום בבית העלמין באייבשיץ (Ivancice) שבצ'כיה. בכיתוב החקוק עליה לא נזכר כלל שמו של בעל הלבוש.

46. לגבי זהותו העלה ד"ר יעקבי השערה שהוא הגאון רבי יששכר בער מהעלישוי, אב"ד פרוסטיץ. ספקותינו בענין זה יובאו להלן.

47. וברוח זו נכתבו הדברים ב'פרקי התולדות' שבסוף ספר 'מראה הבזק'. ומשם הועתקו ע"י רבים מכותבי תולדות משפחתנו.

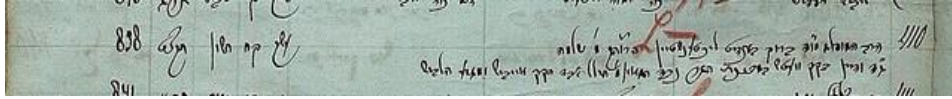
48. יצויין שבשום מסמך החתום בשמו לא מצאנו את אחד משמות המשפחה הללו, ובוודאי שלא את שילובם!

פרי קודש הילולים

שפא

יתכן שניתן לפתור עפ"י מה שנכתב בפנקס החברא קדישא של קהילת פראג, בזה הלשון:

"הרב המופלג מו"ה ברוך בענדיט ליכטענשטיין (בן) הרוה"ק ו- בן הרבני והקצין מו' שלמה ג"צ ו- גבאי צדקה ודיין בק"ק וועטש במדינת הגר נכד הגאון מו' הילל אבד דקק אייבישיץ ומגוע הלבוש עש"ק דח השון תקצט 838".

2. ההשערה בדבר זהותו של רבי יששכר בער בעק.

כאמור בתחילת מאמרנו, אביו של רבי הילל הזקן היה רבי יצחק איצק פאללאק אב"ד גי"א, אשר נפטר ביום הכפורים תקכ"א, בעיר פרעשבורג. אודותיו כותב רבי שלמה זלמן ליכטנשטיין, חתנו של רבי הילל הזקן, במגילת היוחסין שלו:

אדוני חמי זקני מו"ה איציק היה חתן של הק' רבי בער בעק מפראסניץ. (ובתה) [ובת⁴⁹] שמה סלאווע, וממנה נולד לו חמי הרב רבי הלל אב"ד ק"ק אייבישיץ.

מי הוא הק' רבי בער בעק מפראסניץ?

א. גם בדבר זהותו של הק' רבי בער בעק מפראסניץ העלה ד"ר יעקבי השערה, שהכוונה להגאון רבי יששכר בער מהעלישוי⁵⁰, שניהן כרבה של ק"ק פראסניץ, היא 'פרוסטיץ' או 'פרוסטניץ'⁵¹.

הבסיס העיקרי להשערתו של הנ"ל הוא ששמו של רבי יששכר בער אב"ד פרוסטיץ מוכר מחתימתו על כרוז לטובת הגה"ק הרבי ר' יהונתן אייבשיץ, שנכתב בפרוסטיץ בכ"ו אלול תקי"א, ומובא בספר 'לוחות העדות'. בין שאר החתימות מופיעה שם גם חתימתו של הק' איצק במהור"ר ליזר פאלק דיין פ"ק יצ"ו, שלפי ההשערה הזו הוא חתנו של האב"ד.

49. בתו של רבי בער בעק.

50. רבים נהגו לחתום את שמם בתוספת שם עיר הולדתם. מפורסמת היא חתימתו של מרן החתם סופר זי"ע, שחתם כל ימיו, משה הק' סופר מפפד"מ, למרות שעזב את פרנקפורט דמיין עיר מולדתו בהיותו בן 19.

51. את חתימתו של רבי יששכר בער מהעלישוי כאב"ד פרוסטיץ אנו מוצאים בפנקס קהילה זו, החל משנת תק"ו (1746) עד סמוך לפטירתו בה' אדר תקכ"ה (1765).

בשנים שקדמו למגוריו בפרוסטיץ, התגורר רבי יששכר בער מהעלישוי בעיר באסקוויץ. חתימתו משנת תפ"ה (1726) מופיעה בפנקס קהילת באסקוויץ אחר חתימת האב"ד הג"ר רבי אריה יהודה ליב עפשטיין [בחידושי החתם סופר (גיטין סא : , חולין ו): מובאת קושיא "בשם הגאון מו"ה בער באסקוויץ זצ"ל, שהי' אב"ד בק' פרוסטיץ"].

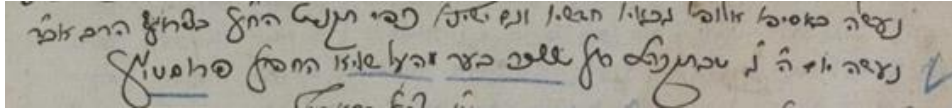
פרי קודש הילולים

אמנם נגלו לפנינו מסמכים רבים מקהילת פרוסטיץ, וזכינו לראות חתימות רבות של רב הקהילה, הק' יששכר בער מהעלישוויא החופק"ק פרוסטיץ.

לדוגמה, חתימתו עם חברי החברה קדישא:

"נעשה באסיפת אלופים גבאים חדשים וגם ישנים כפי תקנות הח"ק בצירוף הרב אב"ד נעשה יום ה' ג' טבתקכה לפ"ק הק' יששכר בער מהעלישוויא החופ"ק פרוסטיץ"

[חדשים לפני פטירתו בה' אדר תקכ"ה (1765)]

אך באף אחת מחתימותיו הוא אינו חותם בשם המשפחה בעק, ואם כן, לתלות בו את שם המשפחה הזה היא השערה בעלמא, שאין לה שום סימוכין!⁵²

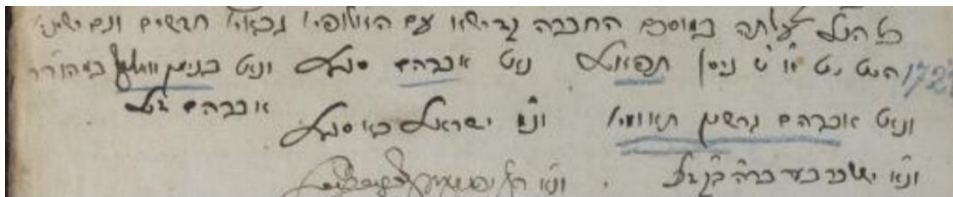
ב. והנה רבי שלמה זלמן ליכטנשטיין מדייק היטב במגילתו בתוארים, בהם הוא מכנה את האישים אותם הוא מזכיר. את רבני הקהילות הוא מקפיד לכנות בתואר "הרב הגאון מו"ה אב"ד דק"ק...", ואת מי שלא כיהן ברבנות הוא מגדיר בתואר "הנדיב", "התורני", ובפרט הוא מרבה להשתמש בתואר הק' שמשמעותו "הקציץ". וכיון שרש"ז כותב: מו"ה איציק היה חתן של הק' רבי בער בעק מפראסניץ, ואינו כותב אב"ד דק"ק פראסניץ, הרי שכוונתו ברורה שהוא היה חתן של "הקציץ" ולא של הרב אב"ד. ובציון שם עירו "מפראסניץ", כוונתו ששם היה מקום מגוריו.

ואכן, בין שמותיהם של הנכבדים, "האלופים" ו"הקצינים", הנזכרים בפנקסי קהילת פרוסטיץ מצאנו את שמו של "היקר", "האלוף", רבי יששכר בער בר"ה בק. ומחתימותיו החוזרות ונשנות משמע שהוא היה נמנה על חשובי הקהילה, מטוביה וגבאיה. לדוגמה:

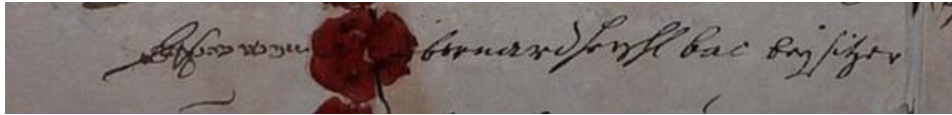
"כל הנ"ל עלתה במוסכם החברה קדישא עם האלופים גבאים חדשים וגם ישנים.

היום יום א' ט ניסן תפא לפ"ק נאם אברהם סגל...

[ובשורה התחתונה:] ונאם יששכר בער בר"ה ב"ק ז"ל"

52. ועל אחת כמה וכמה, שאין מקום להוסיף לו את שם משפחת 'יפה', בשעה שהוא עצמו לא חתם כן מעולם, ולעת עתה לא מצאנו שום זכר להשתייכותו למשפחת בעל הלבוש, כמובא לעיל.

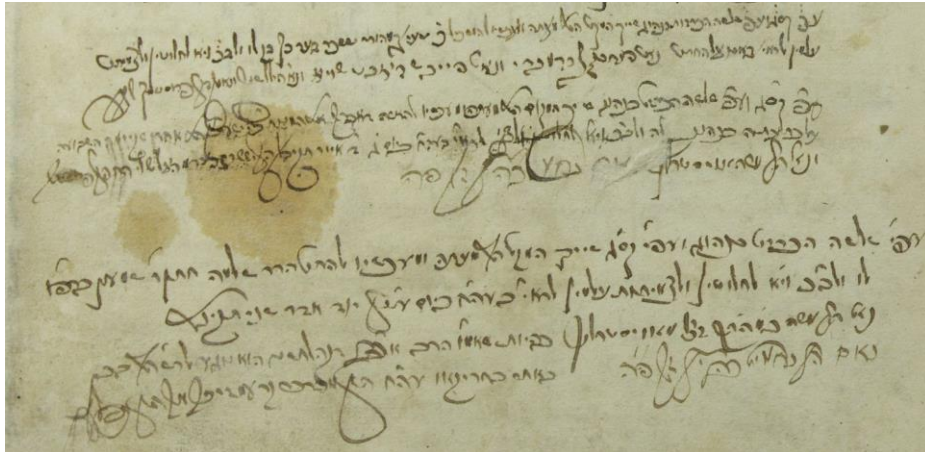
חתימתו יששכר בער ברה בק ובשמו הלועזי: Bernhard Hersll Bac,

על מסמך נוטריוני שחתום ע"י נכבדי הקהילה

מהתואר בו מכנה רש"ז את חותנו של רבי איציק פאללאק, "הקציץ" רבי בער בעק, ניתן לשער כי מדובר באותו "קציץ" ו"אלוף" שחתימותיו מעטרות את מסמכי הקהילה, יששכר בער בר"ה בק.

ג. סימוכין לכך שלא יתכן שרב הקהילה, רבי יששכר בער מהעלישוי, הוא חותנו של רבי איצק, אפשר להביא מפנקס קהילת פרוסטיץ. שם מצאנו את חתימתו של האב"ד רבי יששכר בער, בהקשר להעברת מקום בבית הכנסת לאחיו של רבי הילל הזקן, "להבחור החתן ליבוש בהרב המנוח מו"ה איצק בר"א [נ- ב"ר אליעזר] פאללאק". אם הבחור ליבוש היה נכדו של הרב, היה עליו להימנע מלחתום על כך. שכן עפ"י תקנות הקהילות⁵³, קרוב, שהוא פסול לעדות, אינו יכול לחתום בפנקס הקהילה לעדות ולזכרון דברים עבור קרובו.

הוכחה לכך שהרב אב"ד אינו חותם כשהוא קרוב ה"נוגע בעדותו" לקונה המקום:

בסיום הקטע הראשון מתנוססת חתימתו של הרב אב"ד הק' יששכר בער מהעלישוי, ובקטע השני בשורה שלפני האחרונה:

בהיות שאמ"ו הרב אב"ד דקהלתינו הוא נוגע לר"ש הנ"ל בכך באתי בחריקאו [נ-

במקומן עה"ה...

53. ראה בספר "תקנות מדינת מעהריץ" (היילפרין; ירושלים תשי"ב) עמ' 42 אות קכב, עמ' 44 אות קלב, ועוד.

ד. מרשימות פנקס בית הכנסת בפרוסטיץ, נגלתה לעינינו שושלת משפחת בק בקהילה זו. הקצין רבי יששכר בער בק, החותם בר"ה, היה בנו של רבי מנוח צבי "הירש" בק, שהיה בנו של רבי אברהם גרשון בק מחוקק. בפנקס מוזכרים שמותיהם של צאצאים נוספים של ר' בער, של אביו ר' הירש, ושל זקנו ר' אברהם גרשון.

לפי כינויו של רבי אברהם גרשון בק מחוקק, וכן לפי שמות צאצאיו, סביר להניח שהוא נמנה על בני משפחת בק-מחוקק, המדפיסים מפראג, שעל שם מלאכתם נקראו 'מחוקק'.

בספר 'תולדות הדפוס העברי' מובא כי רבי יעקב [ב"ר גרשון ב"ר משה] בק, שמוצאו מאיטליה, שם עסק בהדפסת ספרים, הדפיס בויניציאה עבור המהר"ל מפראג את ספרו 'תפארת ישראל', בשלהי שנת שנ"ט (1599). כנראה שבעקבות יצירת הקשר עם המהר"ל עבר ר' יעקב לגור בפראג, כי בשנת שס"ה אנו כבר מוצאים אותו עוסק במלאכתו בעיר זו. ר' יעקב נפטר בשנת שע"ט (1619), בהיותו בן ארבעים וחמש, ונקבר בעיר מגוריו (עפ"י הספר 'משפחות פראג'). בניו אחריו, רבי יהודא ורבי יוסף, המשיכו בהחזקת בית הדפוס, ואף נכדיו, "בני ר' יודא בק מחוקק", "נכדי רבי יודא בק מחוקק", הדפיסו ספרים בפראג. גם המדפיסים הידועים בארץ ישראל בשנים מאוחרות יותר, רבי ישראל בק מצפת ובנו רבי ניסן בק מירושלים, היו מצאצאי משפחה זו.

ה. עוד מובא בספר 'תולדות הדפוס העברי', כי שם משפחתם המקורי היה וואהל⁵⁴, אבל כבר באיטליה החלו להיקרא בשם בק, שהוא ראשי תיבות בן קדושים, על שם אבות המשפחה שמסרו נפשם על קידוש ה'.

גם בהקשר לכך, השתרשה השערה כי העלילה שבעקבותיה נקראו אבותיו של רבי בער בק בשם זה התרחשה בעיר סעמניץ. אמת, כי מבניהם של שני ההרוגים בסעמניץ היו שכונו מאז בשם "בק", אמנם עלילה זו אירעה בו' בסיון תצ"ט (1739), ואילו אבות משפחת בק-מחוקק כונו בשם זה למעלה ממאה שנה לפני כן. חתימתו של רבי בער "בק" עצמו משנת תפ"א (1721) הובאה לעיל.

בעתירת

זכות אבות יגן עלינו

יוסי כרמלי ח"י זאב אורן

54. השם "וואל" נחקק גם על מצבתו של ר' יעקב ב"ק בפראג ('משפחות פראג' בערכו).

פרי קודש הילולים

שפה

מקורות

- פרקי תולדות המחבר שבתחילת ספרו "קודש הילולים" מאת המו"ל נכדי המחבר.
- ספר "דברי התענוגים" לג"ר בנימין וואלף רייכלס, ובהקדמת חתן המחבר ובהסכמת הגדולים שבראש הספר, והקדמת נו"נ המחבר למהדורה שני'.
- ספר "שו"ת מהריא"ץ" (גיסו של רבינו), ובהקדמת בני המחבר.
- ספר "מראה הבזק" לג"ר בנימין זאב קרויס (חתן רבינו), ובפרקי תולדות שבסוף ח"ב מאת נינו הרב חיים יהושע זאב אורן.
- מגילת היוחסין שכתב הג"ר שלמה זלמן לרנר-ליכטנשטיין זצ"ל, נדפס ב"צפונות", טבת תשנ"ב, חוברת יד, עמ' צה-ק.
- ספר "בית הלל" תולדות הג"ר הלל מקאלמייא (בודפעשט תרח"צ).
- קונטרס "צור חוצבתם" שבספר "חיים שיש בהם" (גראס) אבות ח"ב.
- ספר "דורות ישרים" תולדות הג"ר יעקב שלום פריינד זצ"ל (נין רבינו).
- ספר הזכרון "עולמיי", מאת ר' אהרן צבי ויינברגר (אילון), (ירושלים תשנ"ח).
- מאמרו של הרב משה א. זושא קינסטליכער ז"ל, נדפס בירחון "מוריה" שנה י"ד גליון קס"א-קס"ד עמ' קפ"ז.
- קונטרס "בית אבותינו" בעריכת הרב יעקב ישראל לייפער, בני ברק תשע"ד.
- קונטרס "שלשלת בית הלל", בעריכת הרב שלמה הערשקאוויטש (מאנרא ניו יורק תשע"ז).
- אוצרותיהם וידיעותיהם של ש"ב הרב שלמה הערשקאוויטש, הרב חיים יהושע זאב אורן, והרב יוסי (יוסף חיים) כרמלי, תשו"ח להם על טובת העין שנהגו בנו.

פרי קודש הילולים

כרונולוגיה

תק"ע	נולד רבינו הגה"ק הג"ר הילל פאלאק זצ"ל
תקפ"ז	נלב"ע אחיו הבח' יצחק הצעיר ממנו בכמה שנים
ת"ר, כ"ה תשרי	נלב"ע רבו ה"חתם סופר" זצ"ל
תר"ט	נולדה בתו הבכורה מרת מרים רחל ע"ה
תרי"ב	נולד בנו רבי אליעזר שלמה זצ"ל
תרי"ח	נולד בנו ר' אברהם יודא זצ"ל
תרי"ט, ו' כסלו	נולדה בתו מרת בילא ע"ה
תר"כ	נלב"ע חותנו רבי יעקב בער פעלדמאן. ואז קיבל ע"ע רבנות ק"ק בודוש (כיום לודוש ברומניה)
תרכ"ו	נתמנה לרבה של סאסרעגען
תרכ"ו, י' כסלו	התקיימה אסיפת רבני הונגריה במיהאלוביץ ורבנו הגה"ק חתם יחד עם עשרות רבנים על פס"ד נגד הרפורמים
תרל"ו, י' טבת	נלב"ע בתו ריזל ע"ה
תרל"ז, י"ג כסלו	נישואי בתו ביילא עם הג"ר בנימין זאב קרויס אב"ד דעברצין (מח"ס "מראה הבזק")
תרמ"ו, ט' חשון	נלב"ע בתו הבכורה מרים רחל בשנת ה'ל"ז לחייה. ובאותה שנה החל כותב חיבורו שנקרא "קודש הילולים"
תרנ"ג, א' אדר	נלב"ע רבינו הגה"ק הג"ר הילל פאלאק זצ"ל ומנ"כ בסאסרעגען
תרס"ח, כ"ז ניסן	נלב"ע הרבנית מרת שרה פעסיל אשת רבינו הגה"ק זצ"ל, ומנ"כ בסאסרעגען

פרי קודש הילולים

לזכר עולם יוחקו בספר
צאצאי רבינו הגה"ק זצ"ל

הרה"ח רבי **חיים יהודה** בן הרה"ח רבי **חנינא צבי** ז"ל **פרקש**
 נלב"ע כ"ה תשרי תשנ"ח

זוג' מרת **גאלדא** בת הרה"ח רבי **חיים יחזקאל** ע"ה
 נלב"ע י"ח טבת תשע"א

* * *

הרה"ח **חיים יחזקאל** בן הרה"ח רבי **נחמיה** ז"ל **לאזר**
 נלב"ע כ"ב אייר תשי"ט

זוג' מרת **בילא** בת הגאון רבי **שלמה** ע"ה
 נלב"ע ד' שבט תשכ"ח

* * *

הגאון רבי **שלמה** בן הרה"ח רבי **יחיאל** זצ"ל **הירש**
 נלב"ע י' אלול תרפ"ט

זוג' מרת **רבקה** בת רבינו הגה"ק **הילל** ע"ה
 נלב"ע ז' אדר א' תרס"ח

* * *

רבינו הגה"ק רבי **הילל** בן הגאון רבי **אליעזר** זצ"ל **פולק**
 נלב"ע א' אדר תרנ"ג

זוג' הרבנית מרת **שרה פעסיל** בת הרה"ח רבי **יעקב** ע"ה
 נלב"ע כ"ז ניסן תרס"ח

ת. נ. צ. ב. ה.

לזכר עולם יוחקו בספר

הרה"ח רבי ירמיהו אריה בן הרה"ח רבי חיים ז"ל סבו
נלב"ע י' שבט תשנ"ה

זוג' מרת גיטל מלכה בת הרה"ח רבי מאיר ע"ה
נלב"ע י"ח מנחם אב תשנ"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

* * *

לזכר עולם יוחק בספר

הרה"ג רבי יהושע בן הרה"ח רבי יעקב יצחק ז"ל קליין
נלב"ע כ"ה טבת תשפ"א

ת. נ. צ. ב. ה.

* * *

לזכר עולם יוחקו בספר

צאצאי רבינו הגה"ק זצ"ל

הבה"ח שלמה בן הרה"ח רבי חיים יהודה ז"ל פרקש
נגדע באבו ביום כ"ז תשרי תשל"א

הרה"ח רבי דוד בן הרה"ח רבי חיים יהודה ז"ל פרקש
נלב"ע ד' ניסן תש"פ

ת. נ. צ. ב. ה.

"מכון פרי קודש הילולים"
להפצת תורתו זכרו ומורשתו של
כ"ק רבינו הגה"ק רבי הילל פאללאק זצ"ל אבדק"ק סאטרעגען

הודעה משמחת ובקשה

שמחים אנו להודיע כי בעז"ה, אנו עומדים להו"ל את הספר

"פרי קודש הילולים"

עדה"ת, מועדים וש"ם

כולו פנינים יקרים, רעיונות ודרושים, מדבש ונופת צופים מתוקים,
עינים מאירים, לעבודת ד' מלהיבים, מתורתו וחכמתו של הגאון
הקדוש, ענותן ושפל ברך, פי צדיק יהגה חכמה, דברי פי חכם חן,

כ"ק רבינו הגה"ק

רבי הילל פאללאק זצוקלה"ה

עפ"י ספרו הק' "קודש הילולים"

בקשתינו בזאת מצאצאי רבינו הגה"ק זצ"ל

ומכל שוחרי ואוהבי תורה, ליטול חלק במצוה גדולה זו

של הפצת תורתו ומורשתו,

בתרומות והנצחות לכיסוי הוצאות.

ניתן לפנות לרכז המשפחה, או בכתובות הר"מ ☞

זכותו הגדולה של רבינו הגה"ק זצ"ל תעמוד לכל המסייעים

לקיום רצון קדשו שיאמרו ד"ת בשמו, ויקויים בהם ברכת

קדשו למסייע לכך"

"וד' ישלם לך פועלך ולך תהי' צדקה להיות לי לזכרון טוב",

אמן.